

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
WIZARA YA MALIASILI NA UTALII

**HOTUBA YA WAZIRI WA MALIASILI NA UTALII,
MHESHIMIWA ANGELLAH J. KAIRUKI (MB),
KUHUSU MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI
KWA MWAKA WA FEDHA 2024/2025**

DODOMA

MEI, 2024

VIONGOZI WAKUU

WIZARA YA MALIASILI NA UTALII

Angellah J. Kairuki (Mb)
Waziri Maliasili na Utalii

Dunstan L. Kitandula (Mb)
Naibu Waziri Maliasili na Utalii

Dkt. Hassan A. Said
Katibu Mkuu Wizara ya
Maliasili na Utalii

Benedict M. Wakulyamba (CP)
Naibu Katibu Mkuu Wizara
ya Maliasili na Utalii

YALIYOMO

1.0	UTANGULIZI	1
2.0	MAJUKUMU YA WIZARA YA MALIASILI NA UTALII.....	13
3.0	UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024	14
3.1	Ukusanyaji wa Maduhuli	16
3.2	Matumizi ya Kawaida na Miradi ya Maendeleo	17
3.3	Utekelezaji wa Majukumu ya Wizara	18
3.4	Miradi ya Maendeleo	125
4.0	MPANGO NA BAJETI YA WIZARA KWA MWAKA WA FEDHA 2024/2025	137
4.1	Ukusanyaji wa Maduhuli	139
4.2	Matumizi ya Kawaida na Miradi ya Maendeleo.....	139
4.3	Kazi zitakazotekelezwa na Wizara na Taasisi zake.....	140
4.4	Miradi ya Maendeleo	178
5.0	SHUKRANI	193
6.0	MAOMBI YA FEDHA KWA MWAKA 2024/2025	197
7.0	HITIMISHO	197
	ORODHA YA VIAMBATISHO	198

ORODHA YA VIAMBATISHO

- Jedwali Na. 1:** Maduhuli ya Wizara kwa mwaka 2022/2023 na Makusanyo kwa Mwaka 2023/2024 (hadi Aprili, 2024)..... **199**
- Jedwali Na. 2:** Makadirio ya Mapato kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 **200**
- Jedwali Na. 3:** Mwenendo wa Utalii Nchini kuanzia Mwaka wa Fedha 2019 hadi 2023..... **201**
- Jedwali Na. 4:** Idadi ya Watalii Waliotembelea Eneo la Hifadhi ya Ngorongoro na Mapato kuanzia Mwaka wa Fedha 2019/2020 hadi 2023/2024 **201**
- Jedwali Na. 5:** Mwenendo wa Uwindaji wa Kitalii na Mapato Kuanzia Mwaka wa Fedha 2019/2020 hadi 2023/2024 **202**
- Jedwali Na. 6:** Idadi ya Watalii Waliotembelea Mapori ya Akiba na Mapato kuanzia Mwaka wa Fedha 2019/2020 hadi 2023/2024.. **202**
- Jedwali Na. 7:** Malipo ya Kifuta Jasho na Kifuta Machozi yaliyolipwa kuanzia Julai, 2023 hadi Mei, 2024..... **203**

- Jedwali Na. 8:** Mwenendo wa Upandaji Miti katika Mashamba ya Miti Kuanzia Mwaka wa Fedha 2019/2020 hadi 2023/2024 **205**
- Jedwali Na. 9:** Mauzo ya Asali na Nta Nje ya Nchi kuanzia Mwaka wa Fedha 2019/2020 hadi 2023/2024.. **206**
- Jedwali Na. 10:** Idadi ya Watalii Waliotembelea Hifadhi za Misitu ya Mazingira Asilia na Mapato kuanzia Mwaka wa Fedha 2020/2021 hadi 2023/2024 **206**
- Jedwali Na. 11:** Idadi ya Watalii Waliotembelea Hifadhi za Taifa na Mapato kuanzia Mwaka wa Fedha 2019/2020 hadi 2023/2024.. **207**
- Jedwali Na. 12:** Idadi ya Wageni Waliotembelea Vituo vya Malikale na Mapato kuanzia Mwaka wa Fedha 2019/2020 hadi 2023/2024.. **207**
- Jedwali Na. 13:** Idadi ya Wageni Waliotembelea Makumbusho ya Taifa na Mapato Kuanzia Mwaka wa Fedha 2021/2022 hadi 2023/2024 **209**
- Jedwali Na. 14:** Nafasi ya Tanzania kwa Idadi ya Wanyamapori Barani Afrika kwa Mwaka 2023 **210**

Jedwali Na. 15:	Idadi ya Wanafunzi Waliodahiliwa katika Vyuho vilivyo chini ya Wizara kuanzia Mwaka wa Fedha 2019/2020 hadi 2023/2024.. 210
Jedwali Na. 16:	Muhtasari wa Bajeti ya Miradi ya Maendeleo ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 211
Jedwali Na. 17:	Muhtasari wa Bajeti ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 215

ORODHA YA VIFUPISHO

AfDB	- African Development Bank
AWF	- African Wildlife Foundation
AWHF	- African World Heritage Fund
BEVAC	- Beekeeping Value Chain Support
CAWM	- College of African Wildlife Management
CBD	- Convention on Biological Diversity
CCM	- Chama Cha Mapinduzi
CITES	- Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora
CMS	- Convention on Migratory Species
COCOBA	- Community Conservation Banks
DMI	- Dar es Salaam Maritime Institute
ESQR	- European Society for Quality Research
EU	- European Union
FAM - Trips	- Familiarization Trips
FAO	- Food and Agriculture Organization
FORVAC	- Forestry and Value Chains Development Programme
FZS	- Frankfurt Zoological Society
GEF	- Global Environmental Facility
GDP	- Gross Domestic Product
GIZ	- Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit
GMP	- General Management Plan
GoT	- Government of Tanzania
HACCP	- Hazard Analysis and Critical

		Control Points
HAT	-	Hotels Association of Tanzania
HEAT	-	Honey Exporters Association of Tanzania
ICCROM	-	International Centre for the Study of Preservation and Restoration of Cultural Property
ICOM	-	International Council of Museum
ICOMOS	-	International Council on Monuments and Sites
ILO	-	International Labour Organization
IMF	-	International Monetary Fund
IPU	-	Inter-Parliamentary Union
ITC	-	International Trade Centre
IUCN	-	International Union for Conservation of Nature
KfW	-	Kreditanstalt für Wiederaufbau (German Development Bank)
MoU	-	Memorandum of Understanding
MICE	-	Meetings, Incentives, Conferences and Exhibitions
MNRT	-	Ministry of Natural Resources and Tourism
MSY	-	Magonjwa Sugu Yasiyoambukiza
NABAC	-	National Beekeeping Advisory Committee
NABERM I	-	National Beekeeping Research Master Plan I
NFA	-	National Fund for Antiquities

NAFAC	- National Forestry Advisory Committee
NCAA	- Ngorongoro Conservation Area Authority
NCT	- National College of Tourism
NMT	- National Museum of Tanzania
NORAD	- Norwegian Agency for Development Cooperation
NTDP	- National Tourism Development Programme
OR-TAMISEMI	- Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa
PAMs	- Protected Area Management System
PPD	- Public Private Dialogue
PWTI	- Pasiansi Wildlife Training Institute
REGROW	- Resilient Natural Resource Management for Tourism and Growth
SACCOS	- Savings and Credit Co-operatives
SADC	- Southern African Development Community
SDGs	- Sustainable Development Goals
SHIMIWI	- Shirikisho la Michezo ya Wizara na Idara za Serikali
S!TE	- Swahili International Tourism Expo
SWICA	- Special Wildlife Investment Concession Area
TaFF	- Tanzania Forest Fund
TAFORI	- Tanzania Forestry Research Institute

TANAPA	-	Tanzania National Parks
TATO	-	Tanzania Association of Tour Operators
TAWA	-	Tanzania Wildlife Management Authority
TAWIRI	-	Tanzania Wildlife Research Institute
TBC	-	Tanzania Broadcasting Corporation
TCG	-	Task Coordinated Groups
TEHAMA	·	Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
TFS	·	Tanzania Forest Services Agency
TNBC	·	Tanzania National Business Council
TRA	·	Tanzania Revenue Authority
TTB	·	Tanzania Tourist Board
TWPF	-	Tanzania Wildlife Protection Fund
UNCCD	-	United Nations Convention to Combat Desertification
UNDP	-	United Nations Development Programme
UNESCO	-	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNFCCC	-	United Nations Framework Convention on Climate Change
UN	-	United Nations World

Tourism	Tourism Organization
UNPFII	- United Nations Permanent Forum on Indegineous Issues
USAID	- United States Agency for International Development
UVIKO-19	- Ugonjwa wa Virusi vya Korona 2019
VVU	- Virusi vya UKIMWI
VETA	- Vocational Education and Training Authority
VGS	- Village Game Scout
VHF	- Very High Frequency
VICOBA	- Village Community Bank
WB	- World Bank
WCS	- Wildlife Conservation Society
WHC	- World Heritage Centre
WMAs	- Wildlife Management Areas
WMF	- World Monuments Fund
WTM	- World Travel Market
WTTC	- World Travel and Tourism Council
WWF	- World Wildlife Fund

1.0 UTANGULIZI

1. *Mheshimiwa Spika*, baada ya kupokea taarifa iliyowasilishwa mbele ya Bunge lako Tukufu na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii ambayo imepitia na kuchambua kwa kina bajeti ya Wizara ya Maliasili na Utalii, naomba kutoa hoja kwamba sasa Bunge lako likubali kupokea na kujadili taarifa ya utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 na Vipaumbele vya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025. Aidha, ninaliomba Bunge lako Tukufu likubali kupitisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Kawaida pamoja na Miradi ya Maendeleo ya Wizara ya Maliasili na Utalii kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025.

2. *Mheshimiwa Spika*, awali ya yote napenda kumshukuru Mwenyezi Mungu, Mwingi wa Rehema kwa kutujalia afya njema na kuendelea kuijalia Nchi yetu hali ya amani, upendo na utulivu pamoja na kuendelea kuwajalia afya njema Viongozi wetu Wakuu wa Kitaifa, Waheshimiwa Mawaziri wenzangu wanaoongoza Wizara mbalimbali, Manaibu Waziri, Waheshimiwa Wabunge, Makatibu Wakuu na Manaibu Makatibu Wakuu wa Wizara mbalimbali na Viongozi wengine wa Serikali na Wananchi kwa ujumla. Vilevile, ninamshukuru Mwenyezi Mungu kwa kuniwezesha kusimama mbele ya Bunge lako Tukufu na kuwasilisha Hotuba yangu ya Bajeti ya Wizara ninayoiongoza ikiwa ni bajeti ya kwanza tangu

nipewe dhamana ya kuongoza na kusimamia Wizara hii.

3. Mheshimiwa Spika, kwa unyenyekevu mkubwa ninaomba kutumia fursa hii adhimu kumshukuru kwa dhati **Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan,** Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuendelea kuniamini na kunitiua kusimamia Wizara ya Maliasili na Utalii. Ninamuahidi Mheshimiwa Rais mbele ya Bunge lako Tukufu kuwa, nitaendelea kutekeleza wajibu wangu na kufanya kazi kwa uaminifu, ufanisi na uadilifu mkubwa ili kutimiza matarajio yake katika kuimarisha uhifadhi wa maliasili, malikale na kuendeleza utalii kwa manufaa ya Watanzania na Taifa kwa ujumla.

4. Mheshimiwa Spika, kwa heshima na taadhima ninaomba nitumie fursa hii tena kumpongeza Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kutimiza miaka 3 madarakani. Aidha, nimpongeze kwa kuendelea kusimamia misingi ya Taifa letu na kuyahakikishia mataifa mbalimbali kuwa Tanzania ni mahali salama pa kutembelea na kuwa ni Nchi yenye fursa za uhakika za uwekezaji katika Sekta ya Maliasili na Utalii. Fursa hizo zimejielekeza katika kuleta maendeleo kwa mtu mmoja mmoja na Taifa kwa ujumla. Sote ni mashahidi wa jinsi uongozi wake unavyogusa Watanzania katika kuwaletea maendeleo.

5. Mheshimiwa Spika, nimshukuru na kumpongeza Mheshimiwa Rais kwa kuendelea kuipa kipaumbele Sekta hii kwa kufanya uwekezaji mkubwa ambao umekuwa na matokeo chanya yenye mchango mkubwa katika kuimarisha uhifadhi, kuongeza watalii na mapato hivyo kuleta manufaa makubwa kwa uchumi wa Nchi yetu. Pamoja na mafanikio mengi yaliyopatikana napenda kutaja mafanikio 3 makubwa kutokana na juhudi za Serikali ya Awamu ya Sita katika Sekta ya Maliasili na Utalii chini ya uongozi wake mahiri kama ifuatavyo:-

(i) Kuongezeka kwa idadi ya watalii ambapo idadi ya watalii wa kimataifa imeongezeka kwa asilimia 96 kutoka watalii 922,692 Mwaka 2021 hadi watalii 1,808,205 Mwaka 2023. Aidha, idadi ya Watalii wa Ndani waliotembelea vivutio vya utalii imeongezeka kwa asilimia 152 kutoka watalii 788,933 Mwaka 2021 hadi kufikia watalii 1,985,707 Mwaka 2023.

(ii) Kuongezeka kwa mapato yatokanayo na shughuli za utalii ambapo mapato yameongezeka kutoka Dola za Marekani bilioni 1.3 Mwaka 2021 hadi kufikia Dola za Marekani bilioni 3.4 Mwaka 2023 sawa na ongezeko la asilimia 161 kwa watalii wa kimataifa. Pia, mapato yatokanayo na utalii wa ndani yameongezeka kutoka Shilingi bilioni 46.3 Mwaka 2021 hadi Shilingi bilioni 175.3 Mwaka 2023 sawa

na ongezeko la asilimia 279. Aidha, **ukusanyaji wa maduhuli ya Serikali** uliongezeka kutoka Shilingi 397,428,671,968 Mwaka 2020/2021 hadi Shilingi 680,150,218,337 Mwaka 2022/2023. Vilevile, kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 kuanzia Julai 2023, hadi kufikia Aprili 2024, Wizara imekusanya jumla ya **Shilingi 750,992,839,479.75** sawa na **asilimia 97.12** ya lengo la makusanyo.

(iii) Kuimarika kwa ulinzi na usimamizi wa rasilimali za wanyamapori kumeiwezesha Tanzania kuendelea kuongoza barani Afrika kwa kuwa na simba wapatao 17,000; nyati 225,000; na chui 24,000. Sambamba na hilo, takwimu zinaonesha kuwa faru wameongezeka kutoka 163 Mwaka 2021 hadi 252 Aprili, 2024.

6. Mheshimiwa Spika, sote ni mashahidi kwa jinsi uongozi wa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania unavyogusa wananchi wa Tanzania kwa kuwaletea maendeleo kwa kiasi kikubwa, anavyoongoza Nchi kwa ujasiri, umahiri akizingatia adhima yake ya maridhiano, mabadiliko, ustahimilivu na kujenga upya kwa kuzingatia utawala bora na kuchochea maendeleo kiuchumi na kijamii pamoja na kuifanya Nchi yetu kupiga hatua kubwa kimaendeleo. Niwaombe Waheshimiwa Wabunge na Wananchi wote tuendeleo kumuunga mkono Rais wetu ili kutimiza maono yake ya Tanzania kuwa kinara wa

utalii na uhifadhi duniani na kuwanufaisha Watanzania wote.

7. Mheshimiwa Spika, napenda kumpongeza Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa uongozi wake makini na ufuatiliaji anaoufanya katika kuhakikisha kuwa malengo ya Serikali ya Awamu ya Sita yanatekelezwa kwa ufanisi mkubwa na kwa kuendelea kuwa mstari wa mbele katika kutoa miongozo mbalimbali ya kuhakikisha maliasili zetu zinahifadhiwa na kulindwa.

8. Mheshimiwa Spika, nitumie fursa hii kumpongeza Mheshimiwa Dkt. Hussein Ali Mwinyi, Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi kwa uongozi wake thabiti na kuendelea kusimamia masuala yanayoimarisha Muungano wetu.

9. Mheshimiwa Spika, napenda kumpongeza Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwani amekuwa mstari wa mbele katika kusimamia na kufuatilia utekelezaji wa Ilani ya Uchaguzi ya Chama Cha Mapinduzi (CCM) ya Mwaka 2020 – 2025 na maelekezo mbalimbali ya Mheshimiwa Rais pamoja na shughuli za Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Aidha, nimshukuru kwa kuendelea kutuongoza vyema na kuweka dira katika utekelezaji wa majukumu ya uhifadhi na uendelezaji utalii Nchini.

10. Mheshimiwa Spika, nampongeza pia, Mheshimiwa Dkt. Doto Mashaka Biteko (Mb.), Naibu Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati kwa kuaminiwa na kuteuliwa na Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kumsaidia Waziri Mkuu kutekeleza majukumu yake. Aidha, namshukuru kwa miongozo na maelekezo mbalimbali ya kuimarisha maendeleo ya Taifa letu na kuendelea kusimamia utekelezaji wa Ilani ya Uchaguzi ya CCM na Dira ya Maendeleo ya Taifa ya Mwaka 2025.

11. Mheshimiwa Spika, naomba nikupongeze kwa dhati wewe binafsi, Mheshimiwa Dkt. Tulia Ackson Mwansasu (Mb.), Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuendelea kuliongoza vyema Bunge lako Tukufu kwa umahiri wa hali ya juu. Aidha, nitumie fursa hii kukupongeza kwa kuteuliwa kuwa Rais wa 31 wa Muungano wa Mabunge ya Kitaifa Duniani (IPU) na mwanamke wa kwanza kutoka barani Afrika kushika nafasi hiyo. Kwa hakika, umekuwa mfano wa kiongozi bora kutokana na uadilifu na weledi ulionao katika kutekeleza majukumu yako kitaifa na kimataifa kwa maendeleo ya Nchi yetu na dunia kwa ujumla.

12. Mheshimiwa Spika, nimpongeze Mheshimiwa Mussa Azzan Zungu (Mb.), Naibu Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuendelea kukusaidia kuongoza shughuli za Bunge kwa ufanisi, weledi na uzoefu mkubwa.

13. Mheshimiwa Spika, pia niwapongeze Wenyeviti wa Bunge kwa kazi nzuri wanayoifanya ya kuongoza kwa ufanisi mijadala ndani ya Bunge lako Tukufu. Vilevile, niwapongeze Wenyeviti, Makamu Wenyeviti na Wajumbe wa Kamati zote za Kudumu za Bunge lako Tukufu kwa ushauri na maoni wanayotoa katika utekelezaji wa majukumu ya Serikali kwa ujumla wake.

14. Mheshimiwa Spika, ninapenda kuwapongeza Mawaziri wenzangu na Manaibu Waziri kwa kuendelea kuaminiwa na Mheshimiwa Rais katika kutekeleza majukumu mbalimbali yanayochochea maendeleo ya Taifa letu. Aidha, niwapongeze kwa kufanikisha kupitisha bajeti za Wizara zao na niwashukuru kwa namna wanavyoshirikiana na Sekta ya Maliasili na Utalii katika utekelezaji wa majukumu yake kwa manufaa ya Watanzania wote.

15. Mheshimiwa Spika, kwa namna ya kipekee napenda kutoa shukrani zangu za dhati kwa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii chini ya uongozi wa Mheshimiwa Timotheo Paul Mnzava (Mb.) Mwenyekiti; Mheshimiwa Najma Murtaza Giga (Mb.) Makamu Mwenyekiti; na Wajumbe wa Kamati kwa michango, ushauri na miongozo wanayoendelea kutupatia katika utekelezaji wa bajeti ya Wizara kwa Mwaka huu wa Fedha sambamba na maandalizi ya Mpango na Bajeti kwa Mwaka ujao wa Fedha. Napenda kulihakikishia Bunge lako Tukufu kuwa Wizara ya Maliasili na Utalii

itaendelea kushirikiana kwa karibu na Kamati hii kwa manufaa na maslahi mapana ya Taifa letu katika kuendelea kuhifadhi maliasili, malikale na kuendeleza utalii. Vilevile, niwapongeze Waheshimiwa Wabunge wote kwa miongozo, ushauri na mapendekezo yao katika kuhakikisha uhifadhi na usimamizi endelevu wa maliasili na malikale pamoja na uendelezaji wa utalii Nchini. Niwahakikishie kuwa Wizara itafanyia kazi ushauri na mapendekezo mbalimbali yanayotolewa.

16. Mheshimiwa Spika, sina budi kuwashukuru kwa dhati Viongozi wenzangu na Watendaji wa Wizara na Taasisi zake kwa ushirikiano, ubunifu, usimamizi na utekelezaji wa mikakati ya Wizara ya kuhifadhi maliasili, malikale na kuendeleza utalii. Kipekee, napenda kumshukuru Mheshimiwa Dunstan L. Kitandula (Mb.), Naibu Waziri kwa kunisaidia kwa karibu katika kutekeleza majukumu yangu. Aidha, napenda kumshukuru Dkt. Hassan Abbas, Katibu Mkuu; na Kamishna wa Polisi, Benedict Wakulyamba, Naibu Katibu Mkuu kwa uchapakazi wao mahiri na ushirikiano wanaonipa katika kutekeleza shughuli za kila siku za Wizara. Vilevile, nawashukuru Wakurugenzi wa Idara, Wakuu wa Vitengo, Wenyeviti wa Bodi, Wakuu wa Taasisi zilizo chini ya Wizara ambazo ni Shirika la Hifadhi za Taifa Tanzania – TANAPA, Mamlaka ya Hifadhi ya Eneo la Ngorongoro – NCAA, Mamlaka ya Usimamizi wa Wanyamapori Tanzania – TAWA, Wakala wa Huduma za Misitu Tanzania - TFS, Taasisi ya Utafiti

wa Wanyamapori Tanzania - TAWIRI, Chuo cha Usimamizi wa Wanyamapori - CAWM, Taasisi ya Taaluma ya Wanyamapori Pasiyasi - PWTI, Kituo cha Mafunzo ya Uhifadhi wa Maliasili kwa Jamii Likuyu Sekamaganga - CBCTC, Taasisi ya Utafiti wa Misitu Tanzania - TAFORI, Chuo cha Misitu Olmotonyi - FTI, Chuo cha Mafunzo ya Ufugaji Nyuki Tabora - BTI, Chuo cha Viwanda vya Misitu - FITI, Bodi ya Utalii Tanzania - TTB, Wakala wa Chuo cha Taifa cha Utalii - NCTA na Shirika la Makumbusho ya Taifa – NMT na Watumishi wote kwa ujumla kwa ushirikiano wao na juhudi wanazofanya kufanikisha malengo ya Wizara. Ninaliahidi Bunge lako Tukufu kuwa kwa ari na kasi tuliyonayo tutahakikisha rasilimali za maliasili zinanufaisha Taifa letu kwa ujumla na kuhakikisha utalii unaendelea kukua zaidi na kuwa na mchango mkubwa zaidi katika uchumi, Pato la Taifa na Ajira.

17. *Mheshimiwa Spika*, napenda pia kuzishukuru Wizara mbalimbali tunazoshirikiana nazo zikiwemo: Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano na Mazingira, Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi, Wizara ya Madini, Wizara ya Maji, Wizara ya Kilimo na Wizara ya Mifugo na Uvuvi. Wadau wetu wa uhifadhi na utalii, Halmashauri za Wilaya na Mikoa, Sekta binafsi, wadau wa maendeleo na Asasi zisizo za Kiserikali, NGO's na wananchi wote kwa kuendelea kushirikiana na Wizara ya Maliasili na Utalii katika kuimarisha uhifadhi na utalii na kuendelea kuwa na mchango

mkubwa katika maendeleo ya Nchi yetu kiuchumi, kijamii na kiikolojia. Wizara ya Maliasili na Utalii inatambua mchango wao muhimu na itaendelea kushirikiana nao kwa karibu ili kuhakikisha uhifadhi na utalii unaendelea kustawi Nchini.

18. *Mheshimiwa Spika*, kwa namna ya kipekee kabisa napenda kuishukuru kwa dhati familia yangu ikiongozwa na mume wangu mpenzi, Balozi Mbelwa Kairuki pamoja na watoto wetu Precious Kemilembe, Esther Kokubelwa na Hubert Mwesigwa kwa kunivumilia ninapokua mbali nao, kuniunga mkono na kuniombea kwa Mwenyezi Mungu ili niweze kutekeleza majukumu niliyopewa na Mheshimiwa Rais ya kusimamia sekta hii muhimu ya Maliasili na Utalii.

19. *Mheshimiwa Spika*, ninaomba nitumie fursa hii adhimu kutoa pole kwa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Dkt. Hussein Ali Mwinyi, Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi, wanafamilia wote, Bunge lako Tukufu, ndugu, jamaa, marafiki na Watanzania wote kwa ujumla kwa kumpoteza Kiongozi wetu mpendwa Hayati Ali Hassan Mwinyi aliyekuwa Rais wa Awamu ya Pili wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Vilevile, nitoe pole tena kwa kuondokewa na Hayati Edward Ngoyai Lowassa aliyewahi kuwa Mbunge wa Jimbo la Monduli na Waziri Mkuu Mstaafu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Hakika tutaendelea

kuwakumbuka na kuwaenzi kwa michango yao na mambo makubwa waliyofanya katika Sekta ya Maliasili na Utalii na Taifa kwa ujumla.

20. Mheshimiwa Spika, nitumie pia nafasi hii kutoa pole kwa Bunge lako Tukufu, familia, ndugu, jamaa na wananchi kwa kuwapoteza Mheshimiwa Ahmed Yahya Abdulwakil aliyekuwa Mbunge wa Jimbo la Kwahani – Zanzibar; na Mheshimiwa Francis Leonard Mtega, aliyekuwa Mbunge wa Jimbo la Mbarali. Tunamuomba Mwenyezi Mungu azilaze roho za marehemu mahali pema peponi, Amina.

21. Mheshimiwa Spika, kwa namna ya kipekee napenda kutambua mchango mkubwa kutoka kwa Askari na Maafisa wa Jeshi la Uhifadhi wanaofanya kazi kubwa ya kuhakikisha maliasili zetu za wanyamapori, misitu, nyuki na malikale zinahifadhiwa na kulindwa na kuendelea kupambana wakiwa kazini katika hifadhi mbalimbali zilizopo Nchini. Katika Mwaka huu wa Fedha wapo vijana wetu wazalendo, ambao katika kutimiza wajibu wao kwa Taifa wakiwa hifadhini wakilinda rasilimali za Nchi walijeruhiwa na wengine kupoteza maisha. Mashujaa 4 waliopoteza maisha ni John Eugen Munisi; Julius Katambi; Alphonse Olomi; na Samwel Edward Nassari na waliojeruhiwa ni Askari 22. Hali hii ilitokana na sababu mbalimbali zikiwemo kushambuliwa na wanyamapori wakali na waharibifu, kushambuliwa na majangili wanaovamia maeneo ya hifadhi pamoja na ajali za vyombo vya usafiri.

Tunamuomba Mwenyezi Mungu awajalie afya njema waliojeruhiwa na azipumzishe roho za marehemu wapendwa wetu mahali pema peponi, Amina.

22. *Mheshimiwa Spika*, pia, ninatoa pole za dhati kwa ndugu, jamaa na marafiki wa wale wote waliopoteza wapendwa wao kwa kushambuliwa na wanyamapori wakali na waharibifu pamoja na wale wote ambao walijeruhiwa au mali zao kuharibiwa na wanyamapori hao katika maeneo mbalimbali hapa Nchini. Nilihakikishie Bunge lako Tukufu kuwa Serikali itaendelea kuweka mikakati madhubuti ili kuhakikisha usalama wa wananchi dhidi ya wanyamapori wakali na waharibifu unaimarishwa na kuzingatiwa. Vilevile, kuelimisha na kushirikisha wananchi na wadau wa uhifadhi mambo muhimu kuhusu Sheria za Uhifadhi na ushirikishwaji katika mikakati ya Serikali ya kukabiliana na migongano baina ya binadamu na wanyamapori wakali na waharibifu.

23. *Mheshimiwa Spika*, baada ya utangulizi huo, naomba sasa kuwasilisha Taarifa ya Utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Wizara ya Maliasili na Utalii kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 pamoja na Mpango na Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025.

2.0 MAJUKUMU YA WIZARA YA MALIASILI NA UTALII

24. *Mheshimiwa Spika*, kulingana na Muundo wa Wizara ya Maliasili na Utalii ulioidhinishwa Januari 2022, jukumu kuu la Wizara ni kuhifadhi na kusimamia matumizi endelevu ya maliasili za wanyamapori, misitu, nyuki, malikale na kuendeleza utalii. Majukumu mengine ni pamoja na:-

- (i) Kuandaa na kufanya mapitio ya Sera, Sheria, Kanuni, Mikakati na Miongozo mbalimbali inayolenga uhifadhi na matumizi endelevu ya rasilimali za wanyamapori, misitu, nyuki, malikale na maendeleo ya utalii;
- (ii) Kusimamia ulinzi wa rasilimali za wanyamapori na misitu kwa kufanya doria ndani na nje ya maeneo yaliyohifadhiwa ikiwemo kudhibiti wanyamapori wakali na waharibifu;
- (iii) Kujenga uwezo wa Sekta ya Maliasili na Utalii ili iweze kusimamia rasilimali za maliasili na malikale, kuendeleza utalii, kufanya tafiti na kutoa mafunzo kupitia vyo vilivyo chini ya Wizara;
- (iv) Kusimamia ukusanyaji wa maduhuli yatokanayo na matumizi endelevu ya rasilimali za maliasili, utalii na malikale;

- (v) Kushirikisha wadau mbalimbali katika utunzaji na uhifadhi wa maliasili na malikale kwa kutoa elimu na huduma za ugani; na
- (vi) Kukuza na kuendeleza mazao ya utalii, kuimarisha utangazaji na kuboresha huduma za utalii kwa lengo la kuongeza mchango wa Sekta ya Utalii katika Pato la Taifa.

3.0 UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024

25. *Mheshimiwa Spika*, Wizara ya Maliasili na Utalii imepewa dhamana ya kusimamia kisheria maeneo yenye ukubwa wa kilometa za mraba takriban 307,800 sawa na asilimia 32.5 ya eneo lote la Nchi. Maeneo haya yanajumuisha Hifadhi za Taifa 21, Eneo la Hifadhi ya Ngorongoro, Mapori ya Akiba 29, Mapori Tengefu 23, maeneo ya Jumuiya ya Hifadhi za Wanyamapori (WMAs) 38 ambapo kati ya hizo 22 zimeidhinishwa na 16 ziko kwenye hatua mbalimbali za kuidhinishwa, maeneo 3 ya Ardhioevu chini ya Mkataba wa Ramsar, Hifadhi za Misitu ya Asili 464, Hifadhi za Misitu ya Mazingira Asilia 23, Mashamba ya Miti ya Serikali 24, Hifadhi za Nyuki 14, Maeneo ya Malikale 142 na Makumbusho za Taifa 7.

26. *Mheshimiwa Spika*, maeneo ya hifadhi za wanyamapori, misitu, nyuki, fukwe na urithi wa

utamaduni yana mchango mkubwa katika uhifadhi wa mazingira, ustawi wa wananchi, urithi wa utamaduni na ukuaji wa uchumi kitaifa na kimataifa. Sekta ya Maliasili na Utalii inachangia asilimia 21.5 katika Pato la Taifa ambapo asilimia 17.2 ni utalii, asilimia 4.3 ni misitu na nyuki. Vilevile, Sekta hii inachangia asilimia 30.9 ya mapato ya fedha za kigeni ambapo asilimia 25 yanatokana na utalii, asilimia 5.9 misitu na nyuki; na kuajiri watu takriban milioni 3.6 wenye ajira za moja kwa moja na zisizo za moja kwa moja kwa Mwaka. Kwa upande mwingine, maeneo ya hifadhi pia ni vyanzo vikuu vya maji, nishati, makazi ya wanyamapori na viumbe hai wengine. Aidha, sehemu kubwa ya wakazi wa Tanzania katika maeneo ya vijijini hutegemea rasilimali hizo kwa ajili ya kujikimu.

27. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Wizara umezingatia miongozo mbalimbali ikiwemo Dira ya Taifa ya Maendeleo ya Mwaka 2025, Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano (2021/2022 - 2025/2026), Ilani ya Uchaguzi ya Chama Cha Mapinduzi (CCM) ya Mwaka 2020 - 2025, Sera na Sheria mbalimbali, Mpango Mkakati wa Wizara (2021/2022 - 2025/2026), Mikataba ya Kikanda na Kimataifa na maelekezo mbalimbali ya Viongozi Wakuu wa Kitaifa.

28. *Mheshimiwa Spika*, ninaomba sasa kutoa taarifa ya utekelezaji wa majukumu ya Wizara ya Maliasili na Utalii kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024.

3.1 Ukusanyaji wa Maduhuli

29. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, Wizara ilipangiwa kukusanya jumla ya **Shilingi 773,268,687,704.92**. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 572,905,619,470.92** zinakusanywa na Wizara ya Maliasili na Utalii kupitia Taasisi za TANAPA, NCAA na TAWA na kuwasilishwa Mfuko Mkuu wa Serikali kupitia TRA; na **Shilingi 200,363,068,234** zinakusanywa na Wizara kutokana na vyanzo vya mapato kutoka Idara, Mfuko wa NFA na Taasisi za Wakala wa Huduma za Misituz Tanzania - TFS, Taasisi ya Utafiti wa Wanyamapori Tanzania - TAWIRI, Chuo cha Usimamizi wa Wanyamapori - CAWM, Taasisi ya Taaluma ya Wanyamapori Pasiyasi - PWTI, Kituo cha Mafunzo ya Uhifadhi wa Maliasili kwa Jamii Likuyu Sekamaganga - CBCTC, Taasisi ya Utafiti wa Misituz Tanzania - TAFORI, Chuo cha Misituz Olmotonyi - FTI, Chuo cha Mafunzo ya Ufugaji Nyuki Tabora - BTI, Chuo cha Viwanda vya Misituz - FITI, Bodi ya Utalii Tanzania - TTB, Wakala wa Chuo cha Taifa cha Utalii - NCTA na Shirika la Makumbusho ya Taifa - NMT kupitia mfumo wa *MNRT Portal*.

30. Mheshimiwa Spika, hadi kufikia mwezi Aprili 2024, Wizara imekusanya jumla ya **Shilingi 750,992,839,479.75** sawa na **asilimia 97.12** ya lengo la makusanyo. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 599,605,179,102.43** zimekusanywa na Wizara kutokana na vyanzo vya Taasisi za TANAPA, NCAA

na TAWA. Aidha, **Shilingi 151,387,660,377.32** zimekusanywa na Wizara kutokana na Idara, Mifuko na Taasisi zake kupitia mfumo wa *MNRT Portal*.

3.2 Matumizi ya Kawaida na Miradi ya Maendeleo

31. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, Wizara iliidhinishiwa kutumia jumla ya **Shilingi 654,668,208,000** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo **Shilingi 486,501,449,000** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na **Shilingi 168,166,759,000** ni kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo.

32. Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Aprili 2024, Wizara na taasisi zake ilipokea jumla ya **Shilingi 588,527,337,033.19** sawa na asilimia **89.9** ya fedha iliyoidhinishwa kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 444,586,950,250.95** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na **Shilingi 143,940,386,782.24** ni kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo. Matumizi ya Kawaida yanajumuisha **Shilingi 169,594,347,552.16** kwa ajili ya Mishahara na **Shilingi 274,992,602,698.79** kwa ajili ya Matumizi Mengineyo.

3.3 Utekelezaji wa Majukumu ya Wizara

3.3.1 Sekta ya Wanyamapori

33. Mheshimiwa Spika, Sekta ya Wanyamapori ina jukumu la kuhifadhi, kusimamia, kutoa mafunzo na kufanya tafiti za wanyamapori ndani na nje ya maeneo yaliyohifadhiwa. Sekta hii inasimamia Hifadhi za Taifa 21, Hifadhi ya Eneo la Ngorongoro, Mapori ya Akiba 29, Mapori Tengefu 23, maeneo 3 ya ardhioevu na bustani 5 za wanyamapori za Serikali. Aidha, Sekta hii inasimamia shughuli za uhifadhi katika maeneo 38 ya Jumuiya za Hifadhi za Wanyamapori, mashamba 4 ya ufugaji wa wanyamapori, bustani 32 za wanyamapori, maeneo 26 ya mazalia ya wanyamapori pamoja na ranchi 5 za sekta binafsi.

34. Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa majukumu ya sekta ya wanyamapori hufanywa na Idara ya Wanyamapori, Shirika la Hifadhi za Taifa, Mamlaka ya Hifadhi ya Eneo la Ngorongoro, Mamlaka ya Usimamizi wa Wanyamapori Tanzania, Taasisi ya Utafiti wa Wanyamapori Tanzania, Mfuko wa Kuhifadhi Wanyamapori, Chuo cha Usimamizi wa Wanyamapori - Mweka, Taasisi ya Taaluma ya Wanyamapori - Pasiansi na Kituo cha Mafunzo ya Uhifadhi wa Maliasili kwa Jamii - Likuyu Sekamaganga. Aidha, utekelezaji wa jukumu hili unaongozwa na Sera ya Taifa ya Wanyamapori ya Mwaka 2007 na kusimamiwa na Sheria ya Uhifadhi

wa Wanyamapori Sura ya 283; Sheria ya Hifadhi za Taifa Sura ya 282; Sheria ya Hifadhi ya Eneo la Ngorongoro Sura ya 284; Sheria ya Taasisi ya Utafiti wa Wanyamapori Tanzania Sura ya 260; na Sheria ya Chuo cha Usimamizi wa Wanyamapori Mweka, Sura ya 209.

3.3.1.1 Idara ya Wanyamapori

35. *Mheshimiwa Spika*, hivi karibuni kumekuwa na ongezeko la migongano baina ya binadamu na wanyamapori katika maeneo mbalimbali Nchini. Migongano hiyo imekuwa ikiathiri pato la kaya, uchumi wa Nchi na kuleta taharuki pale wanyamapori wanapoingia katika maeneo ya wananchi. Tafiti zimeonesha visababishi vikuu vya migongano ni ukosefu na kutokuzingatiwa kwa mipango ya matumizi ya ardhi, kuzibwa kwa mapito ya wanyamapori, kuongezeka kwa shughuli za kibinadamu karibu na maeneo yaliyohifadhiwa na maeneo ya mtawanyiko, uingizaji wa mifugo kwenye maeneo yaliyohifadhiwa, mabadiliko ya tabia nchi na ongezeko la mimea vamizi katika maeneo yaliyohifadhiwa. Katika kukabiliana na changamoto hii, Wizara inatekeleza Mkakati wa Kitaifa wa Kusimamia Utatuzi wa Migongano Baina ya Binadamu na Wanyamapori wa Mwaka 2020 – 2024.

36. *Mheshimiwa Spika*, katika kutekeleza Mkakati huo, Wizara kupitia TAWA na TANAPA imejenga mabwawa 32 katika Pori la Akiba Kizigo 10 (Wilaya

ya Manyoni); Pori la Akiba Mkungunero 1 (Wilaya ya Kondoaa); Hifadhi ya Taifa Ruaha 20 (Wilaya za Mbarali, Chunya na Iringa Vijijini); na Hifadhi ya Taifa Mkomazi 1 (Wilaya ya Same). Mabwawa haya yamesaidia kupunguza matukio ya wanyamapori wakali na waharibifu hususan kipindi cha kiangazi ambapo wanyamapori hutoka nje ya hifadhi kutafuta maji na chakula.

37. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha shughuli za uhifadhi ikiwemo udhibiti wa wanyamapori wakali na waharibifu Wizara ina jumla ya vituo 154 vinavyojumuisha Ofisi za Kanda. Kati ya hivyo, vituo 16 vimejengwa Mwaka 2022/2023 katika Wilaya za Meatu, Itilima, Busega, Lindi, Rufiji, Liwale, Tunduru, Nachingwea, Mwanga, Songwe, Iringa Vijijini, Nzega, Mvomero, Chamwino, Mpwapwa na Kondoaa. Aidha, kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024, Wizara kupitia Taasisi zake za TANAPA na NCAA imeendelea na ukamilishaji wa vituo 6 katika Wilaya za Korogwe, Same, Serengeti, Bunda Vijijini, Namtumbo na Ruangwa. Ujenzi wa vituo 10 katika Wilaya za Mbarali, Kalambo, Kilwa, Bariadi, Manyoni, Kilosa, Rufiji, Morogoro Vijijini, Babati na Monduli upo katika hatua za awali. Aidha, Wizara kupitia TAWA imekuwa ikiweka vituo vya muda vya askari (ranger stations) kwenye maeneo yenye changamoto kubwa ya wanyamapori wakali na waharibifu kwa ajili ya kudhibiti matukio ya wanyamapori kwa haraka katika Wilaya 40 zikiwemo Manyoni, Morogoro Vijijini, Chalinze, Meatu, Bariadi,

Buchosa, Tunduru, Liwale, Mbarali, Korogwe, Handeni, Simanjiro na Babati ambazo zina changamoto zaidi. Ujenzi wa vituo hivi ni endelevu kwa maeneo yenye changamoto kubwa ya wanyamapori wakali na waharibifu.

38. Mheshimiwa Spika, katika hatua nyingine, Wizara kupitia taasisi zake imeongeza idadi ya askari wa kudhibiti wanyamapori wakali na waharibifu kutoka 139 kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 hadi 437 Mwaka wa Fedha 2023/2024; na kuongeza askari wanyamapori wa Vijiji (Village Game Scout - VGS) kutoka 95 hadi 184. Ushirikishwaji wa VGS katika doria za mwitikio wa haraka zimewezesha kudhibiti matukio 6,401 ya wanyamapori wakali na waharibifu katika Wilaya 73. Aidha, katika jitihada za kuokoa maisha ya watu na mali zao wakati wa kudhibiti matukio tajwa, jumla ya wanyamapori wakali na waharibifu 113 walivunwa wakiwemo nyati 18, tembo 23, viboko 28, mamba 21, simba 3, fisi 9, chui 1 na nyani 10.

39. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na wadau wa uhifadhi imekuwa ikitumia helikopta kuwaondoa wanyamapori hususan tembo katika maeneo ya makazi na mashamba ya wananchi kwa kutumia helikopta. Katika kipindi cha Julai 2023 hadi Mei 2024, takriban tembo 451 waliondolewa kwenye maeneo ya wananchi kwa kutumia helikopta katika Wilaya za Same 200, Bunda 90, Mvomero 100, Mbarali 61 na kurejeshwa katika maeneo ya hifadhi.

Aidha, tembo 3 viongozi wa makundi yaliyoondolewa Mvomero (1) na Mbarali (2) wamefungwa mikanda maalum ya mawasiliano ili kufuatilia mienendo yao.

Waziri wa Maliasili na Utalii (kushoto) akishiriki zoezi la kuwaondoa tembo kwenye maeneo ya wananchi Wilaya ya Mbarali na kuwarejesha katika maeneo ya hifadhi.

40. Mheshimiwa Spika, katika hatua nyingine, Wizara kupitia Taasisi zake (TAWA, TANAPA na TAWIRI) iliamisha simba 10 waliokuwa wanahatarisha maisha ya wananchi katika eneo la Vilima Vitatu katika Wilaya ya Babati. Kati ya hao, simba 3 walirudishwa ndani ya Hifadhi ya Taifa Tarangire na simba 7 walipelekwa Pori la Akiba Rungwa. Kwa upande mwingine, chui 1 aliamishwa kutoka Kijiji cha Robanda kwenda Dar es Salaam Zoo ili kuimarisha usalama wa wananchi katika maeneo yao.

41. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia Taasisi ya Utafiti wa Wanyamapori - TAWIRI imeendelea kutumia teknolojia ya kufuatilia mienendo ya wanyamapori wakiwemo tembo kwa kuwafunga Mikanda Maalum ya Mawasiliano (GPS-Satellite Collars) ili kupata taarifa za moja kwa moja na kuwadhibiti kabla ya kusababisha madhara kwa

binadamu. Hadi kufikia Mei 2024, jumla ya tembo 35 viongozi wa makundi wamefungwa mikanda Maalumu ya Mawasiliano katika Mifumo Ikolojia ya Tarangire-Manyara, Serengeti - Mara, Nyerere-Selous-Mikumi, Mkomazi, Katavi-Rukwa-Lukwati, Mahale-Katavi, Burigi Chato-Moyowosi-Kigosi na Ruaha-Rungwa. Mikanda hii huonesha mahali walipo kwa ajili ya kuwafuatilia na kuwadhibiti kabla ya madhara kutokea ambapo jumla ya matukio 318 yaliweza kuzuiliwa.

Mkurugenzi Mkuu wa Taasisi ya Utafiti wa Wanyamapori Tanzania (TAWIRI), Dkt. Eblate Ernest Mjingo akimfungwa tembo kiongozi wa kundi mkanda wa mawasiliano (GPS Satellite Collars) ili kufuatilia mienendo ya tembo katika Mfumo Ikolojia wa Serengeti.

42. Mheshimiwa Spika, katika hatua nyingine, Wizara kwa kushirikiana na JWTZ imeboresha kilipuzi (bomu baridi) kwa ajili ya kudhibiti tembo wanapoingia kwenye maeneo ya wananchi. Aidha, bomu hilo lilizinduliwa rasmi tarehe 13 Mei, 2024 na baada ya uzinduzi tarehe 22 Mei 2024 Wizara ilikabidhiwa rasmi mabomu baridi 4,000 katika Makao Makuu ya Shirika la Mzinga-Morogoro kwa ajili ya kuanza kutumika kwenye Halmashauri 20 zilizo katika mifumo ikolojia 5 Nchini. Halmashauri za

Wilaya hizo ni pamoja na Nachingwea, Liwale, Manispaa ya Lindi (Mchinga), Mtama, Ruangwa, Tunduru, Namtumbo, Karatu, Same, Mwanga, Mvomero, Mkinga, Korogwe, Meatu, Busega, Itilima, Bariadi, Bunda Mjini, Bunda Vijijini na Karagwe. Zoezi hili litaendelea katika maeneo mengine yenye changamoto ya wanyamapori wakali na waharibifu.

43. Mheshimiwa Spika, hadi tarehe 24 Mei, 2024 jumla ya maafisa 433 wakiwemo Askari wa Wanyamapori wa Vijiji, Maafisa Wanyamapori wa Wilaya na Askari wa Jeshi la Uhifadhi kutoka Kanda ya Kusini, Kanda ya Mashariki, Kanda ya Magharibi na Kanda ya Kaskazini wameshapata mafunzo ya matumizi ya Mabomu Baridi. Aidha, jumla ya Mabomu Baridi 1,450 yamegawiwa kwa watumishi hao kwa ajili ya kuingia uwandani na kuanza kuondoa tembo kwenye makazi ya wananchi.

Picha ya kwanza kushoto Waziri wa Maliasili na Utalii akikabidhiwa mojawapo ya bomu baridi na Luteni Jenerali Mstaafu Samwel Ndomba na picha ya pili kulia ni baadhi ya Wabunge wanaotoka kwenye majimbo yenye changamoto ya wanyamapori wakali na waharibifu wakifurahia tukio hilo.

44. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2023/2024, Wizara imeongeza idadi ya askari wa uhifadhi kwa kuajiri jumla ya askari **488**

(TANAPA **217** TAWA **108** TFS **92** na NCAA **71**) na kuwapanga kwenye vituo mbalimbali kwa ajili ya shughuli za uhifadhi ikiwemo kukabiliana na changamoto ya wanyamapori wakali na waharibifu. Vilevile, Wizara imeongeza vitendea kazi ikiwemo magari 12 na pikipiki 10 kwa ajili ya kukabiliana na changamoto hiyo.

45. Mheshimiwa Spika, kwa upande mwingine, Wizara imeweka utaratibu maalum wa wananchi kutoa taarifa za matukio ya wanyamapori wakali na waharibifu kupitia namba maalum za kupiga simu bila malipo. Utaratibu huo umewekwa katika Kanda za kiutendaji za Taasisi za Uhifadhi TAWA 8, TANAPA 4, NCAA 1 na Wizarani 1 ili kuwezesha wananchi kutoa taarifa na kupata msaada wa haraka. Katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2021/2022 hadi 2023/2024, jumla ya taarifa za matukio 1,082 zilipokelewa na kufanyiwa kazi.

46. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na wadau wa uhifadhi inaendelea kuzijengea uwezo jamii kudhibiti wanyamapori wakali na waharibifu kwa kutoa mafunzo kwa Askari Wanyamapori wa Vijiji. Katika kipindi cha Mwaka 2021/2022 hadi 2023/2024 jumla ya Askari Wanyamapori wa Vijiji 882 wamepatiwa mafunzo maalum juu ya uhifadhi na mbinu za kujikinga na wanyamapori wakali na waharibifu. Aidha, elimu hiyo pia imetolewa katika mikutano 1,646 ya uhamasishaji iliyofanyika katika Vijiji 740 katika Wilaya 85 na kufanikiwa kuwafikia

wananchi 576,918. Mafunzo hayo yatasaidia kuongeza nguvu na ufanisi katika udhibiti wa matukio ya wanyamapori wakali na waharibifu na hivyo kupunguza madhara yatokanayo na wanyamapori hao.

47. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kutekeleza Mpango wa Taifa wa Kuongoa Shoroba za Wanyamapori wa Mwaka 2022 – 2026 ili kuimarisha ustawi wa wanyamapori na kupunguza migongano baina ya binadamu na wanyamapori. Utekelezaji wa Mpango huo, unahusisha Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa; Ofisi ya Makamu wa Rais – Mazingira; Wizara za Kilimo; Wizara ya Maji; Wizara ya Ujenzi; Wizara ya Uchukuzi; Wizara ya Mifugo na Uvuvi pamoja na Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi chini ya uratibu wa Ofisi ya Waziri Mkuu. Hadi kufikia Aprili 2024, zoezi la uongoaji wa shoroba 8 ambazo ni: Udzungwa – Nyerere, Katavi – Mahale, Ruaha – Katavi, Rungwa – Ruaha, Tarangire – Manyara (Kwakuchinja), Ngorongoro – Manyara (Upper Kitete) na Lake Manyara – Ngorongoro (Yaeda Chini) kati ya 20 za kipaumbele lipo katika hatua mbalimbali. Aidha, shoroba 1 ya Udzungwa – Nyerere ipo katika hatua ya kuidhinishwa.

48. Mheshimiwa Spika, kutokana na baadhi ya Vijiji vinavyopakana na maeneo yaliyohifadhiwa kutokuwa na mipango ya matumizi bora ya ardhi. Wizara kupitia TANAPA imewezesha uandaaji wa

Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Vijiji 74 vinavyopakana na Hifadhi za Taifa za Serengeti 37, Ziwa Manyara 25 na Tarangire 12. Utekelezaji wa mipango hii utasaidia kupunguza migongano baina ya binadamu na wanyamapori.

49. Mheshimiwa Spika, katika jitihada za kupunguza migongano baina ya binadamu na wanyamapori wakali na waharibifu Wizara imeendelea kuboresha maeneo ya malisho ya wanyamapori kwa kudhibiti ueneaji wa mimea vamizi katika eneo lenye hekta 2,909.89 katika Hifadhi za Taifa Burigi-Chato, Katavi, Mikumi, Ruaha, Kisiwa cha Rubondo, Kisiwa cha Saanane, Serengeti na Mto Ugalla; na hekta 866.68 katika Eneo la Hifadhi la Ngorongoro. Hatua hii imeimarisha upatikanaji wa malisho ya wanyamapori na kuwafanya kutumia muda mwingi ndani ya Hifadhi badala ya kutoka nje kutafuta malisho.

50. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Mei, 2024, jumla ya Shilingi **2,400,258,500** zimelipwa kwa wananchi 10,552 waliopata madhara kutokana na wanyamapori wakali na waharibifu katika Halmashauri za Wilaya 48. Aidha, Wizara imefanya mapitio ya Kanuni za Kifuta Jasho na Kifuta Machozi za Mwaka 2011 kwa kuongeza viwango vya malipo kwa asilimia 50 kwa matukio ya majeraha ya muda, uharibifu wa mazao na vifo vya mifugo na asilimia 100 kwa majeraha ya kudumu na vifo.

51. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuimarisha usimamizi, ulinzi, uhifadhi na matumizi endelevu ya rasilimali za wanyamapori, kwa kuandaa na kuzindua Mkakati wa Kutekeleza Sera ya Taifa ya Wanyamapori wa Mwaka 2023-2033. Mkakati huo unatoa dira na mwelekeo wa Serikali katika kusimamia rasilimali za wanyamapori ili kuhakikisha kuwa Sekta ndogo ya wanyamapori inaendelea kuleta manufaa ya kiuchumi kwa jamii na Taifa kwa ujumla.

52. Mheshimiwa Spika, kwa upande mwingine, Wizara imeandaa Mpango wa Usimamizi wa Tembo wa Mwaka 2023-2033 kwa ajili ya kuimarisha uhifadhi wa tembo; Mpango wa Utekelezaji wa Kutafuta Fedha wa Mwaka 2023-2033 kwa ajili ya kutekeleza Mkakati wa Kuzuia Ujangili wa Mwaka 2023-2033; na Mkakati wa Kusimamia Maeneo ya Hifadhi za Jamii – WMAs wa Mwaka 2023-2033.

53. Mheshimiwa Spika, Tanzania imefanikiwa kuingia katika Kundi la Kwanza (Category I) la Nchi wanachama zenye Sheria zinazotekeleza Mkataba wa CITES kikamilifu. Hatua hii itaiwezesha Tanzania kufanya biashara ya uwindaji wa kitalii na mataifa ambayo yameweka masharti ya kupokea nyara kutoka kwenye Nchi ambazo Sheria zake ziko katika Kundi la Kwanza.

3.3.1.2 Shirika la Hifadhi za Taifa Tanzania – TANAPA

54. Mheshimiwa Spika, Shirika limeendelea kusimamia Hifadhi za Taifa kwa kuimarisha ulinzi na uhifadhi wa maliasili. Hadi kufikia Aprili 2024, Shirika limefanya doria 47,847 ambapo jumla ya watuhumiwa 3,323 wa makosa mbalimbali ya ujangili walikamatwa wakiwa na silaha aina mbalimbali. Aidha, mitego 3,103 aina ya nyaya inayotumika kutega wanyamapori katika hifadhi iliteguliwa. Juhudi hizi zimewezesha kupungua kwa matukio ya ujangili yakiwemo ya tembo kutoka tembo 4 Mwaka 2022 hadi tembo 2 kwa Aprili 2024. Vilevile, Shirika limeendelea kutumia teknolojia za kisasa katika kuimarisha usimamizi na ulinzi wa wanyamapori ikiwemo matumizi ya visukuma mawimbi, doria za kutumia ndege na kuweka alama za masikio kwa faru. Aidha, katika juhudi za kupunguza ujangili kwa kushirikiana na wananchi, Shirika limeanzisha vikundi 17 vya ulinzi shirikishi katika Hifadhi za Taifa Ruaha 4, Nyerere 3, Mkomazi 3, Mto Ugalla 2, Ibanda-Kyerwa 2 na Kilimanjaro 3.

55. Mheshimiwa Spika, Shirika limetatua changamoto ya mpaka kati ya Hifadhi ya Taifa Serengeti na Vijiji 7 vya Wilaya ya Serengeti. Vijiji hivyo ni pamoja na Bisarara, Nyamburi, Bonchugu, Mbalibali, Machochwe, Nyamakendo na Merenga. Aidha, Shirika limeendelea kuimarisha mipaka ya hifadhi kwa kuweka jumla ya vigingi 216: Hifadhi ya Taifa Serengeti 184 kwenye eneo

linalopakana na Vijiji vya Kegonga, Nyandage, Kenyamosabi, Masanga, Karakatonga, Gibaso na Nyabirongo katika Wilaya ya Tarime; na Hifadhi ya Taifa Tarangire 32 kwenye eneo linalopakana na Vijiji vya Gijedabong na Kimotorok. Aidha, Shirika limefanya uhakiki wa mpaka wa Hifadhi ya Taifa Nyerere kwa upande unaopakana na Mkoa ya Ruvuma, Pwani, Morogoro na Lindi. Vilevile, Shirika limekamilisha kazi ya uthamini wa eneo la Ghuba ya Speke lenye ukubwa wa kilomita za mraba 138 ili kuliunganisha na Hifadhi ya Taifa Serengeti.

56. *Mheshimiwa Spika*, katika kuendelea kuimarisha uhifadhi na kuboresha maeneo ya malisho ya wanyamapori, Shirika limeng'oa mimea vamizi katika eneo lenye ukubwa wa hekta 1,216.15 katika Hifadhi za Taifa Burigi-Chato 162, Katavi 308, Mikumi 110.05, Ruaha 324, Kisiwa cha Rubondo 80, Kisiwa cha Saanane 17, Serengeti 178 na Mto Ugalla 37.1. Aidha, jumla ya hekta 521,250 zilichomwa kwa mioto ya awali (prescribed burning) kwa utaratibu wa moto mpango (fire management plan) kwa lengo la kuimarisha nyanda za malisho katika Hifadhi za Taifa za Kitulo, Ziwa Manyara, Milima ya Mahale, Mikumi, Nyerere, Kisiwa cha Rubondo, Saadani, Tarangire na Milima ya Udzungwa. Vilevile, Shirika limehibititi matukio 76 ya moto katika maeneo ya Hifadhi za Taifa Kilimanjaro, Mikumi, Katavi, Mkomazi, Serengeti, Milima ya Udzungwa na Tarangire. Pamoja na juhudi hizi, Shirika limeendelea kutoa elimu kwa jamii zinazozunguka hifadhi za Taifa kwa kufanya Mikutano

841 yenye jumla ya Washiriki 76,289 katika Vijiji 718 kwenye Wilaya 31 ikiwemo namna ya kudhibiti moto, uhifadhi na utunzaji mazingira. Aidha, jumla ya kilomita 412.6 za makinga moto zililimwa katika Hifadhi za Taifa 5: Arusha (40.1), Gombe (8), Mkomazi (263), Burigi-Chato (6) na Tarangire (95.5) ili kudhibiti kuenea kwa moto.

57. *Mheshimiwa Spika*, katika hatua nyingine, Shirika limeendelea na jitihada za kuvutia wawekezaji katika huduma za malazi ambapo wawekezaji 27 wamepatikana na wanaendelea na ujenzi. Aidha, jumla ya huduma za malazi (loji 4, kambi za kudumu 23) zenye vitanda 1,148 zinajengwa katika Hifadhi za Taifa 5: Serengeti 780, Ruaha 170, Tarangire 100, Saadani 50 na Mikumi 48. Sambamba na hilo, Shirika linaendelea na ujenzi wa nyumba 3 za kulala wageni za gharama nafuu zenye jumla ya vitanda 178 katika Hifadhi za Taifa Nyerere, Mikumi na Ruaha; hosteli katika Hifadhi za Taifa Ruaha, Mikumi, Saadani na Nyerere; pamoja na vituo 3 vya kutolea taarifa katika Hifadhi za Taifa Serengeti, Ruaha na Mikumi.

58. *Mheshimiwa Spika*, katika kuongeza idadi ya watalii na mapato, Shirika limeibua na kuendeleza mazao mbalimbali ya utalii. Mazao yaliyoibuliwa ni pamoja na utalii wa michezo ikiwemo *Tennis* kwa kutumia uwanja wa kuhamishika (tennis mobile court) na kuendelea kwa ujenzi wa awamu ya kwanza ya uwanja wa mchezo wa *Golf* unaotarajiwa kukamilika Disemba, 2024 katika Hifadhi ya Taifa Serengeti.

Vilevile, ujenzi wa daraja la juu linalounganisha vilima na miti (Canopy walkway) katika Hifadhi ya Taifa Milima ya Udzungwa unaendelea.

59. *Mheshimiwa Spika*, kufuatia jitihada mbalimbali za Wizara zilizofanyika, Shirika limevutia watalii ambapo hadi kufikia Aprili 2024, jumla ya Watalii 1,598,608 walitembelea hifadhi za Taifa sawa na ongezeko la asilimia 11.4 ikilinganishwa na Watalii 1,435,069 waliotembelea katika kipindi kama hicho Mwaka wa Fedha 2022/2023. Vilevile, Shirika limekusanya mapato ya Shilingi 353,441,080,170.15 sawa na ongezeko la asilimia 21.58 ikilinganishwa na mapato ya Shilingi 290,698,543,140.17 zilizokusanywa kwa kipindi kama hicho Mwaka wa Fedha 2022/2023.

60. *Mheshimiwa Spika*, katika hatua nyingine, Shirika limeimarisha na kuendeleza miundombinu ya utalii kwa kufungua barabara mpya zenye urefu wa kilometa 694.5 katika Hifadhi ya Taifa Nyerere; ujenzi wa vituo 8 vya askari katika Hifadhi za Taifa Nyerere, Mto Ugalla, Burigi-Chato, Ruaha, Ibanda-Kyerwa na Rumanyika-Karagwe; na nyumba 29 za watumishi katika Hifadhi za Taifa Nyerere, Ruaha, Mkomazi, Mto Ugalla, Gombe na Tarangire. Aidha, barabara zenye jumla ya urefu wa kilomita 3,631 zimekarabatiwa katika Hifadhi za Taifa Arusha, Ziwa Manyara, Katavi, Kilimanjaro, Tarangire, Ruaha, Saadani, Burigi-Chato, Mikumi, Rumanyika-Karagwe, Serengeti na Mkomazi; na njia za kupandia milima zenye urefu wa kilomita 157 zimekarabatiwa. Vilevile, Shirika limefanya

ukarabati wa viwanja 12 vya ndege katika Hifadhi za Taifa Nyerere, Serengeti, Katavi, Tarangire na Mkomazi. Ujenzi wa viwanja vya ndege 4 katika Hifadhi za Taifa Ruaha 2, Mikumi 1 na Nyerere 1 unaendelea.

61. *Mheshimiwa Spika*, Shirika limeendelea kuimarisha mazingira ya utendaji kazi kwa kuboresha huduma kwa watalii na watumishi. Shirika limejenga mfumo wa usambazaji maji safi kwa watumishi katika Hifadhi ya Taifa Ruaha; malango mapya 4 katika Hifadhi za Taifa Nyerere 1, Mikumi 2 na Ibanda-Kyerwa 1 na ujenzi wa Ofisi ya Utawala Kanda ya Kusini. Vilevile, Shirika liko katika hatua ya ukamilishaji wa ujenzi wa malango 8 katika Hifadhi za Taifa Tarangire (lango la Mamire); Ibanda-Kyerwa (lango la Kifurusa); Nyerere (lango la Msolwa na Likuyu); Mikumi (lango la Kikwaraza na Doma) pamoja na Serengeti (lango la Kleins na Machochwe). Shirika limeendelea kuimarisha mifumo ya kielektroniki ya ukusanyaji maduhuli katika malango yote ya hifadhi za Taifa ikiwemo uwekaji wa mifumo ya malango janja (smart gates) 6 katika Hifadhi za Taifa Serengeti 3, Ziwa Manyara 1 na Tarangire 2.

62. *Mheshimiwa Spika*, Shirika katika kukuza utalii, limeendelea kushiriki na kushirikiana na wadau wa utalii katika kuandaa maonesho na matukio mbalimbali ikiwemo ushiriki wa *Ruaha Great Marathon* pamoja na matukio mbalimbali ya kimichezo yaliyoratibiwa na Wizara. Kwa upande mwingine,

Hifadhi ya Taifa Serengeti imeendelea kupokea tuzo za *Africa's Leading National Park* inayotolewa na *World Travel Awards* mara 5 mfululizo kuanzia Mwaka 2019, 2020, 2021, 2022 na 2023; *Best Nature Destination World 2023* inayotolewa na *Trip Advisor*; Tuzo ya Ubora wa Kimataifa inayotolewa na European Society for Quality Research (ESQR) mara 4 mfululizo kuanzia Mwaka 2020 (Gold category), 2021 (Platinum category), 2022 (Diamond category) na mara nyingine tena 2023 (Diamond category); na tuzo ya *Top Attractions* kwa Afrika 2023 iliyotolewa na *Trip Advisor* kwa Hifadhi za Taifa Serengeti na Tarangire.

63. Mheshimiwa Spika, Vilevile, Shirika linaendelea kutekeleza miradi 108 ya ujirani mwema katika sekta za elimu, afya, usalama, maji na barabara yenye thamani ya jumla ya Shilingi bilioni 40.7 ambapo Shilingi bilioni 36.5 kupitia ufadhili wa mradi wa Benki ya Maendeleo ya Ujerumani (KfW) na Shilingi bilioni 4.2 kupitia fedha za Miradi ya Maendeleo. Kati ya miradi hiyo, miradi 75 imekamilika, miradi 10 iko katika hatua za ukamilishaji na miradi 23 ipo katika hatua ya awali ya utekelezaji. Aidha, miradi iliyokamilika ni pamoja na ujenzi wa vyumba 44 vya madarasa na ofisi 16 za walimu katika Wilaya za Serengeti, Ngorongoro, Bariadi, na Bunda; mabweni 4 ya wasichana katika shule za sekondari na msingi zilizopo Wilaya za Mpanda, Same, Mwanga na Serengeti; na nyumba 15 zenye uwezo wa kukaa familia 30 za walimu katika Wilaya za Serengeti 9 na Ngorongoro 6. Aidha, Shirika limewezesha uandaaji

wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi kwa Vijiji 74 vinavyopakana na hifadhi za Taifa Serengeti 37, Ziwa Manyara 25 na Tarangire 12.

64. Mheshimiwa Spika, sambamba na hilo, Shirika limewezesha Vikundi 166 vya kiuchumi vya jamii katika Wilaya za Chamwino 9, Iringa 25, Kilolo 9, Kilombero 56, Kilosa 15, Mvomero 10, Morogoro 26, Meatu 3, Itilima 9 na Busega 4. Aidha, jumla ya Shilingi bilioni 3.22 zimetolewa kwa vikundi husika kwa lengo la kuvisaidia kuimarika kiuchumi ili kuweza kujiendesha na kupunguza utegemezi wa rasilimali za wanyamapori na misitu. Vilevile, vikundi 16 vya Wilaya za Itilima 9, Meatu 3 na Busega 4 vilipatiwa jumla ya mizinga ya nyuki 300 pamoja na vifaa vingine vikiwemo mavazi ya kinga 60, vifaa vya ukaguzi (bee smoker-75, honey filter-15 na tool hives-60), vifaa vya uchakataji mazao (bee pressing machine-15) pamoja na ndoo 300 za kutunzia asali.

Makabidhiano ya mizinga 25 ya kufugia nyuki kwa kikundi cha "Hapa Kazi" Wilaya ya Bunda na mizinga ya nyuki 200 kwa vikundi 3 vya Wilaya ya Kigoma.

65. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha mahusiano kati ya Hifadhi na wananchi, Shirika lilishiriki kikamilifu katika shughuli za uokoaji wa

maafa yaliyotokana na maporomoko ya udongo huko Hanang. Shirika lilitoa vifaa vya uokozi ikiwemo mitambo (Grader na Excavator) na vikosi 3 vyenye Askari 27. Aidha, Shirika kupitia Msajili wa Hazina liliwasilisha mchango wa Shilingi 10,000,000 ili kusaidia waathirika.

66. *Mheshimiwa Spika*, katika utekelezaji wa shughuli za kila siku za uhifadhi na utalii, Shirika limeendelea kuandaa na kuhuisha mipango ya ujumla ya usimamizi na uendelezaji (General Management Plans) wa Hifadhi za Taifa. Katika kipindi cha Julai hadi Aprili, 2024 Shirika limekamilisha mapitio ya mipango ya ujumla ya usimamizi na uendelezaji wa Hifadhi za Taifa za Ruaha na Nyerere. Aidha, mapitio ya mpango wa usimamizi na uendelezaji wa Hifadhi ya Taifa Mkomazi upo katika hatua za ukamilishaji.

3.3.1.3 Mamlaka ya Usimamizi wa Wanyamapori Tanzania –TAWA

67. *Mheshimiwa Spika*, katika kudhibiti ujangili na uvamizi wa maeneo yaliyohifadhiwa, Mamlaka imeendelea kuimarisha ulinzi wa rasilimali za wanyamapori kwa kufanya doria mbalimbali na kutumia vikosi vya mwitikio wa haraka. Hadi kufikia Aprili 2024, doria 11,593 sawa na asilimia 80 ya lengo la doria 14,487 zimefanyika. Kupitia doria hizo, jumla ya mifugo 41,294, watuhumiwa 2,304, bunduki 91 na risasi 276 zimekamatwa pamoja na kutegua mitego 2,056 ya nyaya za kutegea wanyamapori.

Kufuatia kuimarika kwa ulinzi katika maeneo yanayosimamiwa na Mamlaka, idadi ya vifo vya tembo wanaouawa kwa ujangili imepungua kutoka tembo 6 kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 hadi tembo 3 Aprili 2024. Vilevile, Mamlaka imekarabati kilomita 764.5 za barabara za doria katika Mapori ya Akiba Kizigo na Selous na ujenzi wa chumba maalum cha ufuatiliaji wa faru katika Pori la Akiba Maswa. Katika hatua nyingine, Mamlaka imenunua pikipiki 10 kwa ajili ya kuimarisha shughuli za uhifadhi pamoja na kuwapatia mafunzo ya kijeshi ya ukakamavu na utayari askari wa wanyamapori 458.

68. *Mheshimiwa Spika*, katika kuendelea kutatua migogoro ya mipaka katika maeneo ya hifadhi, Mamlaka imeweka alama za mipaka ambapo hadi kufikia Aprili 2024, jumla ya vigingi 726 vimesimikwa katika Mapori ya Akiba ya Igombe 117, Liparamba 60, Mpanga Kipengere 160 na Kilombero 389. Aidha, migogoro ya mipaka kati ya Vijiji na Mapori ya Akiba Swagaswaga, Mkungunero, Wamimbiki, Igombe, Liparamba, Mpanga Kipengere na Selous imemalizika. Kwa upande mwingine, Mamlaka imelipa fidia jumla ya Shilingi 348,149,727.35 kwa kaya 93 kati ya Shilingi 511,567,707.34 za kulipa kaya 145 kutoka katika Kitongoji cha Ndaja (Kijiji cha Keikei) na Vitongoji vya Kagera na Msumbiji (Kijiji cha Kisondoko) kwa ajili ya kuhama kutoka Pori la Akiba Mkungunero. Vilevile, Serikali imemega eneo lenye ukubwa wa ekari 103,544.48 kutoka katika Mapori ya Akiba Swagaswaga 8,890.26, Mkungunero 12,466,

Wamimbiki 17,752.41, Mpanga Kipengere 51,007.51, Liparamba 8,154.3 na Uwanda 5,274 na kurejesha kwa wananchi kwa ajili ya shughuli za kibinadamu ikiwemo kilimo, makazi na ufugaji.

69. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha miundombinu ya ulinzi wa rasilimali za wanyamapori, Mamlaka imejenga kituo 1 cha askari katika Pori la Akiba Swagaswaga; vivuko 15 (Pori la Akiba Lukwati 8 na Bustani ya Wanyamapori Ruhila 7); maghala 4 ya silaha (Igombe, Lukwika Lumesule, Mpanga Kipengere na Lwafi); karakana 2; daraja lenye urefu wa mita 20 katika Pori la Akiba Mpanga Kipengere; lango la watalii na makasha (*Cage*) 3 za wanyamapori (simba, chui na mamba) katika Pori la Akiba Pande. Katika hatua nyingine, Mamlaka imekamilisha uandaaji wa Mpango wa Jumla wa Usimamizi wa Pori la Akiba Moyowosi. Aidha, uandaaji wa Mpango wa Jumla wa Usimamizi wa Mapori ya Akiba Maswa, Ugalla na Kilombero unaendelea kwa kushirikisha wadau.

70. Mheshimiwa Spika, Mamlaka imeendelea kushiriki katika maonesho na matukio mbalimbali kwa lengo la kutangaza vivutio vya utalii na fursa za uwekezaji katika maeneo yake. Miongoni mwa Maonesho hayo ni pamoja na;- *Abu Dhabi International Hunting & Equestrian Exhibition (ADIHEX, 2023), Dallas Safari Club International - USA* na maonesho ya ndani ya Nchi. Kufuatia juhudi hizo, idadi ya watalii wa picha waliotembelea maeneo yanayosimamiwa na Mamlaka imeongezeka kutoka

watalii 139,749 Aprili 2023 hadi kufikia 157,725 Aprili, 2024. Aidha, Mamlaka imeshiriki katika kikao cha 77 cha Kamati Kuu ya Mkutano wa 19 wa Nchi wanachama wa *CITES* ambao unatoa fursa ya kujadili uhifadhi na matumizi endelevu ya rasilimali za wanyamapori.

71. Mheshimiwa Spika, Mamlaka imeendelea kukusanya mapato yatokanayo na shughuli za utalii ambapo hadi kufikia Aprili, 2024 jumla ya Shilingi 57,647,139,960.28 sawa na asilimia 73.54 ya lengo la Mwaka zimekusanywa. Aidha, katika kuongeza mapato yatokanayo na shughuli za utalii, Mamlaka imesaini mikataba 6 ya Uwekezaji Mahiri kwenye Maeneo ya Wanyamapori (Special Wildlife Investment Concession Areas - SWICA) katika vitalu vya Ikorongo, Grumeti, Maswa Mbono, Maswa Kimani, Maswa North, Mkungunero na Selous-LL1. Hatua hiyo imewezesha Mamlaka kukusanya jumla ya Dola za Marekani 2,773,000 sawa na Shilingi bilioni 7.1 ikiwa ni ada ya vitalu tangu kusainiwa kwa mikataba tarehe 03 Januari, 2024. Uwekezaji huu unatarajiwa kuongeza mapato kufikia Dola za Marekani milioni 312 kwa mujibu wa mkataba katika kipindi cha miaka 20 ya uwekezaji sawa na wastani wa Dola za Marekani milioni 15.5 kwa Mwaka.

72. Mheshimiwa Spika, katika hatua nyingine Mamlaka iligawa vitalu kwa njia ya mnada wa kielektroniki ambapo jumla ya vitalu 3 vya daraja la II (1) na la III (2) viliuzwa kwa thamani ya Dola za

Marekani 163,000 ikilinganishwa na Dola za Marekani 66,000 ambazo zingekusanywa kwa kugawa vitalu hivyo kwa njia ya utawala (administrative allocation). Mauzo kwa njia ya mnada wa kielektroniki yanawezesha soko kuamua thamani ya vitalu vya uwindaji wa kitalii hivyo kuongeza mapato na uwazi katika ugawaji wa vitalu.

73. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha mahusiano kati ya hifadhi na jamii na kuhakikisha wananchi wananufaika na uhifadhi, Serikali imeendelea kurejesha stahili kwa Jumuiya za Hifadhi za Wanyamapori 13 Halmashauri za Wilaya 29 na Vijiji 71 ambapo jumla ya Shilingi 7,349,380,416.73 zilitolewa. Aidha, TAWA imechangia Shilingi 110,991,120 kwa ajili ya miradi ya maendeleo iliyoibuliwa na wananchi. Miongoni mwa miradi hiyo ni pamoja na ununuzi wa madawati 160 katika Wilaya ya Bunda 100 na Morogoro 60; mchango wa ununuzi wa mashine 2 za Kusaga Mkoa wa Mara; kuchangia ujenzi wa zahanati 1 na darasa 1 Wilaya ya Bunda; na ujenzi wa zahanati ya Bungu Wilaya ya Korogwe. Vilevile, Mamlaka ilitoa mkono wa pole wa jumla ya Shilingi 10,000,000 kwa waathirika wa mafuriko katika Wilaya ya Hanang na ununuzi wa vyakula na magodoro kwa waathirika wa mafuriko katika Wilaya ya Rufiji ikiwa ni sehemu ya kugusa jamii zinazopata madhila.

74. Mheshimiwa Spika, Mamlaka imeendelea kuimarisha mahusiano na wananchi kwa kutoa vibali vya ufugaji nyuki na uvuvi endelevu katika mapori ya akiba

kwa kutoa jumla ya vibali 33,682 vya kufanya shughuli za uvuvi na ufugaji nyuki katika Mapori ya Akiba ya Ugalla 198, Uwanda 11,593, Moyowosi 1,213, Inyonga 64, Rukwa 17,716 na Kilombero 2,898 ambapo jumla ya wavuvi 8,046 na wafugaji nyuki 2,472 walipewa vibali. Kupitia vibali hivyo, Mamlaka imekusanya mapato ya jumla ya Shilingi bilioni 1.49. Mathalan, katika Pori la Akiba la Uwanda pekee wananchi wamekuwa wakinufaika kwa kuvua wastani wa tani 10 za samaki kwa siku hivyo kuongeza ajira na kipato wakati wa msimu wa uvuvi.

75. *Mheshimiwa Spika*, katika kuboresha mazingira ya utendaji kazi, Mamlaka imekamilisha ujenzi wa ofisi 4 katika Mapori ya Akiba Msanjesi, Moyowosi, Lukwika Lumesule na Igombe, nyumba 7 za watumishi katika Mapori ya Akiba Rukwa 2, Ugalla 2, Igombe 2 na Selous 1, kuchimba visima 7 na kuweka mtandao wa maji katika Mapori ya Akiba Lukwika Lumesule 1, Kijereshi 2 na Maswa 4. Aidha, Mamlaka imewezesha watumishi 297 kuhudhuria mafunzo. Kati ya hao, watumishi 48 ni mafunzo ya muda mrefu na watumishi 249 mafunzo ya muda mfupi katika fani mbalimbali ili kuongeza ufanisi wa utendaji kazi.

3.3.1.4 Mamlaka ya Hifadhi ya Eneo la Ngorongoro – NCAA

76. *Mheshimiwa Spika*, katika kuimarisha ulinzi wa rasilimali za wanyamapori, Mamlaka imeendelea kufanya doria 251 zilizowezesha kukamatwa kwa

watuhumiwa 339 wa makosa mbalimbali, mifugo 16,683, silaha 1 - *rifle, magazine* 4, meno ya tembo 28 na vipande 67 pamoja na kutegua mitego 23 ya nyaya za kutegea wanyamapori. Katika hatua nyingine, Mamlaka imesafisha mipaka yenye jumla ya kilomita 116 na kuweka vigingi 26 kwa ajili ya kuepusha migogoro ya mipaka na matukio ya moto holela.

77. *Mheshimiwa Spika*, katika kuboresha nyanda za malisho, Mamlaka imefyeka na kung'oa mimea vamizi (Invasive Plant Species) katika eneo lenye ukubwa wa hekta 866.68 pamoja na kuchoma moto eneo lenye ukubwa wa hekta 2,156 kwa utaratibu wa moto mpango (prescribed burning) ndani ya Kasoko ya Ngorongoro (Ngorongoro Crater) na eneo la Ndutu. Vilevile, Mamlaka imetoa elimu ya namna ya kukabiliana na changamoto ya wanyamapori wakali na waharibifu, mimea vamizi na mabadiliko ya tabianchi kwa kufanya mikutano 25 katika Kata 5 za Wilaya ya Karatu (Daa, Qurus, Mbulumbulu, Rhotia na Ganako) na Vijiji 9 (Arash, Ololosokwan, Soitsambu, Oloipiri, Olorien, Maaloni, Piyaya, Malambo na Makao) vinavyopakana na Hifadhi ambapo jumla ya wananchi 3,160 walifikiwa.

78. *Mheshimiwa Spika*, Mamlaka imeendelea kurejesha uoto wa asili kwa maeneo yaliyoharibika kutokana na mabadiliko ya tabia Nchi kwa kugawa miche ya miti kwa wananchi waliopo katika Wilaya 3 (Karatu, Monduli na Meatu) zinazozunguka Eneo la

Hifadhi ya Ngorongoro. Zoezi hili limechangia kwa kiasi kikubwa kupunguza kasi ya wananchi kuvamia eneo la hifadhi kwa ajili ya kujipatia kuni. Katika Mwaka huu wa Fedha, Mamlaka imezalisha miche ya miti 107,512 na kugawa jumla ya miche 28,654 kwa wadau mbalimbali (watu binafsi 69 na Taasisi 28). Miche hiyo iligawiwa katika maeneo ya Wilaya za Karatu 1,000, Monduli 2,000 na Same 3,100 pamoja na Shule 22,554. Sambamba na hilo, Mamlaka imepanda jumla ya miche 365 katika maeneo ya ofisi za Makao Makuu Kamyn.

79. *Mheshimiwa Spika*, Mamlaka imeendelea kuhamasisha wananchi wanaoishi ndani ya Eneo la Hifadhi ya Ngorongoro kuhama kwa hiari kwenda katika maeneo yaliyotengwa na Serikali ambayo ni Msomera-Handeni, Saunyi-Kilindi, Kitwai-Simanjiro na maeneo mengine ambayo wananchi wanayoyachagua. Aidha, hadi kufikia Aprili 2024, jumla ya Shilingi 286,681,137,369 zimetolewa na Serikali ili kuwezesha utekelezaji wa zoezi hilo. Katika awamu ya pili ya utekelezaji, jumla ya nyumba 1,000 kati ya nyumba 5,000 (Msomera - 2,500; Saunyi - 1,000; na Kitwai - 1,500) zinazotarajiwa kujengwa zimekamilika. Vilevile, nyumba 1,500 zipo katika hatua mbalimbali za ujenzi katika Kijiji cha Msomera (hatua ya bati - nyumba 600, hatua ya Lenta - 260 na hatua ya usawa wa madirisha - 640). Sambamba na hilo, jumla ya kaya 822 zenye watu 5,354 na mifugo 21,136 zimehama kwa hiari. Kwa ujumla, tangu kuanza kwa zoezi hili mwezi Julai 2022, jumla ya Kaya zilizohama kwa hiari

ni 1,373 zenye watu 8,364 na mifugo 36,457.

80. *Mheshimiwa Spika*, katika kuimarisha usalama na kuboresha maisha ya wananchi wanaoishi ndani ya Eneo la Hifadhi ya Ngorongoro, Serikali kupitia Mamlaka imeendelea kutoa fidia na motisha kwa wenyeji wanaohama kwa hiari ndani ya hifadhi. Motisha na fidia zinazotolewa ni pamoja na nyumba yenye vyumba 3 na sebule; kiwanja na hati miliki ya ardhi yenye ukubwa wa ekari 2.5; shamba na hati miliki ya ardhi yenye ukubwa wa ekari 5; fidia ya maendelezo yaliyofanyika ndani ya Hifadhi; usafiri wa watu na mali zao hadi katika maeneo yaliyotengwa; na Shilingi milioni 10 kwa kila Mkuu wa Kaya. Sambamba na hilo, Serikali inatoa chakula kwa kipindi cha miezi 18 kwa kaya zote zilizohamia Msomera kwa awamu ya kwanza na ya pili ya zoezi hili. Mathalan, katika kipindi cha utekelezaji hadi kufikia Aprili 2024, Mamlaka imenunua jumla ya tani 520 za mahindi ambapo tani 392 zilitolewa kwa kaya zilizohamia Kijiji cha Msomera awamu ya kwanza na ya pili.

81. *Mheshimiwa Spika*, katika hatua nyingine Mamlaka imeendelea na jukumu la kuendeleza jamii ya wenyeji waishio ndani ya Hifadhi kwa kutoa huduma za kijamii. Katika kutekeleza jukumu hili, Mamlaka imetoa ufadhili kwa wanafunzi 2,224 katika ngazi ya Shule za Sekondari wanafunzi 1,797; Vyuo vya kati wanafunzi 338; na Vyuo Vikuu wanafunzi 89. Hadi kufikia Aprili 2024, Mamlaka imelipa jumla ya Shilingi 1,402,913,600 kugharamia ada, nauli na

matumizi kupitia Halmashauri ya Wilaya ya Ngorongoro. Vilevile, Mamlaka imewezesha utoaji wa huduma za afya kwa wenyeji katika Zahanati ya Ngorongoro.

82. Mheshimiwa Spika, Mamlaka ya Hifadhi ya Eneo la Ngorongoro imeboresha miundombinu ya utalii ndani ya Hifadhi, kwa kukarabati mtandao wa barabara wenye jumla ya kilomita 320 unaojumuisha barabara kuu ya Loduare hadi Golini; *View Point* hadi Nayobi; na mtandao wa barabara za Ndutu, Kasoko ya Ngorongoro. Aidha, Mamlaka imekarabati viwanja vidogo vya ndege 2 vya Ndutu na Ngorongoro. Kwa upande mwingine, Mamlaka imekamilisha ujenzi wa barabara ya Endulen hadi Ndutu yenye urefu wa kilomita 20 kwa kiwango cha changarawe. Vilevile, Mamlaka imesambaza maji katika maeneo ya Ndutu, Laitoli na kufanya ukarabati wa vyoo 7 katika maeneo ya Olduvai, Seneto ya Juu, Seneto ya Chini, *Lerai Picnic Site, Nyati Public Campsite, Viewpoint,* na Loduare. Pamoja na hayo, Mamlaka inaendelea na ujenzi wa mradi wa maji katika vyoo vya Ngoitoktok.

83. Mheshimiwa Spika, Sekta ya utalii imeendelea kuimarika ikilinganishwa na kipindi ambacho Nchi nyingi zilikumbwa na janga la mlipuko wa ugonjwa wa UVIKO-19. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2024 Mamlaka imepokea jumla ya Watalii 780,281 sawa na ongezeko la asilimia 22.1 ikilinganishwa na watalii 639,540 waliotembelea katika kipindi kama hicho Mwaka wa Fedha 2019/2020 kabla ya mlipuko wa ugonjwa wa

UVIKO-19. Vilevile, Mamlaka imekusanya mapato ya Shilingi 188,519,361,412 sawa na ongezeko la asilimia 52.66 ikilinganishwa na mapato ya Shilingi 123,490,469,339 zilizokusanywa kwa kipindi kama hicho Mwaka wa Fedha 2019/2020. Aidha, Mamlaka imefanikiwa kushinda tuzo mbili za kimataifa kama kivutio bora cha utalii barani Afrika (2023 Best of the Best Travellers' Choice na Africa's Leading Tourist Destination 2023).

84. *Mheshimiwa Spika*, katika kuvutia wawekezaji, Mamlaka imekamilisha kuandaa Mkakati wa Muda Mfupi wa Kuongeza Idadi ya Vitanda Ndani ya Hifadhi. Mkakati huo umebainisha jumla ya maeneo 16 yanayofaa kwa uwekezaji wa kambi za utalii za muda mfupi kwa ajili ya ujenzi wa miundombinu ya huduma za malazi ambazo zitaongeza vitanda 850. Hadi kufikia Aprili 2024, maeneo 5 yameshapata wawekezaji na wapo katika hatua mbalimbali za ujenzi. Sambamba na hilo, Mamlaka imepata wawekezaji 2 kwa ajili ya kuwekeza katika kambi za kudumu za muda mrefu ambapo uwekezaji huu utaongeza vitanda 150 ndani ya Hifadhi.

85. *Mheshimiwa Spika*, pamoja na hayo, Mamlaka imeendelea kuwajengea uwezo watumishi 275 kwa kuwawezesha kupata mafunzo ya muda mfupi 240 na mafunzo ya muda mrefu 35. Aidha, watumishi wapya 80 wamehudhuria mafunzo ya kijeshi katika kituo cha Mlele. Vilevile, Mamlaka inaendelea na ujenzi wa ofisi za Makao Makuu katika eneo la Kamny Wilayani

Karatu ambapo ujenzi umefikia asilimia 71.5.

3.3.1.5 Taasisi ya Utafiti wa Wanyamapori Tanzania – TAWIRI

86. *Mheshimiwa Spika*, Taasisi ina jukumu la kufanya, kuratibu na kusimamia tafiti za wanyamapori Nchini kwa lengo la kuishauri Serikali na wadau namna bora ya uhifadhi na utalii endelevu. Katika kutekeleza jukumu hilo, Taasisi imefanya miradi ya utafiti 29, ambapo tafiti hizo zilijikita katika kutatua changamoto za uhifadhi zikiwemo; mwingiliano kati ya binadamu na wanyamapori, matumizi ya teknolojia katika uhifadhi, afya ya mifumo ikolojia, nyuki na mazao yake, mahusiano ya viumbe na ikolojia zao, uhifadhi wa bioanuai na urejeshwaji wa baadhi ya wanyamapori katika mifumo ikolojia. Aidha, Taasisi iliratibu na kusimamia miradi ya utafiti 93 ya watafiti wa ndani na nje ya Nchi waliosajiliwa. Matokeo ya tafiti hizi yanalenga kutatua changamoto za uhifadhi na kuendeleza utalii ili kukuza pato la Taifa.

87. *Mheshimiwa Spika*, TAWIRI pia imefanya sensa moja ya wanyamapori katika mfumo ikolojia wa Katavi-Rukwa-Lukwati kwa lengo la kupata idadi na mtawanyiko wa wanyamapori aina ya Kanivora wakubwa (simba, fisi, chui, na mbwa mwitu). Uchakataji wa takwimu zilizopatikana unaendelea ili kutoa taarifa kamili, hata hivyo matokeo ya awali yameonesha uwepo na mtawanyiko mzuri wa wanyamapori hawa katika mfumo ikolojia huu

kinyume na taarifa zilizokuwepo hapo awali. Aidha, matokeo haya yanadhihirisha uwepo wa wanyamapori hawa kwa idadi ya kuridhisha kama ilivyobainishwa na sensa zilizotangulia ambazo zilionesha kuwa Tanzania pamoja na kuwa na idadi inayoridhisha ya spishi mbalimbali za wanyamapori, inaongoza barani Afrika kwa kuwa na idadi kubwa ya nyati 225,000, simba 17,000 na chui 24,000.

88. *Mheshimiwa Spika*, TAWIRI imefanya tathmini katika maeneo 2 (Msolwa - Hifadhi ya Taifa Nyerere na Usangu - Hifadhi ya Taifa Ruaha) yaliyobadilishiwa matumizi kutoka vitalu vya uwindaji na kuwa sehemu ya Hifadhi za Taifa kwa lengo la kutambua maeneo mahsusi kwa ajili ya uwekezaji wa utalii wa picha. Matokeo yameonesha uwepo wa spishi mbalimbali na mtawanyiko mzuri wa wanyamapori ambapo eneo la Msolwa spishi 16 za wanyamapori zilionekana wakiwemo nyati, tembo, viboko, pundamilia na swala pala. Aidha, upande wa Usangu spishi 21 za wanyamapori zilionekana, zikijumuisha kongoni, nyamera, swala pala, kuro, palahala, korongo, tembo, pofu na nyati. Matokeo haya yanadhihirisha kuwa maeneo haya yanafaa kwa uwekezaji wa utalii wa picha na TANAPA wameshaanza kuweka miundombinu na kuyatangaza kwa wawekezaji.

89. *Mheshimiwa Spika*, TAWIRI imeendelea kutumia teknolojia kutatua changamoto inayotokana na migongano baina ya binadamu na wanyamapori wakali na waharibifu. Pamoja na kutumia helikopta kurejesha

makundi ya tembo hifadhini kutoka kwenye makazi ya wananchi, TAWIRI pia imefunga jumla ya mikanda 25 yenye mawasiliano (GPS Satellite Collars) kwa makundi 16 ya tembo, makundi 4 ya simba, kundi 1 la mbwa mwitu, na mamba 4 ili kufuatilia mienendo yao katika Mifumo Ikolojia Selous-Nyerere-Mikumi, Moyowosi-Malagarasi-Kigosi na Katavi-Rukwa-Lukwati. Aidha, TAWIRI imetoa mafunzo ya mbinu rafiki za kukabiliana na wanyamapori wakali na waharibifu hususan tembo kwa wakufunzi 1,626 kwa lengo la wao kusambaza elimu hiyo kwa wananchi wengine katika Halmashauri za Wilaya 28 zikiwemo; Meatu 8, Bariadi 7, Itilima 7, Busega 227, Monduli 68, Babati 66, Mwanga 193, Same 117, Ruangwa 23, Liwale 30, Lindi (Mchinga) 20, Mtama 20, Tunduru 20, Namtumbo 20, Bunda 41, Mbarali 31, Chamwino 59, Nachingwea 64, Iringa 47, Wanging'ombe 20, Kilolo 21, Itigi 31, Kalambo 44, Nkasi 12, Kaliua 36, Mlele 13, Urambo 13 na Handeni 368.

90. *Mheshimiwa Spika*, katika kuimarisha afya za wanyamapori, TAWIRI imeendelea kufanya chunguzi za magonjwa ya wanyamapori katika Mifumo ikolojia mbalimbali kwa lengo la kuhakikisha kuwa hakuna milipuko ya magonjwa na pale inapotokea inadhibitiwa mara moja kabla haijasababisha madhara kwa uhifadhi na utalii. Hata hivyo kwa kipindi hiki hakuna tishio la magonjwa ya wanyamapori lililojitokeza.

91. Mheshimiwa Spika, katika kudhibiti mimea vamizi kwenye maeneo yaliyohifadhiwa, TAWIRI imeendelea kuboresha ubunifu wa namna ya kutumia mimea vamizi kama malighafi ya kutengeneza nishati jadidifu. Ubunifu huu unalenga kupunguza mimea vamizi katika maeneo yaliyohifadhiwa, kuboresha nyanda za malisho, na hapo baadae, teknolojia hii inaweza kutumika kupunguza utegemezi wa jamii katika nishati inayotokana na miti. Utafiti huu unaendelea katika Eneo la Hifadhi ya Ngorongoro.

92. Mheshimiwa Spika, pamoja na kufanya tafiti TAWIRI ina jukumu la kusambaza matokeo ya tafiti hizo kwa watumiaji. Kutekeleza jukumu hilo, TAWIRI iliandaa Kongamano la 14 la Kimataifa la Kisayansi lililohudhuriwa na washiriki 650 kutoka Nchi 22 ambapo mada 132 ziliwasilishwa. Mada kuu ya kongamano hilo ilikuwa ni kuimarisha mahusiano baina ya Jamii na Wanyamapori kwa ajili ya Uhifadhi Endelevu wa Bioanuai na Uchumi wa Jamii (*Human Wildlife Coe-existence for Biodiversity Conservation and Socio-Economic Development*).

93. Mheshimiwa Spika, TAWIRI ina jumla ya watumishi 129, ambapo watumishi 37 sawa na asilimia 29 ni wanawake. Aidha, Taasisi imeendelea kutoa stahiki kwa watumishi wake ambapo watumishi 9 walipandishwa vyeo, 9 wapo kwenye masomo ya muda mrefu (shahada ya uzamivu 4, shahada ya uzamili 4, shahada ya kwanza 1), 70 wamepatiwa mafunzo ya muda mfupi na pia semina kwa ajili ya

kujikinga na VVU-UKIMWI, magonjwa yasiyoambukiza na afya ya akili zimetolewa kwa watumishi wote.

3.3.1.6 Chuo cha Usimamizi wa Wanyamapori MWEKA – CAWM

94. *Mheshimiwa Spika*, Chuo kina jukumu la kutoa mafunzo, kufanya tafiti na kutoa huduma za ushauri wa kitaalam na ugani katika nyanja za usimamizi wa wanyamapori na utalii. Katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, Chuo kimedahili jumla ya wanafunzi 1,067 sawa na asilimia 106 ya lengo la wanafunzi 1,000 ambapo wanafunzi 368 (34.5%) ni wanawake. Chuo kimetoa mafunzo katika ngazi za Cheti cha msingi cha ufundi, Cheti cha Ufundi, Stashahada ya kawaida, Shahada ya kwanza na Shahada ya uzamili. Aidha, Chuo kimetoa mafunzo ya muda mfupi kwa washiriki 224 (watanzania 156 na wasio watanzania 68). Mafunzo yaliyotolewa ni pamoja na Uongozaji wa Watalii wa Mlima, Usimamizi wa RaNchi, Mashamba na Bustani za Wanyamapori, Ukamataji na Uhamishaji wa Nyoka, na Ikolojia ya kitropiki na uhifadhi wa Wanyamapori. Washiriki kutoka nje ya Tanzania walitoka katika vyuo vikuu vya Manchester Metropolitan (Uingereza), New York - Oswego na Brigham Young (Marekani).

95. *Mheshimiwa Spika*, ili kwenda na wakati na kutoa mafunzo yanayoweza kujibu changamoto zinazotokana na mabadiliko ya kiikolojia, kiuchumi, kijamii na kiseru yanayotokea Nchini na duniani kote,

Chuo kimepitia mitaala yake 12 na kuandaa mitaala 10. Kufuatia mapitio na kuandaliwa kwa mitaala mipya, kwa sasa Chuo kinatoa shahada 3 za uzamili (Masters programmes); stashahada 3 za uzamili (Postgraduate Diploma); shahada 2 za awali (Bachelor degrees); Stashahada 2 za juu (Higher Diploma); stashahada 4 za kawaida (Ordinary Diploma); kozi 4 za Cheti cha ufundi (Technician Certificate) na kozi 4 za Cheti cha Awali cha Ufundi (Basic Technician Certificate).

96. *Mheshimiwa Spika*, ili kuboresha utoaji wa mafunzo na kujibu changamoto zinazokabili Sekta za Wanyamapori na Utalii, Chuo kimeendelea kufanya tafiti mbalimbali katika maeneo kadhaa Nchini. Matokeo ya tafiti hizi yamewasilishwa katika makongamano ya kitaifa na kuchapishwa katika majarida mbalimbali ya kimataifa. Moja ya miradi ya utafiti inayoendelea ni “Mradi wa kukuza Utafiti na Ubunifu wa Ushirikishwaji wa Jamii katika Uhifadhi na Usimamizi wa Taka (Strengthening Research and Innovation in Natural Resources Management and Waste Management – RiNaWa)” unaotekelezwa katika Nchi 4 za SADC (Tanzania, Zambia, Msumbiji na Malawi). Pamoja na kuja na suluhu dhidi ya tatizo la taka katika mazingira, Mradi huu utasaidia kuandaliwa kwa mitaala ya Uhifadhi wa Mazingira na Usimamizi wa Taka (Environmental and waste Management) na Ushirikishwaji wa Jamii katika Uhifadhi (Community-Based Conservation).

97. *Mheshimiwa Spika*, Chuo kimetoa huduma za ushauri na ugani kwa jamii pamoja na kushiriki katika shughuli za kitaifa na uhifadhi ikiwemo kupambana na janga la maporomoko lililoikumba Wilaya ya Hanang, kutoa elimu ya uhifadhi wa mazingira katika Wilaya za Pangani na Moshi, kusaidia udhibiti wa matukio ya moto katika hifadhi ya Taifa ya Kilimanjaro (KINAPA) na kusaidia kung'oa mimea vamizi katika Hifadhi ya Taifa ya Arusha na Hifadhi ya Eneo la Ngorongoro. Aidha, wanataaluma na wanafunzi wa Chuo wameshiriki katika zoezi la tathmini za bioanuai na maliasili katika Hifadhi ya Taifa ya Nyerere na Hifadhi mpya ya Wanyamapori Makuyuni, iliyoko Monduli.

98. *Mheshimiwa Spika*, ili kuweka mazingira rafiki yanayotakiwa kwa watumishi na wanafunzi kutekeleza majukumu yao kwa weledi na ufanisi, Chuo kimeendelea kuboresha miundo mbinu yake kwa kufanya ukarabati wa nyumba 3 za watumishi na kuendelea na ujenzi wa jengo la kutolea mafunzo la ghorofa 2 ambalo limefikia asilimia 98. Jengo hili linatarajiwa kukamilika Juni 2024, na kuanza kutumika katika muhula wa masomo unaoanza Oktoba 2024. Litakapokamilika, jengo hili litakuwa na uwezo wa kuchukua wanafunzi 1,200 kwa wakati mmoja.

99. *Mheshimiwa Spika*, Chuo cha MWEKA kimefanya maadhimisho ya Miaka 60 na Mahafali ya 59 tangu kilipoanzishwa Juni 1963. Mgeni Rasmi katika kilele cha Maadhimisho haya yaliyofanyika tarehe 25 Novemba 2023, alikuwa Naibu Waziri Mkuu

na Waziri wa Nishati, Mheshimiwa Dkt. Doto Mashaka Biteko (Mb.). Chuo kilianza kutoa mafunzo kikiwa na jumla ya wanafunzi 25 kutoka Nchi za Malawi, Kenya, Uganda, Cameroon na Tanzania. Hadi kufikia Mwaka wa masomo 2022/2023 Chuo kimeweza kutoa mafunzo ya muda mrefu kwa takriban wanafunzi 11,000 kutoka Nchi 28 za Bara la Afrika na 26 nje ya Afrika katika ngazi za Cheti, Stashahada na Shahada. Kupitia wahitimu wake, Chuo cha MWEKA kimekuwa na mchango mkubwa kwenye nyanja ya usimamizi wa wanyamapori na utalii ndani na nje ya Tanzania.

100. Mheshimiwa Spika, Chuo cha MWEKA kimeendelea kuwawezesha wafanyakazi kupata mafunzo mbalimbali ya muda mrefu na mfupi kwa kuwajengea uwezo wa kutekeleza majukumu yao kwa ufanisi. Katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2023/2024, jumla ya watumishi 89 wamewezeshwa kuhudhuria mafunzo ya muda mfupi na wengine 20 wamewezeshwa kufanya mafunzo ya muda mrefu ndani na nje ya Nchi kwa ngazi za Stashahada 1, Shahada ya Kwanza 1, Shahada za Uzamili 7 na Shahada za Uzamivu 11. Aidha, Chuo kimewezesha na kusimamia mafunzo ya kimkakati kwa watumishi wake yaliyohusu Uzingatiaji wa Maadili katika Utumishi wa Umma, Kupambana na Changamoto za Afya ya Akili, Kupambana na Rushwa, kuzuia Ukimwi na magonjwa yasiyo ya kuambukiza.

3.3.1.7 Taasisi ya Taaluma ya Usimamizi wa Wanyamapori Pasiansi – PWTI

101. *Mheshimiwa Spika*, Taasisi ya Taaluma ya Wanyamapori Pasiansi ina jukumu la kutoa mafunzo ya Uaskari wa Wanyamapori na Uongozaji Watalii kwa elimu kiwango cha Cheti cha awali na Cheti kwa kada za uaskari wa wanyamapori na uongozaji utalii. Mchakato wa kuanza kutoa mafunzo kwa kiwango cha Stashahada umekamilika na inatarajiwa kuanza kutolewa kuanzia Mwaka wa masomo 2024/2025. Katika kutekeleza jukumu hilo, kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024, Taasisi imedahili wanafunzi 646 wa kozi za muda mrefu, na 108 wa kozi fupi ambao waliongezewa ujuzi katika kupunguza migogoro kati ya wanyamapori na binadamu. Vilevile, Taasisi imeshirikiana na TANAPA kuendesha mafunzo ya waajiriwa wapya 220 katika kambi ya mafunzo kwa vitendo Fort Ikoma, Serengeti. Katika kujengea uwezo watumishi wa Taasisi, jumla ya watumishi 4 wanafadhiliwa katika kiwango cha Shahada ya Uzamivu 2, Shahada ya Uzamili 1 na Stashahada 1. Aidha, katika kuboresha mazingira ya masomo kwa Mwaka 2023/2024, Chuo kimeboresha miundombinu ya mabweni ikiwepo mfumo wa umeme na mfumo wa majisafi na majitaka.

3.3.1.8 Kituo cha Mafunzo ya Uhifadhi wa Maliasili kwa Jamii, Likuyu - Sekamaganga – CBCTC

102. *Mheshimiwa Spika*, Kituo cha Mafunzo ya Uhifadhi wa Maliasili kwa Jamii, Likuyu – Sekamaganga kina jukumu la kuzijengea uwezo jamii zinazoishi jirani na maeneo yenye wanyamapori ili ziweze kushiriki kikamilifu katika uhifadhi na matumizi endelevu ya maliasili. Katika kutekeleza jukumu hilo, kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024, Kituo kimetoa mafunzo kwa wanafunzi 628 kwa kozi za muda mrefu na mfupi ambapo wanaume ni 502 na wanawake ni 126. Idadi hiyo inajumuisha wanafunzi wa kozi za muda mrefu za Utalii na uongozaji watalii 159. Kati ya hao, wanaume ni 101 na wanawake ni 58. Wanafunzi wa kozi za muda mfupi ni 469. Aidha, kozi za muda mfupi zilihusisha VGS 364 (wanaume 311 na wanawake 53); waongoza watalii 27 (wanaume 15 na wanawake 12); mafunzo rejelezi kwa askari wa TAWA 28 (wanaume 25 na wanawake 3); na mafunzo maalum ya mwitikio wa haraka kwenye matukio ya wanyamapori wakali na waharibifu (Rapid Response Team) kwa askari 50 (wanaume 48 na wanawake 2) kutoka Jeshi la Uhifadhi wa wanyamapori na Mimitu pamoja na VGS. Vilevile, hadi kufikia Aprili 2024, Kituo kimekusanya mapato yenye jumla ya Shilingi 1,068,507,400 kutokana na ada za mafunzo.

103. *Mheshimiwa Spika*, katika hatua nyingine, kituo kimeboresha miundombinu ya mafunzo kwa kuanza

ujenzi wa madarasa 2 yenye uwezo wa kuchukua wanafunzi 200 na bweni 1 lenye uwezo wa kuchukua wanafunzi 64. Vilevile, kituo kimenunua vitanda 60 (Double deckers) na madawati 200.

104. *Mheshimiwa Spika*, katika kuimarisha utendaji kazi kwa watumishi, Kituo kiliwezesha watumishi 2 kuanza mafunzo ya muda mrefu. Kati ya hao, mmoja alipata ufadhili wa masomo ya Shahada ya Uzamili katika usimamizi wa Utalii wa Kimataifa (Masters of Science and International Tourism Management) Nchini Indonesia na mwingine anasoma Stashahada (Diploma) ya uhifadhi wanyamapori katika Chuo cha Wanyamapori MWEKA.

3.3.1.9 Mfuko wa Kuhifadhi Wanyamapori Tanzania - TWPF

105. *Mheshimiwa Spika*, Mfuko wa Kuhifadhi Wanyamapori Tanzania una jukumu la kuwezesha shughuli za uhifadhi wanyamapori ndani na nje ya maeneo yaliyohifadhiwa. Katika kutekeleza jukumu hilo, Mfuko umewezesha utekelezaji wa kazi mbalimbali ikiwa ni pamoja na Operesheni za kuzuia ujangili zilizowezesha kukamatwa kwa watuhumiwa 45, vipande 51 vya meno ya tembo, magamba 114 ya kakakuona, kobe hai 11 na nyara zingine. Vilevile, jumla ya silaha 13: AK 47 (1), *Rifle* (8), *Shotgun* (3) na Gobore (1) na risasi 65 za AK 47 zilikamatwa.

106. *Mheshimiwa Spika*, kwa upande mwingine, Mfuko umewezesha utatuzi wa migogoro baina ya wananchi na maeneo yaliyohifadhiwa; mchakato wa upandishaji hadhi maeneo ya hifadhi; usimamizi wa maeneo 38 ya Jumuiya za Hifadhi za Wanyamapori kwa jamii (WMAs); utoaji elimu ya uhifadhi kwa wananchi; uratibu wa uhifadhi wa faru Nchini; na utekelezaji wa Mikataba ya Kimataifa ambayo Tanzania imeridhia katika Sekta ya Wanyamapori.

3.3.2 Sekta ya Misitu na Nyuki

107. *Mheshimiwa Spika*, Sekta ya Misitu na Nyuki ina jukumu la kusimamia uhifadhi na matumizi endelevu ya rasilimali za misitu na nyuki. Utekelezaji wa jukumu hilo unaongozwa na Sera ya Taifa ya Misitu (1998) na Sera ya Taifa ya Ufugaji Nyuki (1998). Aidha, utekelezaji wa shughuli mbalimbali katika sekta hizi unasimamiwa na Sheria ya Misitu, Sura ya 323, Sheria ya Ufugaji Nyuki, Sura ya 224 na Sheria ya Taasisi ya Utafiti wa Misitu Tanzania, Sura ya 277. Vilevile, uhifadhi wa rasilimali za misitu na nyuki unaratibiwa na Idara ya Misitu na Nyuki. Aidha, usimamizi wa rasilimali hizo uko chini ya Wakala wa Huduma za Misitu Tanzania (TFS), Taasisi ya Utafiti wa Misitu Tanzania (TAFORI), Chuo cha Misitu Olmotonyi (FTI), Chuo cha Viwanda vya Misitu Moshi (FITI), Chuo cha Mafunzo ya Ufugaji Nyuki – Tabora (BTI) na Mfuko wa Misitu Tanzania (TaFF). Kwa upande mwingine, Serikali za Mitaa (Vijiji na Halmashauri) zina jukumu la kuhifadhi na kusimamia

rasilimali hizo katika maeneo yao.

108. Mheshimiwa Spika, Tanzania ina uoto wa misitu kwenye eneo la jumla ya hekta milioni 48.1 ambapo asilimia 93 ni misitu ya miombo na asilimia 7 ni misitu iliyofunga. Usimamizi wa misitu Nchini umegawanyika katika mamlaka mbalimbali ikiwemo misitu iliyo chini ya usimamizi wa Serikali Kuu, Serikali za Mitaa (Vijiji na Halmashauri) na Sekta Binafsi. Hifadhi za Misitu ya Serikali kuu kwa sasa zipo 464 (hifadhi za misitu ya asili 417 ikijumuisha hifadhi za mikoko; misitu ya hifadhi ya mazingira asilia 23; na mashamba ya miti ya kupandwa 24). Kwa upande mwingine, Serikali za Mitaa zinasimamia jumla ya misitu 158 yenye hekta milioni 3.1 sawa na asilimia 6.5; misitu iliyo katika ardhi za Vijiji ni hekta milioni 21.9 sawa na asilimia 45.7; watu binafsi hekta milioni 3.5 sawa na asilimia 7.3; na ardhi ya jumla yenye hekta milioni 2.9 sawa na asilimia 6. Aidha, TFS inasimamia hifadhi za nyuki 14 zenye hekta 36,640.43 na mashamba ya nyuki 3. Vilevile, Serikali za Vijiji zinasimamia hifadhi za nyuki 18 zenye ukubwa wa hekta 39,345 na sekta binafsi inasimamia hifadhi ya nyuki 1 yenye hekta 454. Hifadhi za nyuki ni maeneo mahsusi kwa ufugaji nyuki, tafiti na uhifadhi kwa ujumla.

3.3.2.1 Idara ya Misitu na Nyuki

109. Mheshimiwa Spika, katika kuboresha mazingira ya kibiashara na kuvutia uwekezaji katika sekta ya

misitu na nyuki, Wizara imefanya maboresho ya tozo mbalimbali zikiwemo: tozo za ufugaji nyuki kibiashara ndani ya hifadhi za nyuki za Serikali Kuu; tozo ya ukaguzi na usafirishaji wa mazao ya nyuki nje ya Nchi; tozo ya matumizi ya makundi ya nyuki kwa ajili ya uchavushaji na kuandaa miongozo ya kuratibu biashara ya mazao na huduma za misitu na nyuki. Aidha, Wizara imefanya mapitio ya Kanuni ya Tozo za Mazao ya Nyuki Tangazo la Serikali Na. 760 ya tarehe 27 Oktoba, 2023; Kanuni ya Matumizi Endelevu ya Mazao ya Misitu Tangazo la Serikali Na. 615 ya tarehe 25 Agosti, 2023. Vilevile, Wizara imeandaa Mkakati na Mpango kazi wa Kitaifa wa Kuendeleza zao la Mianzi wa Mwaka 2023; Mkakati wa Pili wa Kitaifa wa Kilimo Misitu wa Mwaka 2024; Mwongozo wa Kuandaa Mpango wa Usimamizi katika Hifadhi za Misitu ya Asili wa Mwaka 2023; Mwongozo wa Kitaifa wa Uandaaji na Utunzaji wa Kitalu cha Miche ya Miti wa Mwaka 2024; na Mwongozo wa Kitaifa wa Upandaji na Utunzaji wa Miti wa Mwaka 2024.

110. *Mheshimiwa Spika*, Wizara ya Maliasili na Utalii imeimarisha ushirikishwaji wa wadau katika kusimamia na kuendeleza rasilimali za misitu na nyuki, kwa kuratibu vikao 2 vya Kamati ya Kitaifa ya Ushauri ya Ufugaji Nyuki - NABAC, vikao 2 vya wadau wa misitu kupitia Baraza la Taifa la Biashara (TNBC), kikao 1 cha wafanyabiashara na wasafirishaji wa mazao ya misitu pamoja na kikao 1 cha Kamati ya Uendeshaji ya Mazao ya Misitu Yaliyohandisiwa (Engineered Wood Products - EWP).

111. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imetoa elimu kwa jamii kuhusu uhifadhi na matumizi endelevu ya rasilimali za misitu na nyuki. Hatua hiyo imewezesha kuanzisha hifadhi 4 za misitu ya Vijiji vya Ndongosi, Muhukululilahi, Liweta na Litowa Wilaya ya Songea kwa Tangazo la Serikali Na. 670/2023 zenye jumla ya hekta 14,676.31; kutoa Tangazo la Amri ya kuanzisha eneo la Msitu wa Hifadhi wa Kigosi kuwa Hifadhi ya Msitu wa Taifa wa Kigosi kwa Tangazo la Serikali Na. 345 la tarehe 03 Mei, 2024 wenye ukubwa wa hekta 923,904.

112. *Mheshimiwa Spika*, katika kuhakikisha kuwa wananchi wanaendelea kunufaika kupitia rasilimali za misitu, Wizara ya Maliasili na Utalii imeandaa Mpango wa Kuendeleza Sekta ya Ufugaji Nyuki unaojulikana kwa jina la "Achia Shoka Tundika Mzinga". Mpango huu una lengo la kuongeza uzalishaji wa mazao ya nyuki na ajira. Aidha, Mpango huu utatekelezwa Nchi nzima kwa kipindi cha Miaka 10 kuanzia Mwaka wa Fedha 2024/2025.

113. *Mheshimiwa Spika*, Tanzania kupitia Wizara ya Maliasili na Utalii na Jukwaa la Kuendeleza Ufugaji Nyuki Tanzania (TABEDO) ni Mwanachama wa Shirikisho la Wafugaji Nyuki Duniani (APIMONDIA). Shirikisho hilo lilianzishwa kwa lengo la kuwaunganisha wafugaji nyuki duniani ili waweze kufanya shughuli za ufugaji nyuki kwa ufanisi zaidi. Aidha, kupitia Mkutano Mkuu wa 48 wa Shirikisho la Wafugaji Nyuki Duniani uliofanyika kuanzia tarehe 4

hadi 8 Septemba, 2023 katika Jiji la Santiago Nchini Chile, Tanzania ilishinda na kuidhinishwa kuwa Mwenyeji wa Mkutano Mkuu wa 50 wa Shirikisho hilo (50th APIMONDIA Congress) utakaofanyika tarehe 20 hadi 25 Septemba, 2027 Jijini Arusha. Sambamba na Mkutano huo, Shirikisho litakuwa likisheherekea Jubilee ya Miaka 50 tangu kuanza kwa mikutano yake.

114. *Mheshimiwa Spika*, Tanzania ilipata ushindi huu mara baada ya kupata kura 68 dhidi ya Jumuiya ya Falme za Kiarabu (UAE) ambao walipata kura 35. Mkutano wa 50 wa Apimondia unatarajiwa kuhudhuriwa na washiriki takribani 6,000 kutoka mataifa zaidi ya 130 duniani. Aidha, kupitia Mkutano huo faida mbalimbali zinatarajiwa kupatikana zikiwemo: kuhamasisha na kuimarisha matumizi ya teknolojia mbalimbali za ufugaji nyuki na kuongeza thamani ya mazao ya nyuki; kuimarisha mtandao wa masoko ya mazao ya nyuki ndani na nje ya Nchi na hivyo kuongeza kiwango cha mazao kitakachouzwa nje ya Nchi; kuhamasisha ufugaji nyuki kibiashara hivyo kuongeza ajira hasa kwa vijana na wanawake; kujenga uwezo kwa vyuo na taasisi zinazofanya utafiti wa ufugaji nyuki; kuendelea kuimarisha shughuli za utalii hasa utalii wa nyuki (Api-tourism) kwa kushawishi washiriki wa Mkutano kutembelea vivutio vyetu vilivyopo Nchini. Katika kuhakikisha jambo hili linafanyika kwa mafanikio makubwa, Wizara ya Maliasili na Utalii imeunda Kamati ya Kitaifa ya Maandalizi inayojumuisha wataalam wa Serikali na Sekta binafsi. Kwa upande mwingine, Wizara kwa

kushirikiana na Kampuni ya Honey Junction Ltd inaandaa maonesho ya Asali (Tanzania Honey Show) yatakayofanyika Jijini Dar es Salaam kuanzia tarehe 18 hadi 21 Juni, 2024. Hatua hii ni sehemu ya utayari wa Tanzania kuwa Mwenyeji wa Apimondia. Nitumie nafasi hii kuhamasisha Watanzania kuchangamkia fursa ya uwepo wa Mkutano huu mkubwa kwa maendeleo ya Nchi yetu.

115. Mheshimiwa Spika, katika hatua nyingine, Wizara ya Maliasili na Utalii imeshiriki Mkutano wa 28 wa Dunia wa Mabadiliko ya Tabianchi (COP 28) uliofanyika Dubai, Falme za Kiarabu tarehe 30 Novemba hadi 12 Disemba, 2023 kwa lengo la kujenga mahusiano na wadau wa kimataifa na kutangaza fursa za uwekezaji katika biashara ya kaboni pamoja na nafasi ya kutumia miradi ya kukabiliana na mabadiliko ya tabiachi kupitia mifuko ya kimataifa na wahisani wa maendeleo. Aidha, ujumbe wa Tanzania katika Mkutano huo uliongozwa na Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ambapo pamoja na mambo mengine alipata fursa ya kutangaza na kuvutia wawekezaji katika sekta za misitu hasa kwenye eneo la biashara ya kaboni.

116. Mheshimiwa Spika, vilevile, Wizara ya Maliasili na Utalii imeshiriki Kongamano la Kimataifa la Usimamizi wa Ikolojia ya Misitu ya Miombo lililofanyika Jijini Washington DC, Marekani kuanzia tarehe 16 hadi 18 Aprili, 2024. Kongamano hilo lilikuwa ni utekelezaji

wa Azimio la Maputo la Mwaka 2022 ambapo Wakuu wa Nchi 11 za ukanda wa SADC waliazimia kuweka misingi ya Nchi hizo kushirikiana katika usimamizi wa misitu hiyo kwa ajili ya ustawi wa jamii, uhifadhi wa bioanuai na ustahimilivu wa hali ya hewa.

117. *Mheshimiwa Spika*, Wizara ya Maliasili na Utalii imeratibu maadhimisho ya Siku ya Misitu Duniani na Upandaji Miti Kitaifa yaliyofanyika Wilaya ya Same Mkoa wa Kilimanjaro kuanzia tarehe 18 hadi 21 Machi 2024 ambapo waoneshaji 47 kutoka katika Mikoa mbalimbali walishiriki. Vilevile, Wizara imeratibu maadhimisho ya Siku ya Nyuki Duniani yaliyofanyika kitaifa Jijini Dodoma kuanzia tarehe 17 hadi 20 Mei, 2024 ambapo waoneshaji 90 kutoka katika Mikoa mbalimbali walishiriki. Mgeni rasmi katika kilele cha maadhimisho hayo alikuwa Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Vilevile, katika maadhimisho ya Siku ya Misitu Duniani Mwongozo wa Kitaifa wa Uandaaji na Utunzaji wa Kitalu cha Miche ya Miti wa Mwaka 2024; na Mwongozo wa Kitaifa wa Upandaji na Utunzaji wa Miti wa Mwaka 2024 ilizinduliwa. Kupitia maadhimisho hayo, wadau mbalimbali zikiwemo Taasisi za Serikali, Sekta binafsi na wananchi waliotembelea maonesho walinufaika kwa kupata elimu kuhusu utunzaji na uendelezaji wa rasilimali za misitu na nyuki; elimu ya matumizi ya bidhaa mbalimbali zitokanazo na mazao ya misitu na nyuki; teknolojia zinazotumika kwenye uchakataji wa mazao ya misitu na nyuki; na taratibu za kufanya biashara ya

mazao ya misitu na nyuki. Kwa upande mwingine, washiriki walipata fursa ya kuuza bidhaa mbalimbali pamoja na kukuza mitandao ya kibiashara.

118. *Mheshimiwa Spika*, kama tunavyofahamu, usimamizi wa rasilimali za misitu na nyuki upo chini ya Mamlaka mbalimbali ikiwemo: Serikali Kuu, Serikali za Mitaa (Halmashauri na Vijiji) na Sekta binafsi. Mathalan, Halmashauri zinamiliki na kusimamia jumla ya misitu 158 yenye hekta milioni 3.1; na Serikali za Vijiji zinasimamia maeneo ya misitu yenye hekta milioni 21.9 sawa na asilimia 45.7 ya eneo lote la misitu lililoko Nchini. Hata hivyo, katika kipindi cha hivi karibuni kumekuwa na ongezeko la matukio ya uvamizi wa maeneo hayo kwa ajili ya shughuli mbalimbali za kibinadamu hali inayosababisha uoto wa asili wa maeneo hayo kupungua. Kwa kuzingatia kuwa, Mamlaka hizo zina jukumu la kuhifadhi na kulinda misitu hiyo, nitoe rai kwa Mamlaka husika kuhakikisha kuwa zinatenga rasilimali za kutosha kwa ajili ya ulinzi, usimamizi na uendelezaji wa rasilimali hizo.

3.3.2.2 Wakala wa Huduma za Misitu Tanzania – TFS

119. *Mheshimiwa Spika*, Wakala wa Huduma za Misitu Tanzania (TFS) umepewa jukumu la kusimamia, kuhifadhi na kuendeleza rasilimali za misitu na nyuki zilizo chini ya Serikali Kuu. Aidha, Wakala unatekeleza majukumu yote ya kiutendaji yaliyokuwa

yanatekelezwa na Idara ya Misitu na Nyuki isipokuwa mambo yanayohusu utungaji wa Sera, Sheria na Programu za Sekta ya Misitu na Nyuki. Majukumu hayo ni pamoja na: Kuanzisha na kusimamia Misitu ya hifadhi na Hifadhi za Nyuki za Serikali kuu; Kuanzisha na kusimamia mashamba ya miti na manzuki ya Serikali kuu; Kusimamia rasilimali za misitu na nyuki katika ardhi ya jumla (General Land); Kusimamia utekelezaji wa Sheria za Misitu na Ufugaji Nyuki; Kukusanya Maduhuli yatokanayo na mazao ya misitu; Kutoa huduma za ugani katika maeneo ya Wakala; Kufanya biashara ya mazao na huduma za Misitu na Ufugaji Nyuki; na Kufanya tathmini kuhusu utekelezaji wa kazi za Wakala.

120. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, Wakala umeimarisha ulinzi na usimamizi wa rasilimali za misitu kwa kuandaa Mipango ya Usimamizi ya Misitu 30 yenye ukubwa wa hekta 995,313 na kufanya doria 1,198. Aidha, Wakala umeanza kutumia teknolojia za kisasa ikiwemo ndege nyuki (drone) kwa lengo la kupata taarifa za matukio mbalimbali katika hifadhi za misitu. Kupitia doria hizo, jumla ya watuhumiwa 1,223 walikamatwa na kuchukuliwa hatua mbalimbali za kisheria. Aidha, doria ziliwezesha kukamatwa na kutaifishwa kwa magunia 21,596 ya mkaa uliovunwa bila kufuata utaratibu, mbao 24,036 zenye mita za ujazo 1,498, kuni zenye mita za ujazo 90 na magogo 1,256 yenye mita za ujazo 415, mifugo 12,694, pikipiki 1,514, magari 149 na vyombo vya majini (marine vessels) 7

vilikamatwa ambapo taratibu za kisheria zinaendelea.

121. *Mheshimiwa Spika*, katika kuhakikisha alama za mipaka zinaonekana na kupunguza migogoro ya mipaka na wananchi, Wakala umeimarisha mipaka ya misitu 68 kwa kuweka vigingi 1,365 na mabango 161; kusafisha mipaka yenye urefu wa kilomita 1,023; na kuchimba mitaro 20 inayoonesha uelekeo wa mpaka. Aidha, Wakala umejenga barabara zenye urefu wa kilomita 46.1, kalavati 4, madaraja 6, kukarabati barabara zenye urefu wa kilomita 964 na madaraja 10.

122. *Mheshimiwa Spika*, Wakala umekabiliana na majanga ya moto kwenye hifadhi za misitu kwa kusafisha njia za kuzuia moto zenye urefu wa kilomita 1,628, kuajiri na kutoa mafunzo kwa vikosi vya kupambana na moto 15 vyenye watu 375, kusimamia minara ya kuonea moto 21; na kutoa mafunzo ya njia za kuepuka majanga ya moto na mbinu za kukabiliana na moto kwa wananchi 13,793 kutoka Vijiji 229 vinavyozunguka mashamba 5 ya miti ya Sao Hill, Wino, Korogwe, Silayo na Rondo na baadhi ya Vijiji vya Wilaya za Serengeti na Songea. Vilevile, Wakala unatumia teknolojia ya kisasa kwa kuimarisha matumizi ya mitambo ya kuzima moto na mfumo wa *satellite* wa kubaini matukio ya moto pori mapema katika maeneo yaliyohifadhiwa na maeneo yaliyo nje ya hifadhi. Hatua hii imewezesha kukabiliana na majanga ya moto kwa haraka kabla ya kuenea na kusababisha madhara makubwa. Aidha, jumla ya

matukio ya moto 344,278 yalibainishwa na kuzimwa ambapo matukio 160,062 yalitokea katika maeneo yaliyohifadhiwa na matukio 184,216 nje ya maeneo yaliyohifadhiwa.

123. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha upatikanaji wa mbegu bora za miti na kufanikisha Kampeni ya Tanzania ya Kijani, Wakala umezalisha jumla ya tani 17.9 za mbegu za miti ya spishi mbalimbali na kukuza miche 34,126,916 ya aina mbalimbali ambayo imepandwa katika mashamba 24 ya Serikali na miche 11,577,802 imegawiwa kwa watu binafsi, Taasisi na Mashirika ya Umma na Taasisi binafsi kwa ajili ya kupandwa katika maeneo yao. Hadi Aprili, 2024 Wakala umepanda miti katika hekta 7,322 na kurudishia miti iliyokufa kwenye hekta 2,038. Aidha, Wakala umeendeleza mashamba ya miti kwa kupalilia hekta 22,330, kupogolea hekta 7,331 na kupunguzia miti kwenye hekta 2,190. Sambamba na hilo, Wakala umeendelea kuhifadhi maeneo ya mikoko kwa kupanda miche 223,777 kwenye eneo la hekta 79.3 katika maeneo ya mwambao wa bahari yaliyopo Kibiti, Tanga, Temeke, Kilwa, Lindi na Bagamoyo.

Shughuli za Upandaji Miti na Uhifadhi katika Shamba la Miti Sao Hill, Iringa

124. Mheshimiwa Spika, kufuatia juhudi mbalimbali za kuendeleza utalii ikolojia sambamba na kutumia fursa zinazotokana na Programu ya Tanzania - *the Royal Tour*, Wakala umeendeleza vivutio vya utalii ikolojia na kupandisha hadhi misitu 3 yenye ukubwa wa hekta 25,224 kuwa Hifadhi za Misitu ya Mazingira Asilia. Misitu hiyo ni pamoja na Uvinza - Kigoma; Matogoro Mashariki - Ruvuma; na Vilima vya Hassama - Manyara. Vilevile, Wakala umeimarisha miundombinu ya utalii katika hifadhi za misitu kwa kutengeneza kilomita 73 na kukarabati kilomita 355 za njia za kutembea kwa miguu kwa watalii na kilomita 964 za barabara za msituni.

125. Mheshimiwa Spika, Wakala umetumia njia mbalimbali kutangaza vivutio vya utalii ikolojia, urithi wa utamaduni pamoja na uhifadhi wa rasilimali za misitu kwa kuzalisha na kurusha picha jongefu zenye makala 12 na jumbe fupi 69, vipindi 28 vya redio na 49 vya televisheni, kushiriki katika matamasha 19 ya ndani na nje ya Nchi na kusambaza machapisho zaidi ya 12,000. Aidha, matukio na matamasha ya kutangaza utalii ikolojia yameendelea kufanyika kwa kushirikiana na wadau yakiwemo *Rombo Marathon*, Bata Msituni, *Meru Forest Trail Run*, Mkeka na Khanga, *Sao Hill Rally* na "Twenzetu Tukacharu Rau". Juhudi hizi zimewezesha kuongezeka kwa idadi ya watalii waliotembelea vivutio vya utalii ikolojia kutoka 205,429 Aprili 2023 hadi 211,764 Aprili 2024 sawa na ongezeko la asilimia 3.1. Hadi kufikia Aprili 2024, mapato yanayotokana na shughuli mbalimbali katika

maeneo ya vivutio vya utalii ikolojia yameongezeka na kufikia Shilingi 1,689,095,459 sawa na ongezeko la asilimia 29.4 ikilinganishwa na Shilingi 1,192,524,070 zilizokusanywa kipindi kama hicho Mwaka 2023.

126. Mheshimiwa Spika, katika hatua nyingine, Wakala umejenga malango 5 katika hifadhi za mazingira asilia za Matogoro, Mlima Hanang, Amani, Nilo na Pugu Kazimzumbwi; ofisi 1 katika Hifadhi ya Ziwa Duluti na vyoo 7 katika Hifadhi za Misitu ya Mazingira Asilia Amani, Vikindu, kituo cha Malikale cha Kolo; na kukarabati hosteli 1 katika hifadhi za Misitu ya Mazingira Asilia Amani. Vilevile, kambi za kitalii 12 na minara 2 ya kutazamia vivutio imekarabatiwa katika Mashamba ya miti Meru, Rubare, West Kilimanjaro, Hifadhi za Misitu ya Mazingira Asilia za Mlima Hanang, Minziro, Kilombero, Kalambo, Mlima Rungwe na Uzungwa *Scarp*. Pia, benchi 8, meza 3 zimetengenezwa katika Shamba la Miti West Kilimanjaro. Sambamba na hilo, Wakala umeimarisha miundombinu ya vituo vya Michoro ya Miambani Kolo – Kondo na Magofu ya Tongoni – Tanga kwa kukarabati kilomita 5 za njia za kutembea kwa miguu, ujenzi wa banda 1 la kupumzika watalii, mageti 3 na mabango 8. Uboreshwaji wa miundombinu hiyo umechangia kuleta hamasa kwa wananchi kutembelea maeneo ya vivutio vya utalii katika hifadhi hizo.

127. Mheshimiwa Spika, sambamba na hilo, Wakala umefanikiwa kuanza utekelezaji wa mradi wenye thamani ya Shilingi bilioni 14.8 wenye lengo la

kuimarisha ustahimilivu wa bioanuai katika baadhi ya hifadhi za misitu ya mazingira asilia dhidi ya athari ya mabadiliko ya tabianchi unaotekelezwa katika hifadhi 9 ambazo ni Nou, Mlima Hanang, Pugu Kazimzumbwi, Uzigua, Hassama Hill, Pindi, Rondo, Mwambesi na Essimigor. Mradi huu unafadhiliwa na Mfuko wa Mazingira wa Dunia na utasaidia utunzaji wa rasilimali za misitu; kuboresha miundombinu ya utalii na maisha ya jamii inayoishi karibu na hifadhi; na kufungua fursa za uwekezaji kwenye maeneo ya hifadhi za misitu.

128. Mheshimiwa Spika, Wakala umeimarisha shughuli za ufugaji nyuki kwa kusimamia manzuki 185 na mashamba 3 ya Nyuki ya Kipembawe (Chunya), Mwambao (Handeni na Kilindi) Nawima (Kalambo) na Kati (Manyoni, Chemba na Kondo) ambapo kilo 12,869 za asali na kilo 666 za nta zenye thamani ya Shilingi 154,428,000 na 9,990,000 mtawalia zimezalishwa. Aidha, Wakala unasimamia na kufanya ufuatiliaji wa shughuli za uzalishaji na utunzaji wa taarifa za manzuki kwa kutumia mfumo wa *Honey Traceability*. Mfumo huu unatumika kusajili wafanyabiashara wa mazao ya nyuki na kutoa vibali vya kusafirisha mazao hayo ndani na nje ya Nchi. Aidha, mfumo wa *Honey Traceability* unatumika kutunza takwimu za wafanyabiashara wa mazao ya nyuki ili kutoa taarifa muhimu kwa ajili ya masoko ya ndani na nje ya Nchi pamoja na kuonesha uhalisia wa chanzo cha mazao hayo. Natoa rai kwa wadau wa ufugaji nyuki kujisajili kwenye mfumo huo ili kuongeza tija katika shughuli za ufugaji nyuki Nchini.

Shughuli za ufugaji nyuki zikiendelea katika Shamba la Nyuki - Wilayani Manyoni, Mkoa wa Singida

129. Mheshimiwa Spika, Wakala umekusanya sampuli 70 za asali kutoka katika Wilaya 34 na kuzipeleka kwenye maabara ya kimataifa iliyopo Nchini Ujerumani kwa lengo la kupima ubora wake. Matokeo yanaonesha kuwa asilimia 96 ya sampuli hizo zimekidhi viwango vya ubora wa kimataifa na hivyo kutoa fursa kwa asali ya Tanzania kuendelea kuuzwa katika masoko mbalimbali duniani yaliyopo Nchi za Ujerumani, Ubelgiji, Uholanzi, Ufaransa, Uingereza, Marekani, Saudi Arabia, Oman, Umoja wa Falme za Kiarabu, Lebanon, Poland, Kenya, Rwanda, Comoro, Botswana na Jamhuri ya Kidemokrasia ya Congo. Aidha, masoko makubwa ya nta ni pamoja na Japan, Marekani, Ujerumani na Poland. Vilevile, Wakala umekamilisha ujenzi na ununuzi wa mitambo ya kiwanda kipyaa cha kuchakata mazao ya nyuki katika Wilaya ya Nzega. Pia, mizinga ya nyuki 916 imezalishwa kupitia viwanda vya Wakala vilivyopo Wilaya za Kondo na Mufindi. Katika kuhamasisha jamii kushiriki katika shughuli za ufugaji nyuki, Wakala umetoa mafunzo ya mbinu bora za ufugaji nyuki kwa vikundi 103 vya ufugaji nyuki vyenye wanachama

1,135 katika kanda 7 za usimamizi wa misitu za TFS.

130. Mheshimiwa Spika, katika kuhamasisha jamii kushiriki katika uhifadhi, elimu ya uhifadhi imetolewa kupitia vipindi 25 vya televisheni vinavyorushwa kupitia TBC Taifa katika kipindi cha **Misitu ni Uhai**. Aidha, jumla ya nakala 3,000 za miongozo ya Sekta za Misitu na Ufugaji Nyuki imesambazwa. Vilevile, kupitia mikutano, wananchi zaidi ya 5,000 wa Vijiji 145 katika Wilaya za Dumila, Mkuranga, Kyerwa, Nyamagana, Chato, Maswa, Rorya, Bunda, Misungwi, Ukerewe, Misenyi, Busega, Butiama, Kibondo, Kasulu, Mwanga, Muheza, Handeni, Njombe, Nyasa, Songea, Namtumbo, Serengeti, Muleba, Hanang, Mbulu, Lushoto, Pangani, Same, Makete, Ludewa, Kalambo, Kilolo, Nkasi na Kishapu walijengewa uwezo kuhusu umuhimu wa uhifadhi wa misitu. Michango ya maendeleo kwa jamii yenye thamani ya Shilingi 4,826,026,845 ilitolewa ikijumuisha miche 10,644,242 yenye thamani ya Shilingi 4,402,572,374; mizinga ya nyuki 1,040 yenye thamani ya Shilingi 156,000,000 na mchango wa vifaa na fedha wenye thamani ya Shilingi 267,454,471 kwa ajili ya shughuli za maendeleo katika vijiji vinavyopakana na misitu ya hifadhi.

131. Mheshimiwa Spika, katika upande mwingine, Wakala umetatua migogoro ya ardhi baina ya wananchi na Hifadhi katika Vijiji 112 vinavyozunguka hifadhi za misitu 32. Aidha, jumla ya eneo la hifadhi lenye ukubwa wa hekta 88,618 limemegwa na kuwapatia wananchi. Zoezi hili limekwenda sambamba

na uhakiki na upimaji upya wa kilomita 161, kusafisha kilomita 880, kusimika vingi 1,360 na kuweka mabango 139 katika maeneo ya hifadhi. Jitihada hizi zimepunguza kwa asilimia 96 migogoro iliyobainishwa katika hifadhi za misitu inayosimamiwa na Wakala kutoka jumla ya migogoro 438 iliyotolewa maamuzi na Baraza la Mawaziri Mwaka 2020 na kubakia na migogoro 15 ambayo utatuzi wake upo katika hatua mbalimbali.

132. Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024, Wakala umeimarisha na kuendeleza mikakati ya kuboresha mazingira ya kazi kwa watumishi kwa kujenga weledi na ukakamavu wa maafisa na askari wa Jeshi la Uhifadhi la Wanyamapori na Misitu kwa kutoa mafunzo ya utayari kwa watumishi 133 wakiwemo askari na maafisa wapya 99 walioajiriwa. Watumishi 455 walipata mafunzo ya muda mfupi na 95 mafunzo ya muda mrefu katika nyanja mbalimbali zikiwemo utumiaji sahihi wa mifumo ya kitaifa ya usimamizi wa rasilimaliwatu ili kuboresha utendaji kazi.

133. Mheshimiwa Spika, Wakala umeboresha mazingira ya kazi kwa kuendelea na ujenzi wa majengo 32 ikiwemo ofisi 8, nyumba 4 za watumishi, vituo 18 vya askari, zahanati 1 na lango 1 la utalii. Aidha, Wakala umekamilisha ujenzi wa maghala 8 ya silaha na kuboresha mfumo fungamanishi wa TEHAMA wenye vipengele (modules) 14 ili kuendana na mabadiliko na utoaji huduma kwa wadau. Kutokana

na juhudi hizo, usimamizi wa rasilimaliwatu umeimarika na kuwezesha Wakala kupata tuzo ya kuwa mshindi wa kwanza katika Usimamizi Bora wa Rasilimaliwatu kwa Mwaka 2023 miongoni mwa Wakala za Serikali Nchini.

3.3.2.3 Taasisi ya Utafiti wa Misitu Tanzania – TAFORI

134. *Mheshimiwa Spika*, Taasisi ya Utafiti wa Misitu Tanzania (TAFORI) ina jukumu la kufanya na kuratibu tafiti za misitu na ufugaji nyuki na kutoa ushauri wa kitaalam katika nyanja za misitu na ufugaji nyuki. Katika kutekeleza majukumu yake, Taasisi imefanya jumla ya tafiti 17 zikiwemo tafiti 5 za kimkakati. Tafiti za kimkakati zilizofanyika ni pamoja na tathmini ya rasilimali za misitu kwa ajili ya kuongeza tija katika viwanda vya mazao ya misitu Nchini. Tathmini hii imefanyika katika Mikoa ya Kanda za Magharibi, Kati, Nyanda za Juu Kusini na Ziwa ambapo imebainika kuwepo kwa viwanda takriban 940 vya msingi (viwanda vinavyopokea malighafi moja kwa moja kutoka msituni) vyenye mahitaji ya malighafi za mita za ujazo 7,473,826. Aidha, tathmini imebaini kuwa malighafi zinazopatikana kwa sasa ni mita za ujazo 3,772,239 sawa na asilimia 50 ya mahitaji. Vilevile, tathmini imebaini uwepo wa takriban hekta 266,457.98 zilizopandwa miti kwa ajili ya kutoa malighafi kwenye viwanda vya misitu vilivyopo Nchini. Upungufu wa malighafi uliopo unaonesha kuwa uwekezaji kwenye viwanda vya misitu ni mkubwa

kuliko kasi ya upandaji miti. Hivyo, nitoe rai kwa wananchi kuchangamkia fursa hii iliyopo kwa kuanzisha mashamba ya miti katika maeneo yao.

135. Mheshimiwa Spika, TAFORI pia imefanya tathmini ya idadi ya miti, hali ya masoko na mchango wa miti jamii ya Mkurungu (*Pterocarpus tinctorius*), Msandali (*Osyris lanceolate*), na Msekeseke (*Swartzia madagascariensis*) ambayo ina mahitaji makubwa sokoni. Tathmini hii imefanyika katika Mikoa ya Tabora, Katavi, Kigoma, Songwe, Lindi, Ruvuma, Dodoma, Manyara, Arusha, Tanga na Iringa. Matokeo ya utafiti huu yameonesha kuwa miti hii inapatikana katika maeneo husika na hupatikana kwa viwango tofauti kati ya jamii moja na nyingine katika misitu iliyohifadhiwa. Mahitaji ya miti jamii ya Mkurungu kwenye soko la kimataifa kwa Mwaka ni takriban mita za ujazo 188,440 ambapo Tanzania inachangia asilimia 7.4 sawa na mita za ujazo 13,883. Kwa kutambua umuhimu wa aina hii ya miti, Wizara imeweka mkakati wa kuhakikisha kuwa inaendelea kuhifadhiwa na kuimarisha upatikanaji wake kwa miaka mingi ijayo. Miongoni mwa mikakati iliyopo ni pamoja na kukusanya mbegu za miti hiyo na kuanzisha vitalu vya miche kimkakati kwa jamii hiyo ya miti na miti mingine ya asili katika vituo vya Morogoro, Babati, Mlele na Rondo.

136. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha kuwa changamoto zilizopo kwenye sekta ya ufugaji nyuki hasa zile zinazohusu uzalishaji wa asali zinapata

ufumbuzi, TAFORI inaendelea na utafiti wa Miaka 3 utakaokamilika Mwaka 2025 unaohusu maeneo yanayofaa kwa ufugaji nyuki katika kanda mbalimbali za kilimo-ikolojia; aina ya mizinga inayofaa kwenye kila kanda ya kilimo-ikolojia; na uwezo wa Nchi wa kuzalisha asali pamoja na sifa za asali zinazozalishwa. Vilevile, utafiti unaangalia athari za spishi za mimea vamizi kwenye ufugaji wa nyuki; pamoja na kuandaa kalenda ya ufugaji nyuki kwa kila kanda ya kilimo-ikolojia. Utafiti huu umeanza kufanyika katika wilaya za Kongwa, Chamwino, Manyoni, Sikonge, Kasulu, Mlele, Bukombe, Butiama, Itilima, Morogoro, Kibiti, Handeni, Pangani, Mtama, Tunduru, Mufindi, Njombe, Chunya, Siha, Same na Simanjiro. Matokeo ya awali yanaonesha kuwa maeneo yanayofaa kwa ufugaji nyuki yametawaliwa na uoto wa Miombo, Migunga, *Afromontane (uoto wa mlimani)*, Mikoko pamoja na uoto wa vichaka vya Itigi. Utafiti huu umesaidia kubaini maeneo yenye uwezo wa kutoa asali yenye sifa za kipekee.

137. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha kuwa takwimu za misitu na ufugaji nyuki zinahifadhiwa na kupatikana kwa wakati, TAFORI imeboresha mfumo wa kieletroniki wa kuhifadhi na kutoa taarifa za misitu na nyuki kwa kuanzisha moduli inayotoa nafasi kwa wadau kuwasilisha taarifa za tafiti na miradi wanayotekeleza inayohusu Sekta za Misitu na Nyuki ambapo kwa sasa wadau wameanza kuitikia wito wa kuwasilisha takwimu. Aidha, Taasisi ya TAFORI inaendelea na zoezi la kuhamasisha wadau kujiunga

kwenye mfumo huu. Kwa upande mwingine, TAFORI imekamilisha ukusanyaji wa taarifa za mazao na huduma mbalimbali za misitu na nyuki kwa ajili ya kufanya tathmini ya mchango wa sekta ya misitu kwenye Pato la Taifa (GDP) kwa kutumia “*Green Accounting*”.

3.3.2.4 Chuo cha Mafunzo ya Ufugaji Nyuki - Tabora – (BTI)

138. Mheshimiwa Spika, Chuo cha Mafunzo ya Ufugaji Nyuki - Tabora (BTI) kina jukumu la kutoa mafunzo ya muda mrefu kwa ngazi ya Astashahada (Technician Certificate) na Stashahada (Ordinary Diploma) ya Ufugaji Nyuki, mafunzo ya muda mfupi, Ushauri juu ya masuala ya Ufugaji Nyuki na Utafiti. Katika Mwaka wa Fedha 2023/2024 Chuo kilidahili wanafunzi 394 katika ngazi ya Astashahada na Stashahada ambapo wanafunzi 206 ni wanaume na 188 ni wanawake. Aidha, Chuo cha BTI kiliendesha mafunzo ya muda mfupi kwa vikundi 14 vilivyohusisha washiriki 216. Katika kipindi hicho, Chuo kilikamilisha zoezi la kupitia mitaala ambayo imeanza kutumika mwezi Novemba, 2023.

139. Mheshimiwa Spika, katika kuongeza mapato ya ndani, Chuo cha Mafunzo ya Ufugaji Nyuki – Tabora (BTI) kimetengeneza mizinga ya nyuki 630 kwa wateja mbalimbali ambapo jumla ya Shilingi 56,700,000 imekusanywa. Aidha, Chuo kilishiriki wiki ya utumishi wa umma ambapo pamoja na shughuli

nyingine zilizofanyika kilikuwa na banda la kutoa elimu na ushauri kwa wananchi juu ya masuala mbalimbali katika mnyorororo wa ufugaji nyuki. Jumla ya wadau 306 walitembelea banda hilo na kupata elimu. Katika kuboresha miundombinu, Chuo kupitia Mfuko wa Misitu Tanzania (TaFF) kimeanza ujenzi wa kumbi 2 za mihadhara zenye uwezo wa kuchukua wanafunzi 200 kila moja. Vilevile, Chuo kupitia mradi wa BEVAC kimeanza ujenzi wa bweni la wasichana lenye uwezo wa kuchukua wanafunzi 350 kwa wakati mmoja.

3.3.2.5 Chuo cha Viwanda vya Misitu - FITI

140. *Mheshimiwa Spika*, Chuo cha Viwanda vya Misitu - FITI kina jukumu la kutoa mafunzo na ujuzi katika matumizi endelevu ya rasilimali za misitu. Kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024, Chuo kimedahili wanafunzi 358 wanawake 167 na wanaume 191. Vilevile, Chuo kimetoa mafunzo ya muda mfupi ya matumizi endelevu ya mazao ya misitu na nishati mbadala kwa wanavijiji 50 wa Wilaya 4 za Mkoa wa Morogoro (Mvomero, Wilaya ya Morogoro, Ulanga na Malinyi). Pamoja na mafunzo ya upangaji madaraja ya mbao (Timber Grading) kwa Maafisa Misitu 11 kutoka Wilaya ya Liwale.

141. *Mheshimiwa Spika*, Chuo kupitia Mfuko wa Misitu Tanzania (TaFF) kimeweza kununua vifaa vya kufundishia na kujifunzia pamoja na kujenga uwezo kwa watumishi. Aidha, Chuo kimepata watumishi wapya 6 kwa ajili ya kuongeza ufanisi na kimepokea

gari 1 aina ya *land cruiser* kwa ajili ya kuwezesha shughuli za mafunzo. Vilevile, Chuo kimekarabati karakana ya mbao na mashine za kuchakata magogo kwa lengo la kuboresha miundombinu ya kufundishia na kujifunzia.

3.3.2.6 Chuo Cha Misitu, Olmotonyi - FTI

142. Mheshimiwa Spika; Chuo cha Misitu - Olmotonyi – FTI kina jukumu la kutoa mafunzo ya misitu na uhifadhi wa mazingira kwa ngazi ya Astashahada na Stashahada na mafunzo ya muda mfupi ya misitu na uhifadhi wa mazingira. Kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024, Chuo cha Misitu - Olmotonyi kimedahili na kutoa mafunzo ya Astashahada na Stashahada ya misitu kwa wanafunzi 840. Kati ya hao wanafunzi 470 ni wanaume na wanafunzi 370 ni wanawake. Katika kuimarisha ufanisi wa kazi, Chuo kimewezesha watumishi 3 kupata mafunzo ya Shahada ya Uzamili katika fani ya misitu na usimamizi wa maliasili, Mtumishi 1 alipata mafunzo ya shahada ya kwanza ya misitu na Mtumishi 1 mafunzo ya uzamivu. Pia, kuwawezesha watumishi 5 kupata mafunzo mahsusuni ya muda mfupi ya mbinu ya kufundisha kwa njia za masafa na huduma ya ofisi. Vilevile, Chuo kimewezesha watumishi kupata mafunzo ya kutumia mfumo wa Nest, PEPMIS, SARIS na MUSE na kushiriki katika michezo mbalimbali.

143. Mheshimiwa Spika, katika kuwahudumia wadau, Chuo kimetoa mafunzo ya muda mfupi ya

upimaji wa misitu kidijitali kwa maafisa misitu 10 wa Wakala wa Huduma za Misitu Tanzania (TFS) na mafunzo ya kutumia na kufanya matengenezo ya mashine ya kuangusha miti (chainsaw) kwa wafanyakazi 8 wa kampuni ya Geita Gold Mine. Pia, Chuo kimetoa elimu ya uhifadhi na upandaji miti kwa wanafunzi 1,850 katika shule 8 za Kata ya Olmotonyi, Kaloleni, Mateves na Kisongo zilizopo Wilaya ya Arumeru na Jiji la Arusha. Vilevile, Chuo kimetoa ushauri wa kitaalam kwa Taasisi za TANAPA na TAWA kuhusu aina na kiasi cha miti iliyopo katika baadhi ya hifadhi.

144. *Mheshimiwa Spika*, katika kuongeza chachu ya utunzaji na uhifadhi wa mazingira, Chuo kiliohesha miche ya miti 42,000 na kupanda miche ya miti 40,000 katika shamba la Chuo na miche ya miti 500 iligawiwa kwa Halmashauri ya Wilaya ya Arusha na miche 1,500 iligawiwa kwa shule 8 katika Kata za Olmotonyi, Kaloleni, Mateves na Kisongo pamoja na wananchi wanaozunguka Chuo. Aidha, Chuo kimetoa huduma ya afya kwa wanafunzi 500 na wananchi 150 katika Kijiji cha Olmotonyi na Sambasha kupitia Zahanati ya Chuo.

145. *Mheshimiwa Spika*, Chuo kimeimarisha mafunzo na huduma za ugani kwa kuingia makubaliano (MOU) na taasisi 2 zisizo za Kiserikali za Dorcas na *Hope Beares* kwa ajili ya kujengeana uwezo wa kuandika miradi, kutoa elimu ya uhifadhi wa misitu na mazingira, kuwezesha wananchi kutumia rasilimali

za misitu kiuendelevu na kukuza uchumi. Aidha, Chuo kimefanya marejeo ya mitaala 5 ya mafunzo ya misitu na upimaji wa rasilimali za misitu ngazi ya Astashahada na Stashahada na kuboresha miundombinu ya mafunzo kwa kukarabati mabweni 3 na kununua vitendea kazi mbalimbali vya mafunzo.

3.3.2.7 Mfuko wa Misitu Tanzania – TaFF

146. *Mheshimiwa Spika*, Mfuko wa Misitu Tanzania – TaFF una jukumu la kuwezesha shughuli za uhifadhi, usimamizi na uendelezaji rasilimali za misitu na nyuki. Kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024, Mfuko ulitoa ruzuku kwa miradi 112 inayoendelea yenye thamani ya Shilingi 1,273,944,799 na miradi mipya 119 yenye thamani ya Shilingi 1,649,312,300 ya uanzishaji wa vitalu vya miti na upandaji miti shuleni, uanzishwaji wa mashamba ya miti na kuboresha uhifadhi kupitia ufugaji nyuki, utengenezaji na matumizi ya nishati mbadala inayotekelezwa katika Wilaya 102 za Mikoa 26. Ruzuku imetolewa kwa watu binafsi; vikundi vya kijamii vikiwemo vikundi vya vijana na wanawake; mashirika yasiyo ya Kiserikali (NGOs); Asasi za kiraia (CSOs); Taasisi za dini (FBOs); Taasisi za mafunzo na Taasisi za utafiti; na Taasisi za Serikali zikiwemo shule za msingi na sekondari, Idara, Mashirika na Wakala wa Serikali, na Mamlaka mbalimbali zikiwemo Mamlaka za Serikali za Mitaa. Vilevile, Mfuko ulifanya ufuatiliaji wa utekelezaji wa miradi 201 iliyopatiwa ruzuku kwa lengo la kuhakikisha kuwa miradi inatekelezwa kwa ufanisi.

147. Mheshimiwa Spika, Mfuko umewezesha TAFORI kufanya na kuratibu tafiti 6 za kimkakati pamoja na kuwezesha uandaaji Mpango wa Kuendeleza Sekta ya Ufugaji Nyuki unaojulikana kama "*Achia Shoka, Tundika Mzinga*". Aidha, Mfuko ulitoa ufadhili wa masomo katika Shahada ya Uzamili na Uzamivu kwa watumishi 2 kutoka TAFORI na Chuo Kikuu cha Kilimo cha Sokoine (SUA) katika fani ambazo hazina wataalam katika Sekta ya misitu ambazo ni magonjwa ya mimea (*Plant Pathology*) na uzalishaji wa mimea kwa kutumia teknolojia za kisasa (*Tree Breeding*). Vilevile, Mfuko ulitoa tuzo kwa wanafunzi 21 waliofanya vizuri katika mafunzo ya nadharia na vitendo na Shahada ya Misitu kwa Vyuo vya FTI, FITI, BTI na SUA. Halikadhalika, Mfuko ulitoa tuzo ya ufadhili kwa wanafunzi 9 waliofaulu vizuri katika ngazi ya Astashahada wanaofadhiliwa kusoma Stashahada ya Misitu (FTI 3); ufugaji nyuki (BTI 3); na viwanda vya misitu (FITI 3). Sambamba na hilo, Mfuko ulinunua magari 2 kwa ajili ya kuimarisha usimamizi wa rasilimali za misitu na nyuki na ukusanyaji wa maduhuli. Kwa upande mwingine, Mfuko umepata hadhi ya kuwa Taasisi baada ya Muundo wake kupitishwa na kuidhinishwa Aprili, 2024. Kupitia Muundo huo mpya, Mfuko utaongeza ufanisi zaidi katika utekelezaji wa majukumu yake.

148. Mheshimiwa Spika, Mfuko uliwezesha pia vikao vya Kamati ya Kitaifa ya Ushauri ya Ufugaji Nyuki – NABAC; Kamati ya Uendeshaji ya Mazao ya Misitu yaliyohandisiwa – EWP; na Kikundi kazi cha Misitu

kilichopo chini ya Baraza la Taifa la Biashara - TNBC. Aidha, Mfuko uliwezesha mafunzo ya kujenga uwezo wa kuandaa maandiko kwa ajili ya kuomba fedha za tozo ya upandaji miti kwa Maafisa Misitu wa Mikoa 26 na wawakilishi kutoka TFS Makao Makuu na Kanda, pamoja na kuwezesha maadhimisho ya Siku ya Misitu Duniani na Siku ya Upandaji Miti Kitaifa yaliyofanyika Wilayani Same, Mkoani Kilimanjaro. Vilevile, uliwezesha Wizara kushiriki katika Mkutano wa Wafugaji Nyuki Duniani (*Apimondia*) uliofanyika Nchini Chile na Mkutano wa 28 wa Dunia wa Mabadiliko ya Tabianchi (COP 28) uliofanyika Dubai, Falme za Kiarabu. Kwa upande mwingine, Mfuko uliandaa na kuwa mwenyeji wa Mkutano wa 13 wa Shirikisho la Mifuko ya Uhifadhi Barani Afrika (CAFE`) uliofanyika Jijini Arusha na kuhudhuriwa na washiriki 47 kutoka Nchi 17 za Afrika na Nchi 3 za Latini Amerika.

3.3.3 Sekta ya Utalii

149. Mheshimiwa Spika, Sekta ya Utalii ina jukumu la kusimamia, kuendeleza na kutangaza utalii ndani na nje ya Nchi. Utekelezaji wa jukumu hilo unaongozwa na Sera ya Taifa ya Utalii ya Mwaka 1999, Sheria ya Utalii, Sura ya 65 na Sheria ya Bodi ya Utalii Tanzania, Sura ya 364. Kulingana na Muundo, jukumu hilo linatekelezwa kupitia Idara ya Utalii inayosimamia maendeleo ya utalii, udhibiti wa ubora na huduma; Bodi ya Utalii Tanzania (TTB) iliyokasimiwa dhamana ya kutangaza na kuhamasisha utalii ndani na nje ya Nchi; na Wakala wa Chuo cha Taifa cha Utalii (NCT) wenye

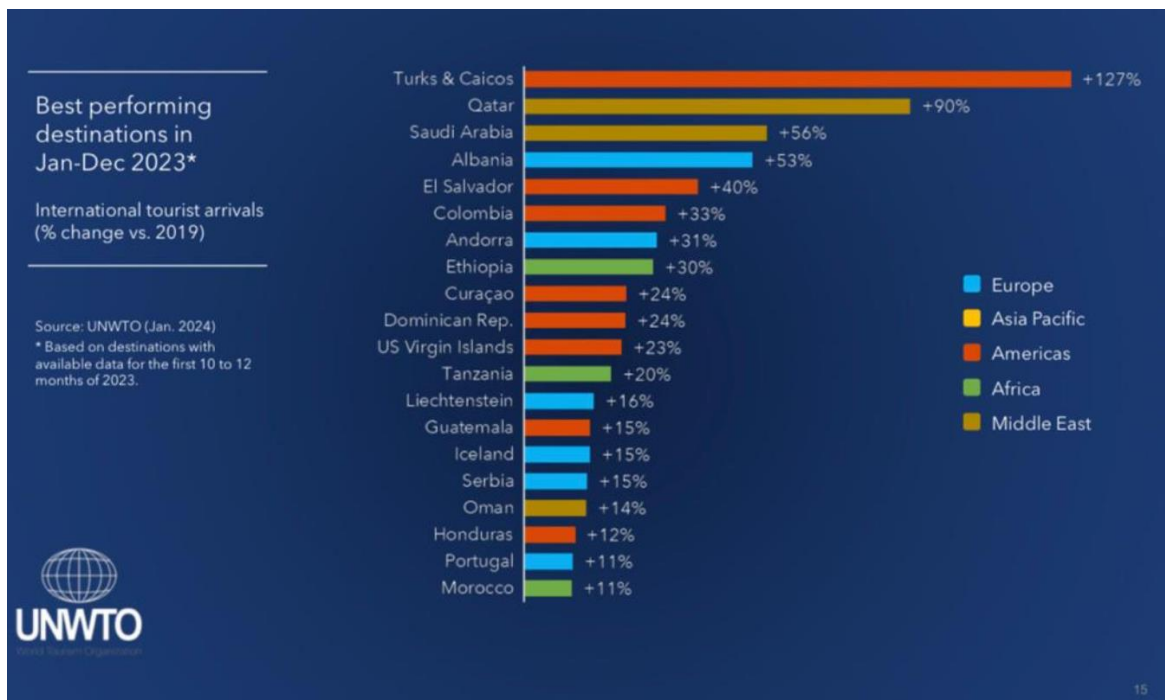
jukumu la kutoa mafunzo, kufanya tafiti na kutoa huduma za ushauri wa kitaalam katika fani ya utalii na ukarimu.

3.3.3.1 Idara ya Utalii

150. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kutekeleza mikakati ya kukuza utalii ikiwa ni pamoja na kuimarisha utoaji wa huduma, miundombinu ya utalii na utangazaji wa vivutio vya utalii kwa kutumia mbinu mbalimbali ikiwemo Programu Maalum ya *Tanzania-the Royal Tour*. Kufuatia utekelezaji wa mikakati hiyo, idadi ya watalii wa kimataifa imeongezeka kwa asilimia 20 kutoka watalii 1,527,230 Mwaka 2019 hadi watalii 1,808,205 Mwaka 2023. Aidha, idadi ya watalii imeongezeka kutoka 351,755 kwa kipindi cha Januari hadi Machi, 2019 hadi kufikia watalii 520,324 kwa kipindi kama hicho kwa Mwaka 2024 sawa na ongezeko la asilimia 48 la watalii waliowahi kufikiwa kwa robo ya kwanza baada ya UVIKO-19 Mwaka 2019. Kwa upande mwingine, mapato yatokanayo na shughuli za utalii yameongezeka kutoka Dola za Marekani bilioni 2.6 Mwaka 2019 hadi kufikia Dola za Marekani bilioni 3.4 Mwaka 2023 sawa na ongezeko la asilimia 31 kwa mujibu wa ripoti ya Benki Kuu ya Tanzania.

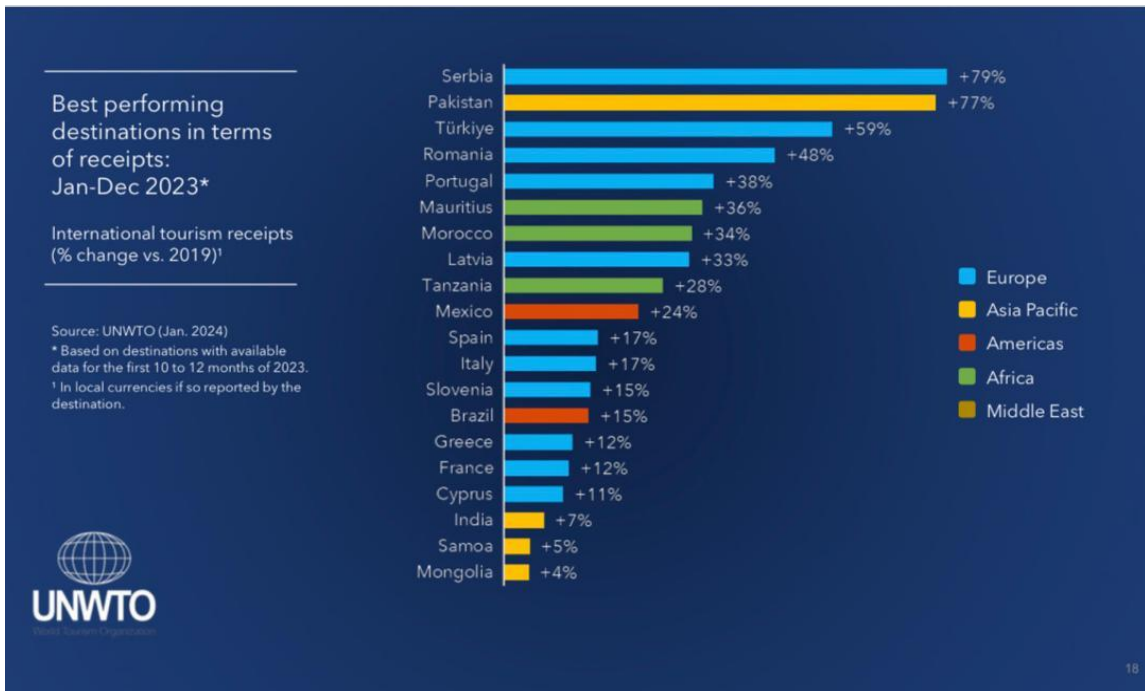
151. Mheshimiwa Spika, sambamba na hilo, World Tourism Barometer ya Shirika la Utalii Duniani (UN Tourism) Januari 2024, imeitambua Tanzania kuwa miongoni mwa Nchi ambazo zimevunja rekodi ya idadi

ya juu zaidi ya watalii wa kimataifa (Best performing destinations January to December 2023) kuwahi kufikiwa kabla ya janga la UVIKO-19 Mwaka 2019. Aidha, Tanzania imeshika nafasi ya 12 duniani kwa ongezeko la watalii ikitanguliwa na Uturuki, Qatar, Saudi Arabia, Albania, El Salvador, Colombia, Andorra, Ethiopia, Curacao, Jamhuri ya Dominican na Visiwa vya US Virgin. Vilevile, Tanzania ni Nchi ya 2 Barani Afrika kwa ongezeko la watalii ikilinganishwa na vipindi kama hivyo vya mwaka 2019 na 2023 kama inavyoonekana katika kielelezo hapa chini.

152. Mheshimiwa Spika, Ongezeko la watalii limeiwezesha Tanzania kwa Mwaka 2023 kuingia katika Nchi 10 bora zenye mapato zaidi yatokanayo na shughuli za utalii ikiwa ni Nchi ya 3 barani Afrika baada ya Morocco na Mauritius. Aidha, Tanzania imekuwa Nchi ya 9 duniani ikitanguliwa na Serbia, Pakistan, Uturuki, Romania, Ureno, Mauritius,

Morocco na Latvia ambazo mapato yake ya Sekta ya Utalii yameongezeka kwa zaidi ya asilimia 28 ikilinganishwa na rekodi za Mwaka 2019 kabla ya janga la UVIKO-19 kama inavyoonekana katika kielelezo hapa chini.

153. Mheshimiwa Spika, katika hatua nyingine, Tanzania imefanikiwa kurekodi idadi ya juu zaidi ya watalii wa kimataifa iliyofikia asilimia 53 katika kipindi cha Januari hadi Machi 2024 ikilinganishwa na kipindi kama hicho kwa Mwaka 2019 kabla ya UVIKO-19. Ongezeko hilo limeitambua Tanzania kama Nchi ya 5 Duniani ikitanguliwa na Qatar, Albania, Saudi Arabia na El Salvador na ya kwanza Barani Afrika kwa kuwa na idadi kubwa ya watalii. Aidha, kwa upande wa mapato yatokanayo na utalii, Tanzania imeendelea kufanya vyema na kushika nafasi ya 4 Duniani ikitanguliwa na Serbia, Uturuki na Pakistan kwa ongezeko la asilimia 62 ikilinganishwa na kipindi kama

hicho cha robo ya kwanza kabla ya UVIKO-19 Mwaka 2019. Taarifa hizi ni kwa mujibu wa World Tourism Barometer ya Shirika la Utalii Duniani (UN Tourism) Mei, 2024.

154. Mheshimiwa Spika, halikadhalika, kwa mujibu wa *World Tourism Barometer* ya Shirika la Utalii Duniani (UN Tourism) ya Machi 2024, Tanzania imefanikiwa kuongeza idadi ya mapato kwa asilimia 62 ikishika nafasi ya nne duniani baada ya Serbia, Uturuki na Pakistan ikilinganishwa na kipindi kama hicho cha robo ya kwanza kabla ya UVIKO-19 Mwaka 2019. Ongezeko hilo limeiwezesha Tanzania kuwa Nchi ya Kwanza Afrika.

155. Mheshimiwa Spika, sambamba na mafanikio hayo, Mlima Kilimanjaro umetambuliwa na Kampuni ya Usafiri ya Uingereza iitwayo *Explore Worldwide* kama alama ya asili zinazokumbukwa Duniani yaani *The World's Most Unforgettable Natural Landmarks*, baada ya kupata alama zaidi kati ya maeneo 150 yaliyofanyiwa tafiti na kampuni hiyo. Aidha, wadau wa Sekta ya Utalii walishinda tuzo za *World Travel Awards* katika vipengele mbalimbali ikiwemo: Kisiwa cha *Thanda* kilichopo Shungumbili Mafia kushinda tuzo ya *World Leading Exclusive Private Island* kwa Mwaka 2023; *Zara Tours* kupata tuzo ya *Africa's Leading Tour Operator 2023* kwa mara ya pili mfululizo; na *Twiga Tours* kushinda tuzo ya *Africa's Responsible Tourism Award 2023*. Vilevile, zao la utalii wa puto Nchini limeng'ara Kimataifa ambapo Kampuni

ya *Serengeti Balloon Safaris* ilipata *Certificate of Excellence* kutoka *TripAdvisor*. Kwa ujumla, tuzo hizo zimeendelea kuitangaza Tanzania na kuimarisha utambulisho wake katika soko la utalii Kimataifa.

156. Mheshimiwa Spika, utangazaji utalii Kimataifa umeendelea kufanyika kwa kuendelea kusambaza filamu ya Tanzania - *the Royal Tour* na kupitia filamu mpya ya *Amazing Tanzania* ambapo **Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania pamoja na Mheshimiwa Dkt. Hussein Ali Mwinyi, Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi** wameshiriki kama wahusika wakuu. Aidha, msanii mahiri wa filamu wa Nchini China Bw. Jin Dong ameshiriki pia kuitangaza Tanzania kupitia filamu hiyo. Filamu hiyo imelenga kuitangaza Tanzania katika ukanda wa Asia, hususan soko la China linalozalisha zaidi ya watalii milioni 80 wa Kimataifa, hatua inayoenda sambamba na utekelezaji wa malengo ya Programu ya Tanzania - *the Royal Tour* katika kukuza utalii. Uzinduzi wa filamu hiyo ulifanyika tarehe 15 Mei, 2024 Jijini Beijing, China sambamba na Maadhimisho ya Miaka 60 ya Kidiplomasia kati ya Tanzania na China katika Sekta za Utalii na Utamaduni. Tukio hilo lilihudhuriwa na washiriki mbalimbali wakiwemo Wakala Wakubwa wa Biashara za Utalii. Aidha, filamu ya *Amazing Tanzania* itatafsiriwa kwa lugha mbalimbali zinazotumika Bara la Asia na kurushwa katika vyombo vya habari Nchini China na kutangazwa kwa njia za kidijitali ikiwemo mitandao ya kijamii.

Uzinduzi wa filamu ya Amazing Tanzania uliofanyika tarehe 15 Mei, 2024 Jijini Beijing, China sambamba na Maadhimisho ya Miaka 60 ya Kidiplomasia kati ya Tanzania na China katika Sekta za Utalii na Utamaduni.

157. Mheshimiwa Spika, katika kuendelea kutangaza utalii, Wizara ya Maliasili na Utalii kwa kushirikiana na Sekta Binafsi iliandaa Tukio la *Epic Tanzania Tour* lililofanyika Disemba, 2023 katika Hifadhi ya Taifa Serengeti. Tukio hilo lilihusisha watalii na wawekezaji takriban 80 wakiongozwa na mchezaji Veterani wa *Tennis* namba moja duniani Bw. John McEnroe. Aidha, kupitia *Epic Tanzania Tour* Nchi yetu ilitangazwa Kimataifa katika vyombo mbalimbali vya habari ikiwemo jarida maarufu la *World Tennis*, tovuti za *Forbes* na gazeti la *The Times* la Uingereza.

Mheshimiwa Dkt. Doto Biteko (Mb.), Naibu Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati (kushoto) akimpongeza mcheza tennis mashuhuri duniani, John McEnroe mara baada ya kumkabidhi Kombe katika mashindano ya mchezo maalum wa tennis yaliyofanyika Hifadhi ya Taifa Serengeti.

158. Mheshimiwa Spika, Wizara ya Maliasili na Utalii imeendelea kuratibu ushiriki wa Tanzania katika mikutano na matukio ya utalii Kimataifa ikiwemo: Mkutano wa *WTTC Global Summit* uliofanyika Novemba, 2023 Jijini Kigali, Rwanda; Maadhimisho ya Siku ya Utalii Duniani Septemba, 2023 Jijini Riyadh, Saudi Arabia; Mkutano Mkuu wa 25 wa *UN - Tourism* uliofanyika Oktoba, 2023 Jijini Samarkand, Uzbekistan na Mkutano wa 66 wa Kamisheni ya Utalii Kanda ya Afrika uliofanyika Agosti, 2023 Nchini Mauritius ambapo Tanzania ilichaguliwa kuwa Makamu Mwenyekiti na Mjumbe wa Kamati Tendaji ya Shirika hilo. Ushiriki wa Tanzania katika matukio hayo ya Kimataifa ulilenga kuwa sehemu ya maamuzi katika chombo hicho muhimu cha utalii Duniani, kufahamu fursa zilizopo katika utalii wa Kimataifa, kuitangaza Tanzania na vivutio vyake, kuvutia uwekezaji katika Sekta ya Utalii, kubadilishana uzoefu katika kukuza Sekta ya Utalii na kuongeza wigo wa fursa za mafunzo mbalimbali kwa wadau wa utalii.

Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania akihutubia na kufuatilia matukio katika Mkutano wa WTTC Global Summit uliofanyika Novemba, 2023 Jijini Kigali, Rwanda.

159. *Mheshimiwa Spika*, kufuatia ushiriki wa Tanzania katika mikutano ya Baraza la Usafiri na Utalii Duniani (World Travel and Tourism Council - WTTC), Wizara ya Maliasili na Utalii imefanikiwa kujiunga na Baraza hilo. Hatua hii itaiwezesha Tanzania kuvutia mikutano ya Kimataifa inayoratibiwa na Baraza hilo na kupata taarifa za utalii wa Kimataifa zikiwemo uendelezaji na utangazaji utalii; masoko na mazao mapya ya utalii na kuvutia uwekezaji wa huduma za utalii. Vilevile, Bodi ya Utalii Tanzania ipo katika hatua za mwisho za kukamilisha taratibu za kuwa Mwanachama wa Shirika la Mikutano Duniani (International Congress & Convention Association – ICCA) kwa ajili ya kuongeza fursa za uenyeji wa mikutano na matukio ya Kimataifa.

160. *Mheshimiwa Spika*, katika hatua nyingine, Wizara imeendelea kuimarisha usimamizi wa Sheria ya Utalii, Sura ya 65 kwa kuzikagua Wakala wa Biashara za Utalii 387 na 1,576 za Waongoza Watalii. Kaguzi hizo zilifanyika katika Mikoa ya Arusha, Dar es Salaam, Mbeya, Songwe, Dodoma pamoja na malango ya kuingilia wageni ya Eneo la Hifadhi ya Ngorongoro na Hifadhi za Taifa za Ziwa Manyara, Mikumi, Tarangire na Ruaha. Hatua hiyo ililenga kutoa elimu kuhusu Sheria, Kanuni na Miongozo mbalimbali inayosimamia biashara za utalii Nchini, na kutambua Wakala wapya wa biashara za utalii ili kuongeza wigo wa ukusanyaji wa maduhuli ya Serikali yatokanayo na Ada ya Leseni za Biashara za Utalii Nchini.

161. *Mheshimiwa Spika*, uhakiki wa Wakala wa biashara za utalii umefanyika katika Mikoa ya Arusha, Dar es Salaam, Mbeya, Songwe na Dodoma ambapo jumla ya huduma za malazi 378 zilihakikiwa na kutambuliwa kuwa na sifa ya kukusanya Tozo ya Kitanda Siku (Bed Night Levy). Aidha, hatua hiyo imeongeza idadi ya huduma za malazi zenye sifa ya kukusanya Tozo ya Kitanda Siku katika Mikoa tajwa kutoka 2,699 Mwaka 2021 hadi kufikia 3,077 Mwaka 2023 sawa na ongezeko la asilimia 14. Aidha, kupitia zoezi hilo, watoa huduma za malazi walipata fursa za kupokea ushauri wa kitalaam kwa lengo la kuimarisha utoaji wa huduma za malazi ili kukidhi mahitaji mbalimbali ya soko la utalii wa ndani na Kimataifa.

162. *Mheshimiwa Spika*, Wizara ya Maliasili na Utalii imeendelea kukutana na kushirikiana na wadau mbalimbali kupitia vikao vya ushirikiano kwa lengo la kupokea maoni ya kuimarisha na kukuza Sekta ya Utalii Nchini. Hatua hiyo imehusisha matukio mbalimbali, ikiwemo Kikao cha Kamati ya Ushauri wa Kitaalam kilichofanyika Julai, 2023 Jijini Dodoma; Kikao cha Kikundi Kazi cha Kongani ya Sekta ya Utalii chini ya Jukwaa la Baraza la Biashara la Taifa kilichofanyika Disemba, 2023 Jijini Arusha; Mkutano wa wadau wa utalii kwa ajili ya kutoa maoni kuhusu Rasimu ya Mkakati wa Utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Utalii ya Mwaka 1999 uliofanyika Disemba, 2023 Jijini Arusha; pamoja na Kikao cha Wizara na Wadau wa Utalii kilichofanyika Aprili, 2024 Jijini Arusha. Jitihada hizo zimekuwa na manufaa mbalimbali ikiwemo

kujenga uelewa wa pamoja wa masuala yanayohusu usimamizi wa Sekta ya Utalii; kutatua changamoto zinazoikabili Sekta; na kuendelea kuimarisha ushirikiano na wadau wa utalii kutoka Sekta ya Umma na Binafsi.

163. Mheshimiwa Spika, katika jitihada za kuendeleza na kupanua wigo wa mazao ya utalii Nchini, Wizara ya Maliasili na Utalii kwa kushirikiana na wadau imetekeleza zoezi la kubaini vivutio vya utalii ambapo jumla ya vivutio vya utalii 58 vyenye sifa za kuendelezwa vimebainishwa vikihusisha Mkoa wa Rukwa vivutio 15 na Mkoa wa Morogoro vivutio 43. Vivutio vilivyobainishwa katika Mkoa wa Morogoro ni pamoja na Safu za Milima ya Uluguru, Milima ya Kanga, Michoro ya Miambani ya Ukaguru Petroglifi na Pango la Tambiko Msitu wa Kimboza. Kwa upande wa Mkoa wa Rukwa ni pamoja na Maporomoko ya Maji (Sali, Hululu, Kifuka, Choma), Mapango ya Bokela na Mwanaluvele, Maporomoko ya Maji (Kalambo na Ntembwa), Kanisa la Kale Kipili na Eneo la Utamaduni la Milanzi. Sambamba na hatua hiyo, vivutio 17 vimebainishwa katika Mkoa wa Songwe kwa lengo la kuviendeleza na kuvitangaza. Vivutio hivyo ni pamoja na Maporomoko ya Maji ya Mto Momba (Mpona), Safu za Milima ya Ufipa, eneo la Kimondo cha Ivuna, Fukwe za Ziwa Rukwa, Bwawa la Chumvi la Itambula, Madaraja ya Kale ya Kamba ya Kiteputepu, Majengo ya Makanisa katika maeneo ya Mkulwe na Ngome ya Malkia na Vituo vya Utamaduni vya Kabila la Wanyamwanga.

164. Mheshimiwa Spika, Wizara ya Maliasili na Utalii kwa kushirikiana na wadau mbalimbali imeendelea kukuza zao la utalii wa mikutano na matukio Nchini. Juhudi hizo zinahusisha mafanikio ya kuwa mwenyeji wa mikutano ya Kimataifa kama vile: Mkutano wa Jukwaa la Chakula Barani Afrika - *AGRF Summit* uliofanyika Septemba, 2023; Mkutano wa 24 wa Kamisheni ya Misitua na Wanyamapori Afrika uliofanyika Oktoba, 2023; *Global Youth Climate Summit* uliofanyika Oktoba, 2023; *2024 Eastern Africa Regional Early Childhood Conference on Early Childhood* uliofanyika Machi, 2024; na *WomenLift Health Global Conference 2024* uliofanyika Aprili, 2024. Aidha, kupitia uendelezaji wa zao hilo la kimkakati Tanzania imefanikiwa kuwa mwenyeji wa mikutano na matukio makubwa ya Kimataifa ikiwemo Kongamano la 109 la *Esperanto* Duniani litakalofanyika Agosti, 2024 Jijini Arusha likihusisha zaidi ya washiriki 1,000.

165. Mheshimiwa Spika, katika kutangaza na kuendeleza zao la utalii wa meli, Wizara imeendelea kushirikiana na wakala wa utalii ambao ni pamoja na *Takims Holidays, Savannah Tours Ltd, Akom Destination Management* na *Abercrombie & Kent (A&K)* wenye mtandao mkubwa katika soko la utalii wa meli Kimataifa. Katika kipindi cha kuanzia Julai, 2023 hadi Aprili, 2024 safari za meli 10 za kitalii zimefanyika ambazo zimeleta jumla ya watalii 1,310. Meli hizo ni kutoka kampuni ya *Hedridren Sky* iliyofanya ziara mara 2 ikiwa na watalii 204, *Le*

Champlain iliyofanya ziara mara 4 ikiwa na watalii 482, *Le Bougainville* iliyofanya ziara mara 2 ikiwa na watalii 279, *The World* iliyofanya ziara mara 1 ikiwa na watalii 115 pamoja na *Silver Cloud* iliyofanya ziara mara moja ikiwa na watalii 230. Watalii hao walitoka katika Nchi za Marekani, Ufaransa, Canada, Italia, Ubelgiji, Australia, Austria, Uingereza, Ujerumani, Poland, Urusi, China, Uhispania, Denmark, Equador, Korea ya Kusini, Luxembourg, Ureno, Singapore, Uswizi, Ufini, Norway, Afrika ya Kusini na Visiwa vya Bahama. Ujio wa meli hizo umekuwa na manufaa katika kuongeza idadi ya watalii wa Kimataifa na mapato. Kwa upande mwingine, Wizara imeendeleza juhudi za kutanua wigo wa mazao ya utalii Nchini ikihusisha utalii wa michezo (sports tourism), utalii wa tiba (medical tourism), utalii wa nyuki (api-tourism), utalii wa vyakula (gastronomy) na *halal tourism*.

166. Mheshimiwa Spika, katika juhudi za kuendeleza zao la utalii wa fukwe Nchini, Wizara ya Maliasili na Utalii imeandaa Mkakati wa Uendelezaji Utalii wa Fukwe Katika Ukanda wa Pwani (Sustainable Coastal Tourism Development Strategy) wa kipindi cha Mwaka 2024 – 2034. Aidha, Wizara inaendelea na maandalizi ya Mwongozo wa Pamoja wa Uendelezaji wa Sekta ya Utalii utakaotoa fursa za moja kwa moja kwa wadau mbalimbali kushiriki kikamilifu katika kuendeleza na kukuza Sekta ya Utalii Nchini. Mwongozo huo utajikita katika kutambua, kubainisha, kuboresha na kutangaza vivutio vya utalii.

3.3.3.2 Bodi ya Utalii Tanzania – TTB

167. Mheshimiwa Spika, Wizara ya Maliasili na Utalii kupitia Bodi ya Utalii Tanzania imeendelea kuratibu ushiriki wa Nchi katika kuhamasisha na kutangaza utalii kwenye masoko mbalimbali Duniani. Utangazaji huo umefanyika kupitia maonesho 20 ya utalii ya Kimataifa katika Nchi ambazo ni masoko ya utalii ya msingi na kimkakati. Maonesho hayo ni pamoja na: *WTM – London (Uingereza), ITB Berlin (Ujerumani), World Travel Latin America – WTML (Brazil), Meetings Africa na WTM Africa (Afrika Kusini), East African Regional Tourism Expo – EARTE (Kenya), IFTM – Top Resa (Ufaransa), IMEX (Ujerumani), KOFTA (Korea Kusini), My Tanzania Roadshow* katika Nchi za Ulaya, *Japan Tourism Expo (Japan), International Tourism & Travel Show – ITTS (Canada), China Outbound Travel and Tourism Market (China), FITUR (Hispania), OTM – India (India), Dallas Safari Club International (Marekani)* na *Global Geoparks Network Conference (Morocco).*

168. Mheshimiwa Spika, ushiriki wa Wizara katika maonesho hayo ya kimataifa pia ulihusisha taasisi zingine ikiwemo Shirika la Hifadhi za Taifa (TANAPA), Mamlaka ya Hifadhi ya Eneo la Ngorongoro (NCAA), Mamlaka ya Usimamizi wa Wanyamapori (TAWA), na Wakala wa Huduma za Misitu (TFS). Wadau kutoka Sekta Binafsi hususan wakala wa biashara za utalii, watoa huduma za malazi, na kampuni za ndege nao walishiriki pamoja na Wizara katika Maonesho hayo

kwa lengo la kuongeza tija ya ushiriki wetu.

169. Mheshimiwa Spika, maonesho hayo ambayo yalikusisha Sekta Binafsi yametoa mchango muhimu katika kuvitangaza vivutio vya utalii Kimataifa, kuvutia uwekezaji katika utalii, pamoja na kuongeza idadi ya watalii na mapato. Juhudi hizo zimewezesha kuandaliwa kwa misafara ya utangazaji utalii yaani *Roadshows* katika Nchi 6 ambazo ni Uswisi, Italia, Ufaransa, Ujerumani, Brazili na China. Aidha, kupitia ushiriki huo, Tanzania imeweza kufikia masoko mapya, kuanzisha uhusiano wa kibiashara na kutafuta fursa za masoko mchanganyiko kwa muktadha wa kupunguza utegemezi katika masoko ya msingi ya utalii.

170. Mheshimiwa Spika, Wizara ya Maliasili na Utalii kupitia Bodi ya Utalii iliandaa Onesho la Saba la *Swahili International Tourism Expo - SITE 2023* lililofanyika tarehe 6 hadi 8 Oktoba, 2023 Jijini Dar es Salaam. Onesho hilo lilikusisha waoneshaji 99 na wanunuzi 72 wa Kimataifa ikilinganishwa na waoneshaji 77 na wanunuzi 43 wa Mwaka 2022. Kupitia onesho hilo, Wakala wa Utalii 63 na Waandishi wa Habari 9 kutoka Nchi za Uingereza, Marekani, Australia, Bangladesh, Canada, China, Jamhuri ya Czech, Finland, Indonesia, India, Japan, Kenya, Uholanzi, Nigeria, Oman, Pakistan, Poland, Qatar, Romania, Urusi, Rwanda, Afrika Kusini na Uhispania walipata fursa ya kushiriki semina za utalii na mikutano ya kibiashara (speed networking and B2B

sessions). Vilevile, Onesho hilo lilihusisha Bodi za Utalii kutoka Nchi rafiki za Afrika ikiwemo Malawi na Uganda.

171. Mheshimiwa Spika, Wizara ya Maliasili na Utalii iliratibu kwa mara ya kwanza Kongamano la Uwekezaji Utalii Tanzania (Tanzania Tourism Investment Forum) kwa lengo la kutangaza fursa mbalimbali za uwekezaji wa huduma za utalii na miundombinu ikiwemo malazi, biashara za utalii na uendelezaji wa mazao ya utalii. Kongamano hilo lilihudhuriwa na washiriki zaidi ya 150 wakijumuisha Viongozi wa Serikali; Mabalizi wanaowakilisha Nchi mbalimbali ikiwemo China, Indonesia, Saudi Arabia, Oman, Rwanda, Msumbiji; Wawekezaji; na wadau waliopo katika mnyororo wa thamani wa Sekta ya Utalii.

172. Mheshimiwa Spika, katika kuendeleza ubunifu wa utangazaji utalii, Bodi ya Utalii Tanzania iliratibu ziara za kimkakati za mafunzo ya utalii (FAM - Trips) 9 zenye jumla ya washiriki 91 kutoka Nchi za Afrika Kusini, Kenya, Nigeria, Australia, Qatar, Canada, Urusi, Ujerumani, Romania, Indonesia, Uhispania, Uholanzi, Jamhuri ya Czech, India, Indonesia, Pakistan, Bangladesh, Poland, Uingereza na Oman. Ziara hizo zilihusisha Waandishi wa Habari na Wakala wa Safari za utalii kutoka Nchi mbalimbali ikiwemo Mwandishi Ojeer Thandiwae kutoka Gazeti maarufu *The Times* la Uingereza. Aidha, washiriki hao walipata fursa ya kutembelea Hifadhi ya Urithi wa Dunia wa

Magofu ya Kilwa Kisiwani na Songo Mnara, Pugu hills, Matema Beach, Lake Ngosi, Kalambo Falls, Hifadhi za Taifa (Mikumi, Serengeti, Udzungwa, Mkomazi, Nyerere, Ruaha), Eneo la Hifadhi ya Ngorongoro na Zanzibar. Ziara hizo zimeendelea kuleta tija kwa Nchi katika masuala ya utangazaji utalii. Mathalan, kuwezesha Waandishi wa Vyombo vya Habari na Wakala wa Safari za Utalii kupata uzoefu wa vifurushi vya utalii vinavyofungamanisha mazao na vivutio vilivyopo Nchini kwa dhumuni la kuhamasisha watalii kutoka Nchi zao kuja kutembelea Tanzania.

173. Mheshimiwa Spika, Bodi ya Utalii Tanzania imeanzisha ushirikiano na kampuni kubwa za utalii Duniani kwa lengo la kuimarisha utangazaji utalii. Utekelezaji huo ni pamoja na kusaini Makubaliano ya Awali ya Ushirikiano (Letter of intent) na Kampuni ya *Expedia Group* ya Marekani yenye ushawishi mkubwa katika masuala ya utangazaji wa vivutio, uuzaji wa vifurushi vya mazao ya utalii na huduma mbalimbali zinazotumiwa na watalii katika soko la Kimataifa. Mathalan, *Expedia Group* ina mtandao unaowafikia watu takriban milioni 450 Duniani kwa mwezi na umeunganishwa na mifumo mingine kama vile *Trivago*, *Travel Velocity*, na *Booking.com* inayotumiwa na idadi kubwa ya watalii katika Nchi zaidi ya 70 katika masoko ya Ulaya na Amerika.

174. Mheshimiwa Spika, Bodi ya Utalii Tanzania inaendelea na mazungumzo na kampuni za kimataifa kwa lengo la kushirikiana katika kutangaza vivutio vya

utalii zikiwemo *TUI Group* ya Ujerumani; *Google* ya Marekani; *Chimelong* na *Omni Horizon Group* za China. Aidha, Bodi ya Utalii Tanzania (TTB) imeanzisha ushirikiano na Chama cha Wakala wa Utalii Marekani kijulikanacho kwa jina la *United States Tour Operator Association* (USTOA) kwa lengo la kutangaza utalii katika soko hilo la utalii ikiwa ni Nchi inayoongoza kwa kuleta watalii Tanzania. Sambamba na hilo, TTB imesaini Hati ya Makubaliano ya Ushirikiano na kampuni ya *Extreme Rally* ya Uingereza kwa lengo la kushirikiana katika kufanikisha michezo ya mbio za magari ili zifanyike Tanzania.

175. Mheshimiwa Spika, Bodi ya Utalii Tanzania ilitumia fursa ya Shindano la Kimataifa la Urembo na Utanashati kutangaza vivutio vyetu vya utalii kwa watu wenye usikivu hafifu (Miss and Mister Deaf International) lililofanyika Nchini Novemba, 2023 likihusisha washiriki 157 kutoka Nchi za Marekani, Ufaransa, Ujerumani, Romania, Macedonia, Mexico, Australia, India, Thailand, Pakistan, Morocco na Afrika Kusini. Aidha, washiriki 135 walipata fursa ya kutembelea Hifadhi ya Taifa Mikumi. Tukio hilo la Kimataifa lilifuatiliwa na watu mbalimbali Duniani zikiwemo Nchi walizotoka washiriki. Vilevile, TTB iliratibu tukio la kuweka Rekodi ya Dunia ya *Guinness World Records* ya kupiga Kinubi kileleni mwa Mlima Kilimanjaro ambao ni Mlima mrefu zaidi Barani Afrika, iliyowekwa na Mpiga Kinubi maarufu Bi. Siobhan Brady kutoka Ireland. Tukio hilo lilitangazwa katika tovuti na mitandao ya *Guinness World Records* yenye

wafuasi zaidi ya milioni 10.2 Duniani hivyo, kuchagiza utangazaji wa Mlima Kilimanjaro katika masoko mbalimbali na kuvutia watalii kutembelea Nchini.

Mpiga Kinubi maarufu Bi. Siobhan Brady kutoka Ireland aliyeweka Rekodi ya Dunia ya Guinness World Records ya kupiga Kinubi kileleni mwa Mlima Kilimanjaro

176. Mheshimiwa Spika, Bodi ya Utalii Tanzania ilishirikiana na wadau wa Sekta Binafsi kuratibu safari 5 za treni ya kifahari Duniani ijulikanayo kama *Rovos Rail*, inayotumia teknolojia ya zamani ya injini ya mvuke. Safari hizo zilianzia Jijini Capetown, Afrika Kusini hadi Dar es Salaam, kupitia mtandao wa reli uliunganishwa na TAZARA zikiwa na jumla ya watalii 255. Aidha, wageni hao walitembelea vivutio vya utalii vikijumuisha Makumbusho ya Taifa, Hifadhi za Taifa Nyerere, Mikumi, Serengeti na maeneo ya Bagamoyo na Zanzibar.

177. Mheshimiwa Spika, Bodi ya Utalii Tanzania imeendelea kushirikiana na Ofisi za Balozi za Tanzania katika Nchi mbalimbali kutangaza utalii. Hatua hii imeenda sanjari na utoaji wa semina kuhusu utangazaji utalii kwa Waheshimiwa Mabalazi wanaoiwakilisha Tanzania katika Nchi 9 zikiwemo Austria, Ufaransa, Oman, Namibia, Brazil, Uingereza,

Ethiopia, Uholanzi na Indonesia. Kupitia semina hiyo, viongozi hao walijengewa uelewa kuhusu rajamu ya *Tanzania, Unforgettable!* inayotambulisha Nchi kiutalii pamoja na kuwakabidhi vitendea kazi ikiwemo msimbopapo (QR Codes) wenye kutoa taarifa za utalii na vivutio kidijitali.

178. *Mheshimiwa Spika*, katika kuyafikia masoko ya msingi na kimkakati na kujenga imani ya watalii katika masoko hayo, Bodi ya Utalii Tanzania kwa kushirikiana na Ofisi ya Ubalazi wa Tanzania Nchini Uingereza imeajiri Afisa wa Dawati la Utalii, ambapo kwa kuzingatia uzoefu wake anashughulikia masoko ya utalii ya Uingereza na Ireland. Vilevile, semina maalum kuhusu vivutio na mazao ya utalii zilitolewa kwa Maafisa Uhamiaji na Wanafunzi wa Chuo cha Taifa cha Ulinzi - NDC ambacho ni Chuo chenye wanafunzi kutoka mataifa mbalimbali. Halikadhalika, Bodi ya Utalii Tanzania imesambaza msimbopapo (QR Code) wenye dodoso la Tathmini ya Ubora wa Huduma za utalii Nchini katika viwanja vya ndege vya Julius Nyerere, Kilimanjaro na Abeid Amani Karume ili kupata mrejesho wa huduma mbalimbali za utalii Nchini kwa lengo la kuziboresha. Hadi sasa jumla ya madodoso 218 yamefanyiwa upembuzi ambapo asilimia 93 ya watalii waliojaza madodoso hayo wameonesha kuridhishwa na huduma za utalii zitolewazo hapa Nchini.

179. *Mheshimiwa Spika*, sambamba na hayo, shughuli za utangazaji zimeendelea kufanyika kupitia

Kituo cha Kutangaza Utalii Kidijitali (Destination Digital Marketing Command Centre - DDMCC). Hatua hiyo imewezesha kusambaza taarifa zinazohusu vivutio kwa watalii watarajiwa na wadau waliopo sehemu mbalimbali Duniani. Aidha, hadi kufikia Aprili, 2024 idadi ya wafuatiliaji (followers) wa taarifa za utalii wa Tanzania walifikia 851,761 zenye maoni zaidi ya 48,413 katika mitandao ya kijamii inayosimamiwa na Bodi. Kwa upande mwingine, Bodi ya Utalii iliandaa maudhui 48 yaliyotumika kutangaza kidijitali vivutio na mazao ya utalii, hususan katika Kanda ya Utalii Kusini. Vilevile, iliandaa matangazo ya utalii yaliyooneshwa mubashara wakati wa michuano ya ligi ya Mabingwa Afrika (*CAF Championship League*) na Kombe la Mapinduzi (*Mapinduzi Cup – Zanzibar*).

180. Mheshimiwa Spika, Bodi ya Utalii Tanzania imeendelea kushirikiana na wadau mbalimbali kama vile Wakala wa Safari za Utalii na Vyombo vya Habari kutangaza utalii wa ndani kupitia Kampeni za uhamasishaji ikiwemo *Likizo Time*. Kupitia kampeni hiyo ya *Likizo Time* jumla ya watalii wa ndani 2,146 walitembelea vivutio vya utalii Nchini. Vilevile, Bodi imeendelea kuratibu na kushiriki matukio ya ndani yenye mwitikio mkubwa wa Wananchi kama vile Maonesho ya Kimataifa ya Biashara ya Dar es Salaam (Sabasaba), Nanenane, Utalii Karibu Kusini, *Kizimkazi Festival*, *Mafia Festival*, *Z-Summit (Zanzibar)*, *Kijereshi Festival*, Tamasha la Kumbukizi ya Vita ya Majimaji na Utalii wa Utamaduni, Tamasha la Majimaji Nandete, *East African Trade Fair – Mwanza*, *Mpalano Festival*,

Tulia Traditional Dances Festival, Azimio la Arusha Festival, Same Utalii Festival, NBC Marathon, Tanga Tourism and Business Expo, Chato Utalii Festival na tukio maalum la kupanda Mlima Lolmalasin katika Eneo la Hifadhi ya Ngorongoro ikiwa ni sehemu ya kuhamasisha utalii wa ndani wakati wa Maadhimisho ya Siku ya Utalii Duniani.

3.3.3.3 Wakala wa Chuo cha Taifa cha Utalii - NCT

181. *Mheshimiwa Spika*, Chuo cha Taifa cha Utalii kilianzishwa chini ya Sheria ya Wakala Na. 30 ya Mwaka 1997, na kina dhamana ya kutoa mafunzo, kufanya tafiti na kutoa huduma za ushauri wa kitaalam katika fani za utalii na ukarimu. Katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, Chuo kimetoa mafunzo ya umahiri (Competence Based Education and Training - CBET) kwa jumla ya wanafunzi 1,493 ambapo wanafunzi 250 kati ya hao wanawake walikuwa 77 na wanaume 173 walifanya programu maalum ya Uanagenzi na 1,243 kati ya hao wanawake 599 na wanaume 644 wanafanya mafunzo kwa ngazi ya Astashada na Stashahada.

182. *Mheshimiwa Spika*, Chuo cha Taifa cha Utalii pia kimeendelea kutoa mafunzo kwa wadau mbalimbali katika mnyororo wa thamani wa huduma za utalii. Mafunzo hayo yametolewa kwa Maafisa, Wakaguzi na Askari wa vyeo mbalimbali wa Jeshi la Polisi Tanzania 8,250; Watumishi 74 wa Shirika la Reli wanaotarajiwa kuhudumia wasafiri katika treni ya

kisasa ya umeme ya *SGR*, Watumishi 19 kutoka Wakala wa Huduma za Ndege za Serikali, Wadau 51 kutoka Wilaya ya Pangani, Vijana 420 kupitia Tamasha la Chato Utalii Festival kutoka Geita na waratibu matukio 110 kutoka Taasisi mbalimbali. Utoaji wa mafunzo hayo umekuwa na manufaa mbalimbali ikiwa ni pamoja na kuendelea kujenga uwezo wa wadau wa utalii kutoa huduma bora kwa wageni.

183. *Mheshimiwa Spika*, Chuo cha Taifa cha Utalii kiliandaa Kongamano la 3 la Kitaaluma la Chuo (Convocation Day) lililofanyika Disemba 2023 na kuhudhuriwa na washiriki 412. Aidha, Chuo kinaendelea na ushirikiano na Chuo cha Bahari cha Dar es Salaam (Dar es Salaam Marine Institute - DMI) katika utoaji wa mafunzo ya mapishi ya kwenye meli (Ship Cooks) ili la kuongeza wigo kwa vijana wa Kitanzania kupata fursa za ajira katika meli za kitalii zinazosafirisha watalii Duniani. Aidha, Chuo cha Taifa cha Utalii kimetoa mafunzo kwa Mabaharia 19 katika fani ya mapishi ya kwenye meli.

184. *Mheshimiwa Spika*, Chuo cha Taifa cha Utalii kimeendelea kushirikiana na Taasisi ya China (Confucius Institute - CI UDSM) katika utoaji wa mafunzo ya Lugha ya Kichina kwa wanafunzi na wadau wengine. Jumla ya Wanafunzi 235 wanaendelea na mafunzo ya lugha hiyo kwa Mwaka wa Masomo 2023/2024. Kwa upande mwingine, Chuo kimesaini Hati ya Makubaliano ya Ushirikiano na Jeshi

la Polisi, Hospitali ya Taifa Muhimbili na Chuo cha VETA Chato kwa lengo la kuendelea kuimarisha utoaji wa huduma za ukarimu na utalii kwa wageni mbalimbali wanaotembelea Nchini. Aidha, katika kuboresha miundombinu ya utoaji wa mafunzo, Chuo kimeendelea na ujenzi wa Jengo la Taaluma lenye uwezo wa kutoa mafunzo kwa Wanafunzi zaidi ya 1,200 Jijini Arusha.

185. *Mheshimiwa Spika*, Chuo cha Taifa cha Utalii kina jumla ya Watumishi 117 waliopo katika ajira ya masharti ya kudumu na Watumishi 55 wa mikataba ya muda mfupi na kujitolea. Aidha, mwezi Novemba, 2022 Chuo kilifanikiwa kuidhinishiwa Muundo Mpya wa Taasisi (Organizational Structure) pamoja na Miundo ya Maendeleo ya Utumishi na Mishahara (Schemes of Service and Salary Structure) ambayo utekelezaji wake umekamilika kwa Watumishi kubadilishiwa vyeo na mishahara. Vilevile, jumla ya nafasi 15 kati ya 18 sawa na asilimia 79 za Uongozi zimejazwa na zilizobaki taratibu za kuzijaza zinaendelea katika Mamlaka husika. Kwa upande mwingine, Mpango wa Mafunzo umeendelea kutekelezwa ambapo hadi kufikia Aprili, 2024 jumla ya Watumishi 44 wamepata mafunzo ambapo Watumishi 14 wamepata mafunzo ya muda mrefu na Watumishi 30 ya muda mfupi.

186. *Mheshimiwa Spika*, Chuo cha Taifa cha Utalii kiliandaa Tamasha la Vyakula vya Asili (Local Food Festival) lililofanyika tarehe 29 Septemba, 2023 Jijini

Dar es Salaam kwa dhumuni la kutangaza na kuibua mapishi ya vyakula vya asili ya Tanzania. Hatua hiyo inaenda sambamba na malengo ya *UN-Tourism* katika kukuza zao la utalii wa vyakula (Gastronomy Tourism) duniani. Aidha, Chuo kilishiriki Onesho la 8 la Kimataifa la *Hospitality Expo* tarehe 06 hadi 08 Novemba, 2023 Jijini Doha, Qatar na Kongamano la 5 la *Africa Youth in Tourism Innovation Summit and Challenge* Julai, 2023 ambapo kupitia maonesho haya watalaam wa Chuo walipata nafasi ya kubadilishana kubadilishana uzoefu na washiriki kutoka Nchi mbalimbali.

187. Mheshimiwa Spika, katika juhudi za kutanua wigo wa kutangaza na kutambulisha kazi za kitaaluma zinazotekelezwa na Chuo Kimataifa, mfumo wa kidijitali wa kukusanya na kuhifadhi machapisho (Institutional Repository System - IR) umeanzishwa. Mfumo huo unawezesha watalaam kutoka Nchi mbalimbali kuchapisha maandiko na tafiti katika fani za utalii na ukarimu. Aidha, Mafanikio hayo ni mojawapo ya hatua za kimkakati katika kuvutia watalam zaidi kushirikiana na Chuo katika masuala ya kitaaluma na utafiti.

3.3.4 Sekta ya Mambo ya Kale

188. Mheshimiwa Spika, Sekta ya Mambo ya Kale ina jukumu la kusimamia uhifadhi, kutafiti na kuendeleza rasilimali za malikale. Utekelezaji wa jukumu hilo unazingatia Sera ya Malikale ya Mwaka 2008, Sheria

ya Mambo ya Kale, Sura ya 333 na Sheria ya Makumbusho ya Taifa, Sura ya 281. Sekta hii inajumuisha Idara ya Mambo ya Kale, Shirika la Makumbusho ya Taifa na Mfuko wa Mambo ya Kale.

3.3.4.1 Idara ya Mambo ya Kale

189. *Mheshimiwa Spika*, katika kuhakikisha kuwa maeneo ya Malikale yanalindwa kisheria na kuendelezwa kiutalii, Wizara imetangaza maeneo 11 ya malikale katika Gazeti la Serikali kupitia matangazo Namba 163 na Namba 166 ya tarehe 15 Machi, 2024 kuwa Urithi wa Taifa. Maeneo hayo yanahusiana na maendeleo ya jamii kabla ya ujio wa wakoloni, harakati za Tanganyika kupinga Ukoloni, harakati za Waasisi wa Taifa kupigania Uhuru wa Tanganyika; na mchango wa Tanzania katika kupigania ukombozi wa Nchi za Kusini mwa Afrika. Hatua hii imechangia ongezeko la maeneo ya Urithi wa Taifa kutoka 131 hadi 142.

190. *Mheshimiwa Spika*, maeneo yaliyotangazwa ni Gofu la Kale la Afya – Tabora; Minara 3 ya Kumbukumbu ya Kudai Uhuru wa Tanganyika; Jengo la Redio Tanzania Dar es Salaam - Idhaa ya Nje; Kituo cha Kumbukizi ya “Mtwā” Mkwawa Kalenga; Jengo la Kale lililotumika wakati wa Utawala wa Kijerumani na Handaki lililotumika na Jamiii ya Wachaga kujificha wakati wa Vita vya wenyewe kwa wenyewe (Mireshe) katika Chuo cha Usimamizi wa Wanyamapori Mweka; Nyumba ya Kumbukizi ya Mwalimu Julius Kambarage

Nyerere-Magomeni; Mapango ya Nang'oma na Namaingo yaliyotumiwa na wenyeji kujificha na kupanga mikakati wakati wa Vita vya Majimaji na Mnara wa kumbukumbu wa mashujaa wa Vita ya Majimaji katika eneo la Nandete. Maeneo mengine ni iliyokuwa Kambi ya wapigania Uhuru wa Nchi ya Msumbiji kwa sasa Chuo cha Mafunzo ya Uhifadhi wa Maliasili kwa Jamii - Likuyu Sekamaganga na Kambi ya Wapigania Uhuru wa Nchi za Kusini mwa Afrika katika eneo la Kongwa. Utangazaji wa maeneo hayo utaimarisha uhifadhi wake kisheria na kutumika kama zao jipya la utalii wa malikale.

191. *Mheshimiwa Spika*, Wizara ya Maliasili na Utalii kwa kushirikiana na Mamlaka ya Serikali za Mitaa na wadau wengine imefanya tathmini ya hali ya uhifadhi wa maeneo 27 ya malikale ya Urithi wa Taifa katika Mikoa ya Tanga (19), Tabora (3) na Pwani (5). Tathmini hiyo imelenga kuhuisha orodha ya maeneo ya Urithi wa Taifa na kuandaa Mpango wa kuyaboresha yaliyo katika hali mbaya na kuyakabidhi kwa wadau wenye uwezo na nia ya kuyatumia kwa maendeleo endelevu. Aidha, Wizara imebaini maeneo mapya 69 ya malikale yanayokidhi vigezo vya kutangazwa kuwa Urithi wa Taifa katika Mikoa ya Morogoro 8, Rukwa 8, Songwe 6, Mbeya 9, Katavi 3, Dodoma 7, Kagera 7, Tabora 4, na Tanga 17. Taratibu za kuyatangaza kuwa urithi wa Taifa zinaendelea kufanyika kwa mujibu wa Sheria ya Mambo ya Kale, Sura ya 333.

192. *Mheshimiwa Spika*, Wizara ya Maliasili na Utalii imeratibu na kufanya vikao 6 na semina 1 kwa lengo la kutatua migogoro ya uhifadhi na kujenga uelewa juu ya matumizi endelevu ya malikale. Vikao vilivyofanyika ni baina ya Wizara ya Maliasili na Utalii na uongozi wa Halmashauri ya Wilaya ya Magu, Kanisa Katoliki Jimbo la Mwanza na Wazee wa Mila na Desturi wa eneo la Kageye katika Wilaya ya Magu, Mwanza; Ofisi ya Mkuu wa Wilaya Kinondoni na Jamii zinazoishi karibu na Kituo cha Malikale Kunduchi, Dar es Salaam; Wakazi wanaoishi jirani na Eneo la Malikale Engaruka, Arusha na Amboni -Tanga; na kikao baina ya Ofisi ya Rais – Mipango na Uwekezaji na Ofisi ya Mkuu wa Mkoa wa Pwani kuhusu mgogoro wa Eneo la Malikale Chole, Mafia. Taarifa na majadiliano katika vikao hivyo yataisadia Serikali kutatua migogoro iliyopo katika maeneo hayo. Aidha, kikao kimoja cha wadau 70 wa Malikale kimefanyika Wilayani Bagamoyo kwa lengo la kushirikisha wadau kuhakiki taarifa za uwepo wa rasilimalikale 298 zikijumuisha majengo ya kihistoria 148, makaburi 131, visima vya kale 4, minara 2 pamoja na maeneo 13 ya wazi yenye taarifa za kihistoria.

193. *Mheshimiwa Spika*, katika kuhakikisha kuwa maeneo ya malikale yanaendelea kukidhi vigezo vya Kimataifa, Wizara imeendelea kusimamia Miongozo, Sera na Taratibu za uhifadhi wa maeneo ya malikale likiwemo eneo la Magofu ya Kilwa Kisiwani na Songo Mnara, lenye Hadhi ya Urithi wa Dunia ambapo Julai, 2023 lilipata hadhi ya UNESCO kwa kuingizwa katika

Orodha za Watu na Hifadhi Hai (Man and Biosphere Reserve) inayojumuisha maeneo 748 yaliyomo katika Nchi 134 Duniani. Hatua hii imeongeza idadi ya maeneo ya Watu na Hifadhi Hai Nchini kutoka 5 hadi 6. Mafanikio hayo, yamechochea shughuli za utalii wa malikale kwa kuongeza idadi ya watalii wa Kimataifa katika eneo hilo, hususan kupitia utalii wa meli.

194. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeandaa Mpango wa Urejeshwaji wa Malikale na Masalia ya Miili ya Binadamu iliyochukuliwa wakati wa Ukoloni. Katika kuhakikisha kuwa Mpango huo unatekelezwa ipasavyo, Kamati za Kitaifa zimeundwa kwa ajili ya kuratibu suala hilo. Kamati zilizoundwa ni Kamati ya Wataalam, Makatibu Wakuu, Mawaziri na Kamati ya Majadiliano. Katika hatua za awali, Serikali imeandaa utaratibu wa urejeshwaji wa masalia yaliyopo Nchini Ujerumani. Hatua hii ni utekelezaji wa makubaliano baina ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mheshimiwa Dkt. Frank-Walter Steinmeier, Rais wa Shirikisho la Ujerumani kuhusu kufanya majadiliano ya kurejesha au kunufaika na malikale zilizochukuliwa wakati wa ukoloni. Utekelezaji wa suala hili utafanikisha kurudisha Nchini mabaki ya miili ya binadamu na malikale zilizochukuliwa.

195. *Mheshimiwa Spika*, katika kuimarisha uhifadhi wa maeneo yaliyopo katika Orodha ya Urithi wa Dunia, Wizara imeshiriki Mkutano wa 45 wa Kamati ya Urithi wa Dunia uliofanyika Riyadh, Saudi Arabia

ambapo hali ya uhifadhi wa maeneo ya Hifadhi ya Serengeti, Eneo la Hifadhi ya Ngorongoro, Pori la Akiba Selous, Mji Mkongwe wa Zanzibar, Magofu ya Kilwa Kisiwani na Songo Mnara ilijadiliwa. Aidha, Wizara ilishiriki Mkutano wa 23 wa Nchi Wanachama wa Mkataba wa UNESCO wa Mwaka 1972 uliofanyika Paris Ufaransa ambapo Ajenda mahsusuni ya Sera ya Mabadiliko ya Tabianchi kuhusu kulinda maeneo ya Urithi wa Dunia yanayoathirika na mabadiliko hayo, ilijadiliwa. Matokeo ya ushiriki wa Tanzania katika mikutano hiyo ni pamoja na Tanzania kufanikiwa kuishawishi Kamati ya Urithi wa Dunia (WHC) kuondoa maamuzi yake ya kuuweka Mji Mkongwe wa Zanzibar kwenye Orodha ya Urithi wa Dunia uliopo hatarini kutoweka na kuweka utaratibu mzuri wa kufanya ufuatiliaji (Reactive Monitoring Mission) wa shughuli zinazotekelezwa katika maeneo ya Urithi wa Dunia yaliyojadiliwa katika Mkutano huo.

3.3.4.2 Shirika la Makumbusho ya Taifa – NMT

196. *Mheshimiwa Spika*, Shirika la Makumbusho ya Taifa lina jukumu la kukusanya, kuhifadhi, kutafiti na kutoa elimu kwa umma kuhusu mikusanyo ya kisayansi na kiutamaduni yenye hadhi ya urithi wa Taifa. Aidha, Shirika linasimamia na kuendeleza vituo 7 vya Makumbusho ya Taifa na maeneo 96 ya Malikale yaliyopo sehemu mbalimbali Tanzania Bara.

197. *Mheshimiwa Spika*, Shirika limekamilisha ujenzi wa miundombinu ya uhifadhi na utalii kwa kujenga vituo 2 vya taarifa na kumbukumbu. Vituo hivyo ni Mbuamaji - Dar es Salaam kitakachowekwa katika makumbusho ndogo na maonesho ya kudumu ili kutafsiri Historia ya miji ya kale ya Pwani ya Afrika Mashariki. Pia, Kituo cha Mikumbi - Lindi kitawekwa makumbusho ndogo na maonesho ya kudumu ili kutafsiri Historia ya Mkoa wa Lindi na Ukombozi Kusini mwa Bara la Afrika. Aidha, Kituo cha Tendaguru - Lindi kitakachotafsiri sayansi na historia ya mjusi mkubwa (Dinosaria) kipo katika hatua za ukamilishaji kwa kuweka sakafu, madirisha na kupaka rangi. Hatua hii, itafungua maeneo hayo kwa shughuli za utalii pamoja na kuimarisha uhifadhi. Aidha, Shirika limejenga jengo jipya lenye uwezo wa kuhifadhi magari 14 yenye historia ya Tanzania katika Kituo cha Makumbusho na Nyumba ya Utamaduni - Dar es Salaam. Magari hayo yatahifadhiwa kitaalam na kuandaliwa Onesho la kudumu la kidijitali litakalovutia watalii.

198. *Mheshimiwa Spika*, Shirika limefanya tathmini na kukarabati majenzi ya kale 6 pamoja na kuendesha programu ya ufasili wa majenzi hayo yaliyopo eneo la Kua katika Wilaya ya Mafia. Lengo ni kuboresha eneo hilo kwa ajili ya utalii pamoja na kutoa mafunzo ya uhifadhi kwa jamii zinazozunguka hifadhi hiyo. Aidha, ukarabati wa nyumba za asili 4 za jamii ya Wangoni umefanyika katika Makumbusho ya Majimaji - Songea. Pia, nyumba 3 za asili za jamii za Wakinga, Wamakua

na Wamwera zimekarabatiwa katika Kijiji cha Makumbusho. Vilevile, ujenzi wa nyumba 1 ya asili ya jamii ya Wasambaa umefanyika katika Kijiji cha Makumbusho na kufanya jumla ya nyumba za asili kuwa 31.

199. *Mheshimiwa Spika*, katika kuhamasisha watalii wa ndani na nje ya Nchi kutembelea Makumbusho, Shirika limeandaa maonesho 12 ya muda, likiwemo Onesho la Kimataifa la Historia ya Tanzania na India; Onesho linalojumuisha kazi za Ufundi na Sanaa za kitanzania na Nchi za Ghuba; Onesho la Michezo kwa Klabu ya Simba; Onesho la Miamba na Uchoraji; Onesho la Kujenga Uelewa wa kazi na sanaa zinazofanywa na wenye ulemavu wa ngozi (Albino) katika Uhifadhi na Utalii wa Malikale; na Onesho la Historia ya Miji ya Kale ya Swahili baina ya Oman na Tanzania. Aidha, uandaaji na uwekaji wa maonesho hayo umefanikisha kujenga uzalendo kwa wananchi; kutambua manufaa yatokanayo na shughuli za uhifadhi wa Malikale Nchini pamoja na kuleta watalii takriban 4,500; Hivyo, kuwezesha idadi ya watalii waliotembelea vivutio vya Makumbusho na Malikale kuwa 226,135 katika kipindi cha Julai, 2023 hadi Aprili 2024.

200. *Mheshimiwa Spika*, katika hatua nyingine, Shirika limeongeza ubunifu katika kuandaa maonesho kwa kutumia TEHAMA. Hatua hiyo imehusisha Kituo cha Kumbukizi ya Vita vya Majimaji - Songea na Makumbusho na Nyumba ya Utamaduni - Dar es

Salaam ambapo wageni wanaweza kuona maudhui ya maonesho mbalimbali kwa njia za kidijitali kupitia teknolojia ya *Interractive Touch Kiosk* na *Augmented Reality*. Maonesho yanayofanyika kwa njia hiyo ni pamoja na Historia ya Vita vya Majimaji, Mchango wa Wanawake katika kupigania Uhuru wa Tanganyika na Uhifadhi wa Mila na Desturi za jamii ya Wamakonde.

201. *Mheshimiwa Spika*, Shirika limeratibu na kufanya tafiti 5 ambazo ni Alama na Aina za Ulaji wa Nyama ili kutambua mtindo wa utafutaji chakula na aina ya mazingira waliyokuwa wanaishi binadamu wa kale. Utafiti huo ulifanyika katika Bonde la Laetoli kupitia Masalia ya mifupa kwa miaka milioni 2 iliyopita; Utafiti katika Usimamizi na Tafsiri ya Urithi wa Afrika; Utafiti kwa ajili ya Ujenzi wa Onesho la Historia ya Tanzania na Ujerumani uliofanyika katika Mkoa ya Lindi, Tabora, Ruvuma, Dodoma, Kilimanjaro na Iringa; Utafiti kwa ajili ya Makumbusho zijazo uliofanyika katika Wilaya za Tunduru, Mbinga, Songea, Madaba na Namtumbo; na Utafiti wa Wageni wa Kimataifa wanaotembelea Makumbusho ya Taifa kwa ajili ya kupata taarifa na takwimu zitakazosaidia kuboresha Mkakati wa Makumbusho wa kuvutia watalii.

202. *Mheshimiwa Spika*, Shirika limetoa machapisho 5 ambayo ni chapisho la ufukuzi na utambuzi wa masalia ya binadamu (*Forensic exhumation and human remains identification*); chapisho la changamoto za Masoko ya Makumbusho na Malikale

Nchini; chapisho la biashara haramu ya Malikale Nchini Tanzania: 'Ripoti ya Uchunguzi'; chapisho la utafiti wa Soko la kimataifa kwa Makumbusho za Taifa Tanzania; na chapisho la matokeo ya uwepo wa mitazamo mingi juu ya malikale zinazoakisi biashara ya kale ya utumwa katika uhifadhi wa Mji Mkongwe wa Mikindani. Machapisho haya yatawezesha kuongeza wigo wa utafiti katika maeneo ya Malikale na kukuza soko la utalii wa Malikale.

203. Mheshimiwa Spika, katika kuhamasisha wadau kuhifadhi historia na kuzitumia kuongeza fursa za ajira, Shirika limetoa ushauri kwa taasisi 5 na jamii 2 kuanzisha makumbusho binafsi. Taasisi hizo ni Hospitali ya Taifa ya Muhimbili iliyohamasishwa kuhifadhi historia ya afya na tiba Nchini; Chuo Kikuu cha Dar es Salaam kuanzisha Makumbusho ya Chuo Kikuu; Shirika la Reli Tanzania kuanzisha Makumbusho ya Historia ya Usafiri wa Reli; Wakala wa Ndege za Serikali kwa ajili ya uhifadhi wa ndege aina ya *Foker* iliyotumika wakati wa harakati za kupigania Ukombozi wa Bara la Afrika; na Taasisi binafsi ya *Registered Trustees of Liberty Care Centres* kuanzisha makumbusho inayotembea (mobile exhibition). Vilevile, jamii za Wamatengo kutoka Wilaya ya Mbinga, Ruvuma na Familia ya Mwami Theresa Ntare wa Kigoma zimehamasishwa kuanzisha Makumbusho kwa ajili ya kuhifadhi, kuendeleza, na kutangaza historia zao. Hatua hiyo itaongeza idadi ya makumbusho Nchini ambazo zitapelekea ongezeko la watalii wa ndani na nje ya Nchi katika maeneo ya

vivutio vya malikale na makumbusho.

204. *Mheshimiwa Spika*, sambamba na hilo, jamii 4 za Wanyambo, Wamasai, Wandamba na Wanyakyusa zimekutana chini ya uratibu wa Makumbusho ya Taifa ambapo zimekubaliana kuendelea kuenzi na kutunza mila na desturi kupitia ujenzi wa nyumba za asili na kuandaa matamasha kama sehemu ya Utalii wa Utamaduni katika Kijiji cha Makumbusho, Dar es Salaam. Halikadhalika, warsha za kitafiti 3 zimefanyika kwa jamii ili kujenga uelewa wa uhifadhi na matumizi endelevu ya malikale. Warsha hizo zilijumuisha machifu wapatao 43 kutoka jamii mbalimbali za kitanzania kwa lengo la kupata taarifa za mikusanyo ya mila inayohifadhiwa Ujerumani. Vilevile, semina 2 zimefanyika ili kutoa elimu ya uhifadhi kwa wakazi 35 wa Mji Mkongwe wa Mikindani, na semina 3 kwa wakazi 80 wa Vijiji vya Chole, Juani na Jibondo katika Wilaya ya Mafia.

205. *Mheshimiwa Spika*, katika nyanja za kimataifa, Shirika limeshiriki warsha 4, makongamano 2 na programu 2 za uhifadhi wa malikale, utafiti na uendelezaji wa urithi wa utamaduni. Warsha zilizofanyika ni pamoja na warsha ya kuhifadhi kumbukumbu za maeneo ya Malikale yaliyo katika hatari ya kutoweka iliyofanyika Nchini Kenya; warsha ya kulinda urithi wa Afrika iliyofanyika Nchini Marekani; warsha ya kuandaa Onesho la historia ya Tanzania na Ujerumani iliyofanyika Nchini Ujerumani; na warsha kuhusu mwelekeo wa makumbusho zijazo

iliyofanyika Nchini India. Aidha, Shirika limeshiriki kongamano la Viongozi na Wataalam wa Malikale kujadili mradi wa pamoja katika uhifadhi lililofanyika Nchini Canada; kongamano la wazi kuhusu urithi wa Afrika lililofanyika Nchini Uingereza; programu ya uhifadhi katika Makumbusho ya Metropolitan iliyofanyika Nchini Marekani na programu ya Utafiti katika nyaraka iliyofanyika Nchini Afrika Kusini.

206. *Mheshimiwa Spika*, katika kutoa elimu kwa umma na kusimamia matumizi endelevu ya malikale, Shirika limeratibu matamasha 5 ya kumbukumbu na utamaduni ambayo ni Tamasha la Majimaji, Tamasha la Wachaga, Tamasha la Wandamba, Tamasha la Hekaya za Wanyakyusa na Tamasha la kuenzi desturi ya Kimakonde. Pia, kwa kushirikiana na Halmashauri ya Wilaya ya Kilwa Shirika limeshiriki kuratibu tamasha la Kumbukizi ya Vita vya Majimaji Nandete-Kilwa. Halikadhalika, Shirika limeshiriki Onesho la Kimataifa la Biashara (Sabasaba), Nanenane Kitaifa, Karibu Utalii Kusini, *Karibu Kili-Fair*, Majimaji Serebuka na *Swahili International Tourism Expo (SITE)*.

207. *Mheshimiwa Spika*, katika hatua nyingine, Shirika limezindua Programu 2 ambazo ni Programu ya *Museum Art Explosion (MAE) Plus* na Programu ya Watoto wenye Mahitaji Maalum kwa kushirikiana na Ubalozi wa India. Aidha, vipindi 42 vya kutangaza huduma na mazao ya utalii wa malikale vimerushwa kupitia vituo 59 vya redio, vituo 65 vya televisheni, Makala 17 kwenye Magazeti, Makala 36 katika

mitandao ya kijamii na programu 10 za uhamasishaji zimefanyika katika Shule za Sekondari zilizopo Mkoa wa Arusha (3), Ruvuma (5) na Mtwara (2). Uendeshaji wa matamasha, programu na utangazaji wa mazao hayo ya utalii umeleta watalii wa ndani 1,000 kwa tamasha la Wachaga, Wandamba 200, Wanyakyusa 100, Mkole 300 na Majimaji 5,379. Vilevile, kupitia matamasha hayo jamii imepata elimu kuhusu uhifadhi wa urithi wa asili na uendelezaji wa malikale, kujenga uzalendo na kutambua fursa za kiuchumi zilizopo katika maeneo ya malikale.

208. Mheshimiwa Spika, Shirika pia limeboresha uhifadhi na ukusanyaji wa taarifa za mikusanyo kwa kuendelea kutumia mfumo wa teknolojia ya kidijitali ujulikanao kama *Digital Record Archive and Management System – DRAMPS*. Mfumo huu umefanikisha usajili wa jumla ya mikusanyo 8,275, hivyo kurahisisha upatikanaji wa taarifa kwa matumizi ya utafiti na utoaji wa elimu kwa umma.

209. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza Mpango wa Miaka Kumi wa Kuenzi na Kusheherekea Urithi wa Mwl. Julius K. Nyerere wa Mwaka 2022 – 2032, Shirika liliandaa na kufanya programu maalum ya Mwl. Nyerere Marathon msimu wa pili iliyofanyika Butiama, Mara ambapo jumla ya wakimbiaji 500 walishiriki. Mpango huo unalenga kuendeleza uhifadhi na utalii unaohusiana na falsafa za Mwl. Julius Kambarage Nyerere. Sambamba na mbio za hiari za Mwl. Nyerere Marathon, matukio mengine

yaliyofanyika ni pamoja na Usiku wa Mwl. Nyerere, zoezi la upandaji miti 101 katika msitu wa Mwitongo, kutembelea Makumbusho ya Mwl. Julius K. Nyerere, mchezo wa mpira wa miguu na bao.

210. *Mheshimiwa Spika*, katika kuimarisha utendaji kazi, Serikali imepitisha Muundo Mpya wa Utendaji kwa Shirika na Muundo wa Maendeleo ya Utumishi. Kupitia miundo hiyo, Shirika litakuwa na kurugenzi ya makumbusho na malikale itakayosimamia utekelezaji wa majukumu ya usimamizi na uendelezaji wa malikale na makumbusho Nchini yakiwemo uhifadhi, utafiti programu za maonesho na elimu. Pia, miundo hiyo imeanzisha kitengo kipya cha masoko na mahusiano ya umma ili kuimarisha utangazaji na uendelezaji malikale kwa ajili ya utalii. Halikadhalika, Shirika limewezesha watumishi 21 kuhudhuria mafunzo ndani na nje ya Nchi. Kati ya hao, watumishi 9 walipata mafunzo ya muda mfupi na watumishi 12 wanapata mafunzo ya muda mrefu katika fani mbalimbali ili kuongeza ufanisi.

3.3.4.3 Mfuko wa Mambo ya Kale – NFA

211. *Mheshimiwa Spika*, Mfuko wa Mambo ya Kale – NFA ulianzishwa kwa mujibu wa Sheria ya Mambo ya Kale, Sura ya 333 kwa lengo la kuwezesha majukumu ya uhifadhi na utafiti wa malikale. Katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, Mfuko umewezesha uandaaji wa Mpango wa Urejeshwaji wa Malikale na Masalia ya Miili ya Binadamu iliyochukuliwa wakati wa Ukoloni.

Vilevile, umewezesha kufanyika kwa tathmini ya hali ya uhifadhi wa maeneo ya malikale 27 yaliyopo Tanga 19, Tabora 3 na Pwani 5. Zoezi hili limefanikisha upatikanaji wa taarifa za hali ya uhifadhi wa rasilimalikale katika maeneo hayo. Aidha, mfuko umewezesha utekelezaji wa Mpango wa Miaka 10 wa Kuenzi na Kusheherekea Urithi wa Mwl. Nyerere.

3.3.5 Utekelezaji wa Masuala Mtambuka

(i) Kuimarisha Utendaji wa Wizara (Utawala na Rasilimaliwatu)

212. *Mheshimiwa Spika*, katika kuimarisha utendaji kazi, Wizara imekamilisha ujenzi wa jengo la ofisi awamu ya pili lenye vyumba 114 lililopo katika Mji wa Serikali Mtumba na kuwezesha Watumishi kuhamia katika jengo jipya mwishoni mwa Disemba 2023. Watumishi 218 wamehamia kwenye jengo jipya kati ya 315 waliopo Makao makuu. Nitumie fursa hii kuishukuru Ofisi ya Waziri Mkuu kwa uratibu mzuri na uwezesaji uliofanikisha jengo kukamilika na kuifanya Wizara ya Maliasili na Utalii kuwa Wizara ya kwanza kukamilisha ujenzi wa jengo awamu ya pili. Aidha, tayari Wizara imewasilisha maombi Ofisi ya Waziri Mkuu kupata ridhaa ya kuanza ujenzi wa jengo la ofisi awamu ya tatu litakalokuwa na nafasi zaidi ya ofisi kwa ajili ya watumishi pamoja na huduma muhimu kwa watumishi na Wizara kwa ujumla.

213. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka wa Fedha 2023/2024 Wizara imepokea watumishi 642 wa kada mbalimbali wakiwemo askari wa uhifadhi 488 ili kuimarisha uhifadhi, kudhibiti wanyamapori wakali na waharibifu pamoja na biashara haramu ya nyara na mazao ya misitu na nyuki. Aidha, Wizara imewawezesha watumishi 401 kujiunga na mafunzo ya muda mrefu, watumishi 1,194 kupata mafunzo ya muda mfupi na watumishi 912 kupata mafunzo ya jeshi la uhifadhi. Hivyo, kufanya jumla ya watumishi waliopata mafunzo kufikia 2,507. Mafunzo hayo yamekusudiwa kuwajengea uwezo watumishi kumudu majukumu yao kwa ufanisi zaidi, kupata sifa za kimuundo ili kuwawezesha kupata sifa za kupanda vyeo pamoja na kuwaandaa watumishi wanaotarajia kustaafu kwa kuwapa elimu ya ujasiriamali itakayowawezesha kumudu maisha baada ya kustaafu. Vilevile, watumishi wa kada mbalimbali 452 wamepandishwa vyeo.

214. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeendelea kushiriki katika mapambano dhidi ya VVU, UKIMWI na Magonjwa Sugu Yasiyoambukiza (MSY) kwa kuwahudumia watumishi waathirika waliojiweka wazi kwa kuwapa posho kwa ajili ya lishe bora na kutoa posho ya kuwahudumia watumishi wenye ulemavu. Pia, Wizara inaendelea kutoa vifaa kinga kwa watumishi wa Wizara na kuwaelimisha kuhusu umuhimu wa kutunza afya zao kupitia vipeperushi na vikao rasmi vya idara na Wizara. Aidha, Wizara imeendeleza jitihada za kupambana na kudhibiti

rushwa kwa watumishi kwa kuweka mikakati mbalimbali na kuwahimiza watumishi kutoa huduma kwa kuzingatia Sheria, Kanuni, Taratibu, maadili ya utumishi wa Umma, uwajibikaji pamoja na utekelezaji wa majukumu wakizingatia Mkataba wa Huduma kwa Mteja.

215. Mheshimiwa Spika, Wizara ya Maliasili na Utalii imeendelea kutoa stahili za watumishi kwa mujibu wa Sheria, Kanuni, Taratibu na Miongozo. Aidha, katika kuimarisha afya za watumishi kwa njia ya michezo Wizara imeshiriki katika michezo ya SHIMIWI iliyofanyika Mkoani Iringa Oktoba, 2023 ambapo ilifanikiwa kutwaa makombe 6 na medali 8 na pia Wizara ilishiriki katika michezo ya maadhimisho ya Mei Mosi iliyofanyika Kitaifa Aprili, 2024 jijini Arusha. Katika mashindano hayo Wizara ilifanikiwa kutwaa makombe 2 na medali 4.

(ii) Ushirikiano wa Kikanda na Kimataifa

216. Mheshimiwa Spika, Tanzania imeendelea kuimarisha ushirikiano wa kikanda na Kimataifa kwenye masuala ya uhifadhi wa maliasili, malikale na uendelezaji utalii, Wizara imeshiriki katika mikutano mbalimbali ya kikanda na kimataifa ikiwemo SADC, EAC, IORA, UNESCO, CITES, UNFCCC na UNPFII. Ushiriki katika matukio hayo umeendelea kuitambulisha Tanzania katika medani ya utalii wa kimataifa, pamoja na kuimarisha ushirikiano wa kimkakati kwa muktadha wa kukuza Sekta ya Utalii,

Malikale na Maliasili.

217. *Mheshimiwa Spika*, sambamba na hilo, Wizara imeendelea kutekeleza mikataba mbalimbali ya uhifadhi wa mazingira, maliasili, malikale na utalii. Mikataba hiyo ni pamoja na Mkataba wa Kuhimili Athari za Mabadiliko ya TabiaNchi (UNFCCC); Mkataba wa UNESCO unaohusu Uhifadhi na Ulinzi wa Maeneo ya Urithi wa Dunia ya Asili na Utamaduni; Mkataba wa Kimataifa wa Biashara ya Wanyamapori na Mimea iliyo hatarini kutoweka (CITES); Mkataba wa Kupambana na Hali ya Kuenea kwa Jangwa na Ukame (UNCCD); Mkataba wa Wanyamapori Wahamao (CMS); na Mkataba wa Uhifadhi wa Bioanuai (CBD). Kwa kutekeleza mikataba hiyo, Tanzania imeendelea kushirikiana na Nchi nyingine duniani katika uhifadhi wa maliasili, malikale na ulinzi wa urithi wa Dunia.

3.4 Miradi ya Maendeleo

218. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, Wizara ilitengewa **Shilingi 168,166,759,000** kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo ya Wizara na Taasisi. Fedha hizo zinajumuisha **Shilingi 109,879,593,000** fedha za ndani; na **Shilingi 58,287,166,000** fedha za nje. Aidha, fedha za Maendeleo zinajumuisha **Shilingi 59,415,166,000** kwa ajili ya kutekeleza miradi mbalimbali chini ya Wizara na **Shilingi 108,751,593,000** za Miradi inayotekelezwa na Taasisi (TANAPA, NCAA, TAWA na NCT). Hadi kufikia

Aprili 2024, Wizara ilipokea jumla ya **Shilingi 143,940,386,782.24** sawa na **asilimia 85.59** ya fedha zilizoidhinishwa kwa Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 99,609,274,531.16** ni fedha za ndani na **Shilingi 44,331,112,251.08** ni fedha za nje. Aidha, Miradi ya Maendeleo iliyotekelezwa ni kama ifuatavyo:-

Mradi wa Kuboresha Usimamizi wa Maliasili na Kukuza Utalii Kanda ya Kusini (Resilient Natural Resources Management for Tourism and Growth - REGROW)

219. Mheshimiwa Spika, mradi wa REGROW unatekelezwa na Serikali ya Tanzania kupitia mkopo wa masharti nafuu kutoka Benki ya Dunia. Mradi huu unatekelezwa katika maeneo ya Hifadhi za Taifa Nyerere, Mikumi, Ruaha, Udzungwa na katika Hifadhi ya Msitu wa Mazingira Asilia Kilombero. Kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 mradi uliidhinishwa jumla ya Shilingi 41,877,638,496. Hadi kufikia mwezi Aprili 2024, jumla ya Shilingi 37,061,710,068.96 zimepokelewa na kutumika kutekeleza kazi zifuatazo: Uboreshaji na ujenzi wa viwanja 4 vya ndege katika hifadhi za Taifa Mikumi 1, Nyerere 1, na Ruaha 2; ujenzi wa nyumba za watumishi 14 katika Hifadhi za Taifa za Ruaha 3, Nyerere 7 na Mikumi 4 zenye uwezo wa kuhudumia familia 48, ujenzi wa malango 3 ya kuingilia hifadhini; nyumba 32 za kufikia watalii, ujenzi wa Kituo cha Utangazaji Utalii Kusini mwa Tanzania (Southern Tanzania Destination Marketing Center) na

Kituo cha Utafiti wa Wanyamapori katika eneo la Kihesa Kilolo – Iringa.

220. *Mheshimiwa Spika,* Wizara ya Maliasili na Utalii kupitia mradi imewezesha ujenzi wa malambo 5 kwa ajili ya maji ya mifugo unaoendelea katika vijiji vya Ikanutwa, Mabadaga, Mahango, Manienga na Itamboleo katika Wilaya ya Mbarali. Pia, ujenzi wa miundombinu ya umwagiliaji katika Skimu ya Madibira Wilayani Mbarali na skimu ya umwagiliaji ya Kimani - Chimala na Makangarawe unaendelea.

221. *Mheshimiwa Spika,* katika kukabiliana na wanyamapori wakali na waharibifu, Wizara kupitia mradi wa REGROW imewezesha mafunzo kwa wakulima 161 kuhusu matumizi sahihi ya njia za kukabiliana na tembo kama vile matumizi ya uzio wa pilipili, mabomu ya pilipili, uzio wa nyuki na mishumaa yenye kutoa harufu inayowaudhi tembo. Aidha, wanufaika hao wameweza kutoa mafunzo kwa wakulima wenzao 180 na kufanya jumla ya wakulima 341 kunufaika na mbinu hizo hivyo kupunguza migogoro kati ya wanyamapori hao na binadamu. Vilevile, jumla ya vijana 281 (wanawake 41, wanaume 240) kutoka vijiji 40 vinavyopakana na maeneo ya hifadhi katika Wilaya za Chamwino, Iringa, Kilolo, Kilombero, Morogoro, Kilosa, Mvomero, Kisarawe na Rufiji wamewezeshwa kupata mafunzo ya Askari Wanyamapori wa Vijiji (VGS) katika Kituo cha Mafunzo ya Uhifadhi wa Maliasili kwa Jamii - Likuyu Sekamaganga. Aidha, VGS 113 waliopata mafunzo

hayo wameweza kushiriki kwenye matukio 87 ya kukabiliana na wanyamapori wakali na waharibifu katika vijiji 12 vinavyopakana na Hifadhi za Taifa Mikumi, Nyerere, Ruaha na Udzungwa.

222. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia mradi wa REGROW imetoa ufadhili wa masomo kwa wanafunzi 761 (Wanawake 457, Wanaume 304) na kiasi cha Shilingi 2,882,670,260 zimetumika kufadhili wanafunzi hao katika Mwaka wa Fedha 2023/2024. Vilevile, Wizara kupitia mradi wa REGROW imewezesha utekelezaji wa miradi 150 ya kujikwamua kiuchumi kwa jamii katika Vijiji 15 vya awamu ya kwanza vilivyopo katika Wilaya za Chamwino - vikundi 9, Iringa 25, Kilolo - 9, Kilombero - 56, Kilosa - 15, Mvomero - 10 na Morogoro - 26. Mradi umetoa kiasi cha Shilingi 3,234,086,579.20 kwa ajili ya kuwezesha utekelezaji wa miradi hiyo. Miradi hiyo imesaidia vikundi kuimarika kiuchumi na kuweza kujiendesha ili kuepusha utegemezi katika maliasili na kuweza kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi. Aidha, Wizara kupitia mradi imeratibu upatikanaji wa vikundi vinavyojiendesha kwa mfumo wa Benki za Hifadhi za Jamii (Community Conservation Bank-COCOBA) katika vijiji 46 vya awamu ya pili ambapo jumla ya vikundi 602 vyenye wanachama 9,804 (wanawake 6,520 na wanaume 3,284) vimetambuliwa, kujengewa uwezo wa kujiendesha, kuanzisha miradi ya kujikwamua kiuchumi na kusimamia fedha. Vikundi hivyo, vitafanyiwa tathmini na kuongezewa fedha za mtaji wa kikundi na fedha za kutekeleza miradi

watakayoibua.

223. Mheshimiwa Spika, katika uhifadhi wa mazingira, Wizara kupitia mradi wa REGROW imewezesha jumla ya miche ya miti 90,000 kupandwa katika Wilaya za Mufindi (10,000), Mbarali (15,000), Makete (15,000), Wanging'ombe (20,000) na Mbeya (30,000). Miti iliyopandwa imekabidhiwa kwa Jumuiya za Watumia Maji - WUAs, Serikali za Vijiji na Wilaya ili kuhakikisha inakua kama ilivyotarajiwa. Pia, Wizara imewezesha kufukuliwa kwa mito iliyokuwa imepoteza mwelekeo (Mambi kilomita 15 na Kioga kilomita 6) katika Wilaya ya Mbarali. Hatua hiyo imeboresha mtiririko wa maji na kuimarisha shughuli za kilimo na kupunguza siku za kukauka kwa mto kutoka 148 Mwaka 2018 hadi 126 Mwaka 2023. Vilevile, imesaidia kupunguza athari za mafuriko katika Kijiji cha Manienga ambapo zaidi ya kaya 100 zimeondokana na kero ya kuhama wakati wa msimu wa mvua.

Picha ya kwanza (kushoto) Utayarishaji wa mizinga, mradi wa ufugaji nyuki kikundi cha COCOBA Msufini-Udzungwa. Picha ya pili (kulia) ni mradi wa ufugaji wa ng'ombe wa maziwa kikundi cha Upendo A, Kijiji cha Msolwa Station. Miradi hii ya vikundi vya COCOBA vinafadhiliwa kupitia REGROW.

Mradi wa Kupambana na Ujangili na Biashara Haramu ya Wanyamapori (Combating Poaching and the Illegal Wildlife Trade in Tanzania)

224. *Mheshimiwa Spika*, mradi huu unatekelezwa na Wizara ya Maliasili na Utalii kwa ufadhili wa Mfuko wa Mazingira wa Kimataifa (Global Environmental Facility - GEF) na Shirika la Maendeleo la Umoja wa Mataifa (United Nations Development Programme - UNDP). Kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024, mradi uliidhinishiwa kiasi cha Shilingi 2,916,531,100. Hadi kufikia Aprili, 2024 jumla ya Shilingi 2,383,156,284.12 zimepokelewa na kutumika kutekeleza kazi zifuatazo: kuwezesha maandalizi ya Mkakati wa Kitaifa wa Kupambana na Ujangili wa Mwaka 2023 – 2033; Mkakati wa Kitaifa wa Usimamizi wa Maeneo ya Jumuiya za Hifadhi za Wanyamapori za Jamii wa Mwaka 2023 - 2033; na Mpango wa Kutafuta Fedha wa Mwaka 2023 – 2033 kwa ajili ya kutekeleza Mkakati wa Kitaifa wa Kupambana na Ujangili wa Mwaka 2023 – 2033; kuwezesha kufanyika kwa doria 7 katika kanda 6 za uratibu wa doria (TCGs). Doria hizo zimewezesha kukamatwa kwa vipande 52 vya meno ya tembo, vipande 222 vya nyamapori aina mbalimbali na watuhumiwa 68 ambao wamechukuliwa hatua mbalimbali za kisheria. Katika kipindi husika kakakuona 1 na kasuku 43 hai, bunduki 19 zikijumuisha AK47 (3), *Shotgun* 5, *Rifle* 11 pamoja na magobore 31 na risasi 68 vimekamatwa. Aidha, mradi umewezesha kutungwa kwa Kanuni za Ufifilishaji wa makosa za Mwaka 2024 chini ya Sheria ya Uhifadhi

wa Wanyamapori Na. 5 ya Mwaka 2009; kufanya mapitio ya Mipango ya Ujumla ya Usimamizi wa Maeneo ya Jumuiya za Hifadhi za Wanyamapori za UMEMARUWA na WAGA na kuzijengea uwezo CBOs za Chamwino na WAGA.

225. *Mheshimiwa Spika*, mradi umewezesha ujenzi wa mfumo "*Wildlife and Forest Crime Information System*" kwa ajili ya kukusanya na kuchakata taarifa za ujangili na uhifadhi wa wanyamapori na misitu. Ujenzi wa mfumo umeendana sambamba na ununuzi wa vifaa kwa ajili ya chumba maalum cha kuhifadhi takwimu na kutoa taarifa.

226. *Mheshimiwa Spika*, sambamba na hilo, mradi umewezesha ununuzi wa mizinga 300 na vifaa vya ufugaji nyuki vikiwemo tenki la kuhifadhi asali, brush ya nyuki, pamoja na vifaa vya kujikinga na nyuki wakati wa kurina wa asali kwa ajili ya Jumuiya ya Hifadhi ya Wanyamapori WAGA. Pamoja na kuongeza kipato kwa jamii kutokana na mauzo ya asali itakayozalishwa, mizinga hiyo itawezesha jamii kupambana na wanyamapori wakali na waharibifu akiwemo tembo. Aidha, Mpango wa Ufuatiliaji wa Kijamii katika mfumo ikolojia wa Ruaha-Rungwa umeandaliwa ili kusaidia usimamizi madhubuti wa bioanuai; ununuzi wa vifaa vya doria na ukusanyaji wa taarifa za kiintelijensia katika Kanda za Kiikolojia za Kupambana na Ujangili (TCGs); na kuwezesha kampeni ya kupambana na ujangili na biashara haramu ya nyara katika mfumo ikolojia wa Ruaha–

Rungwa. Kampeni hiyo ililenga kujenga mtazamo chanya katika uhifadhi.

Mradi wa Panda Miti Kibiashara (Private Plantation and Value Chain in Tanzania)

227. Mheshimiwa Spika, Mradi wa Panda Miti Kibiashara ni mradi wa ubia wa maendeleo baina ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya Ufini (Finland). Kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024, Mradi uliidhinishiwa kiasi cha Shilingi 3,360,500,000 ambazo ni fedha za nje. Hadi Aprili, 2024 jumla ya Shilingi 2,367,877,077 zimepokelewa na kutumika kutekeleza kazi zifuatazo: kuwezesha shughuli za ugani kwa wakulima wa miti 5,000 katika Vijiji 40 vilivyopo katika Wilaya za Mafinga, Makete na Njombe; kuwezesha uandaaji wa mipango ya kupambana na moto katika Vijiji 6 wilayani Kilolo na Mufindi ambapo wanavijiji 200 walishiriki. Vilevile, mradi umewezesha utunzaji wa mashamba 15 ya mbegu za miti yenye hekta 200 kwa kusafisha barabara za kudhibiti moto kusambaa katika maeneo ya mashamba ya miti, kupunguza miti, tafiti za magonjwa na uvunaji wa mbegu za miti kilo 98 zenye thamani ya Shilingi 245,000,000 kutoka katika mashamba 2 kati ya 15 yaliyoanzishwa na Mradi.

228. Mheshimiwa Spika, Mradi umewezesha uzalishaji wa miche ya miti 5,500,000 iliyopandwa kwenye eneo lenye ukubwa wa hekta 5,000 pamoja na uandaaji wa kitini cha mafunzo ya namna ya kukabiliana na moto katika mashamba ya miti. Kitini

hicho kinatumika kufundishia wadau wa sekta ya misitu ambapo wanavijiji 350 kutoka katika maeneo ya mradi wamepewa elimu ya namna ya kuzuia na kupambana na moto katika mashamba ya miti. Sambamba na hilo, Mradi umeendelea kuboresha miundombinu ya kufundishia katika Kituo cha Mafunzo ya Misitu na Viwanda vya Misitu – FWITC; pamoja na kuanzisha kitengo cha kutoa huduma ya ugani kwa wananchi ili kufikisha huduma kwa wananchi katika maeneo yao.

Mradi wa Kuongeza Thamani ya Mazao ya Misitu (Forestry and Value Chain Development Programme – FORVAC)

229. *Mheshimiwa Spika,* Mradi wa Kuongeza Thamani ya Mazao ya Misitu ni mradi wa ubia wa maendeleo baina ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya Ufini (Finland). Kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024, kiasi cha Shilingi 3,899,920,000 ambazo ni fedha za nje, kiliidhinishwa kwa ajili ya Mradi. Hadi kufikia Aprili 2024, jumla ya Shilingi 1,388,368,821 zimepokelewa na kutumika kutekeleza kazi zifuatazo: kutoa mafunzo ya jinsi ya kuandaa mpango wa biashara ya mbao (Timber business plan development) kwa maafisa 16 na wananchi 153 wanaounda kamati za maliasili za Vijiji katika Wilaya za Namtumbo, Tunduru, Songea, Liwale, Ruangwa na Nachingwea; kununua na kugawa pikipiki 3 kwa Wilaya ya Nachingwea kwa ajili ya kusaidia usimamizi wa misitu iliyopo katika Wilaya hiyo; kujenga uwezo

kuhusu masuala ya usimamizi wa fedha na utunzaji wa kumbukumbu kwa wananchi 344 katika Vijiji 15 vya Wilaya za Liwale, Nachingwea, Namtumbo na Tunduru.

230. *Mheshimiwa Spika*, Mradi umewezesha kuunda vikundi vya kupambana na moto katika Vijiji 5 pamoja na kutoa mafunzo ya mbinu za kupambana na moto kwa wananchi 75; kutoa mafunzo kwa waendesha mashine 4 za kuchakata magogo (Sawmills); na mitambo 2 ya kukaushia mbao kwa kutumia nishati ya jua (Solar kilns) zilizopo katika Halmashauri za Wilaya ya Liwale, Ruangwa, Nachingwea na Songea.

Mradi wa Kuwezesha Mnyororo wa Thamani wa Mazao ya Nyuki (Support to Beekeeping Value Chain Programme – BEVAC)

231. *Mheshimiwa Spika*, mradi huu unatekelezwa kwa ushirikiano kati ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Umoja wa Ulaya. Mradi unatekelezwa katika Mikoa ya Singida, Tabora, Kigoma, Shinyanga na Katavi. Kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024, Mradi uliidhinishiwa kiasi cha Shilingi 2,948,860,404 ikiwa ni fedha za nje kwa ajili ya utekelezaji wa shughuli za mradi. Hadi kufikia Aprili, 2024 jumla ya Shilingi 1,130,000,000 zimepokelewa na kutumika kutekeleza kazi zifuatazo: kununua pikipiki 20 kwa maafisa ufugaji nyuki katika Wilaya 20 za mradi ambazo zinatumika kuwezesha maafisa hao

kutoa huduma za ugani kwa wananchi; kununua mashine na vifaa vya maabara kwa ajili ya Maabara ya Utafiti wa Ufugaji Nyuki iliyopo Njiro Mkoani Arusha.

232. Mheshimiwa Spika, kwa upande mwingine, Mradi umeanzisha na kuwezesha Kikundi Kazi cha Utafiti kwa ajili ya utekelezaji wa maeneo ya kipaumbele ya tafiti zilizobainishwa katika Mpango Mkuu wa Kwanza wa Utafiti (NABERM - I); kuwezesha uandaaji wa rajamu (*branding*) ya asali inayozalishwa Tanzania kutoka katika uoto wa mimea mbalimbali. Vilevile, mradi umewezesha TAFORI kukamilisha utafiti wa aina na viambata vya asali katika mikoa ya Singida, Tabora, Katavi, Kigoma, Kagera, Geita, Tanga, Njombe, Iringa, Ruvuma na Pwani. Matokeo ya kazi hii yatachangia kukuza soko la asali la ndani na nje ya Nchi.

233. Mheshimiwa Spika, katika hatua nyingine, Mradi umewezesha mafunzo ya utengenezaji wa mizinga ya kisasa kwa mafundi 58 katika Mikoa ya Kigoma 19, Katavi 15, Singida 14 na Shinyanga 10. Mafunzo hayo yalitolewa kwa washiriki kutoka Chuo cha MATI-Mubondo, Chuo cha Mafunzo ya Ufugaji Nyuki Tabora, Kijiji cha Nyuki, *Afri-Life*, *TanziFarm*, *Salah and Sons Carpentry*, na *Abdullah Kahsim Bakar Carpentry*. Mafunzo haya yamechochea upatikanaji wa mizinga kwa wafugaji nyuki katika Wilaya zote za utekelezaji wa Mradi. Vilevile, Mradi umewezesha kikao kimoja baina ya sekta binafsi na Serikali kwa

lengo la kujadili changamoto zinazokabili sekta ya ufugaji nyuki (Private Public Dialogue – PPD) kilichokutanisha wadau 22 kutoka katika taasisi mbalimbali; na kuwezesha vikao viwili vya kuimarisha usimamizi na uendesaji wa vyama vya wafugaji nyuki ambapo kupitia vikao hivyo hati ya makubaliano (MoU) baina ya vyama hivyo ilisainiwa.

234. Mheshimiwa Spika, mradi umewezesha utambuzi na uanzishaji wa hifadhi za nyuki za vijiji 21 katika Mikoa ya Kigoma (Vijiji 8), Katavi (Vijiji 3), Tabora (Vijiji 2) na Singida (Vijiji 8); na kuwezesha Makampuni 6 ya kitanzania ya uuzaji wa mazao ya nyuki kushiriki Maonesho ya Kimataifa ya Biashara (*International Trade Fair*) Nchini Ujerumani. Aidha, ushiriki huo umewezesha kufungua masoko mapya ya asali katika Nchi za Umoja wa Ulaya (EU) ikiwemo Poland. Vilevile, Mradi umewezesha wazalishaji wa asali 21 kushiriki katika Maonesho ya Kimataifa ya Biashara ya Dar es Salaam (Sabasaba); pamoja na kuwezesha semina za kujenga uwezo wa vikundi 19 vya VICOBA na SACCOS za wanawake wanaojishughulisha na ufugaji na biashara ya mazao ya nyuki katika Wilaya za Nsimbo, Kibondo, Kakonko, Kasulu na Uvinza.

235. Mheshimiwa Spika, kwa upande mwingine, mradi umewajengea uwezo viongozi 19 wa vyama vya ushirika wa wafugaji nyuki; kufanya mikutano katika Vijiji 297 ya kuhamasisha jamii kutenga na kuhifadhi maeneo ya misitu kwa ajili ya kufugia nyuki;

kuunganisha wafanyabiashara 6 wanaouza asali nje ya Nchi na wafugaji nyuki 296 na vikundi 29 vilivyo katika maeneo ya Mradi. Vilevile, Mradi umewezesha mafunzo kwa makampuni 30 kuhusu utayari wa usafirishaji wa mazao ya nyuki nje ya Nchi; kuwezesha Kiwanda cha *Central Park Bees* kilichopo Jijini Dodoma kupata cheti cha ubora (HACCP) kinachotolewa na Shirika la Viwango vya Ubora Tanzania (TBS) na kuongeza idadi ya viwanda vya kuchakata mazao ya nyuki vyenye cheti cha HACCP kufikia 3. Cheti hiki pamoja na uwepo wa Mfumo wa Ufuatiliaji wa Mabaki ya Kemikali kwenye Asali kinawezesha wafanyabiashara kuuza asali katika masoko mbalimbali nje ya Nchi.

4.0 MPANGO NA BAJETI YA WIZARA KWA MWAKA WA FEDHA 2024/2025

236. *Mheshimiwa Spika*, Mpango na Bajeti ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 umezingatia miongozo mbalimbali ikiwemo: Mwongozo wa Maandalizi ya Mpango na Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 - 2025/2026; Dira ya Taifa ya Maendeleo ya Mwaka 2025; Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano (2021/2022 - 2025/2026); Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi ya Mwaka 2020 - 2025; Sera na Sheria mbalimbali; Mpango Mkakati wa Wizara wa Mwaka 2021/2022 - 2025/2026; Mkakati wa Kuongeza Fedha za Kigeni; Maoni na Ushauri wa Kamati za Kudumu za Bunge, maagizo mbalimbali ya Viongozi Wakuu wa Serikali pamoja na

Mikataba ya Kikanda na Kimataifa.

237. Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025, Wizara itatekeleza majukumu yake kwa kuzingatia maeneo ya vipaumbele kama ifuatavyo:

- (i) Kuendelea kutangaza utalii ndani na nje ya Nchi ikiwa ni mwendelezo wa programu maalum ya Tanzania – *the Royal Tour*, filamu ya Amazing Tanzania pamoja na mikakati mingine mikubwa kupitia matangazo katika ligi kuu za michezo mashuhuri duniani, matangazo kwenye ndege; misafara ya utangazaji utalii; matamasha makubwa ya kimataifa na mitandao mbalimbali ya Kimataifa na Vyombo vya Habari;
- (ii) Kuibua na kuendeleza mazao ya utalii ya kimkakati ikiwemo maeneo ya malikale pamoja na utalii wa fukwe, mikutano na matukio, meli, michezo, tiba na utamaduni;
- (iii) Kuboresha miundombinu katika maeneo ya hifadhi ili kuwezesha shughuli za utalii kufanyika;
- (iv) Kuimarisha ulinzi na uhifadhi wa rasilimali za wanyamapori, misitu, nyuki na malikale;
- (v) Kuendelea kutekeleza mipango na mikakati ya uhifadhi pamoja na kuongeza kiwango cha uzalishaji na thamani ya mazao ya misitu na nyuki;

- (vi) Kuelimisha na kuhamasisha jamii kuhusu uhifadhi na matumizi endelevu ya rasilimali za wanyamapori, misitu, ufugaji nyuki na malikale;
- (vii) Kuendelea kuimarisha mifumo ya upatikanaji wa takwimu mbalimbali na kufanya tafiti za kimkakati na kutoa huduma za ushauri zinazohusu masuala ya uhifadhi endelevu wa wanyamapori, misitu na nyuki, malikale na uendelezaji utalii; na
- (viii) Kutekeleza mikakati ya kuongeza mapato na kuimarisha usimamizi na mifumo ya ukusanyaji wa mapato na fedha za kigeni.

4.1 Ukusanyaji wa Maduhuli

238. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, Wizara inakadiria kukusanya maduhuli ya **Shilingi 968,842,018,480** kutoka kwenye Idara na Taasisi zake.

4.2 Matumizi ya Kawaida na Miradi ya Maendeleo

239. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, Wizara inakadiria kutumia jumla ya **Shilingi 348,125,419,000**. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 250,884,083,000** zitagharamia Matumizi ya Kawaida na **Shilingi 97,241,336,000** ni kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo. Fedha za Matumizi ya

Kawaida zinajumuisha Mishahara **Shilingi 125,366,391,000** na Matumizi Mengineyo **Shilingi 125,517,692,000**. Fedha za Miradi ya Maendeleo zinajumuisha **Shilingi 18,074,661,000** fedha za ndani na **Shilingi 79,166,675,000** fedha za nje.

240. *Mheshimiwa Spika*, fedha za Matumizi ya Kawaida **Shilingi 250,884,083,000** zinajumuisha **Shilingi 30,695,909,972** kwa ajili ya Wizara na **Shilingi 220,188,173,028** kwa ajili ya taasisi zilizo chini ya Wizara. Kati ya fedha za Wizara, **Shilingi 8,463,022,058** ni Mishahara na **Shilingi 22,232,887,914** ni Matumizi Mengineyo. Fedha za taasisi zinajumuisha **Shilingi 116,903,368,942** za Mishahara na **Shilingi 103,284,804,086** za Matumizi Mengineyo.

4.3 Kazi zitakazotekelezwa na Wizara na Taasisi zake

4.3.1 Sekta ya Wanyamapori

4.3.1.1 Idara ya Wanyamapori

241. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, jumla ya Shilingi 45,144,308,496.73 zimetengwa kwa ajili ya kukabiliana na changamoto za wanyamapori wakali na waharibifu. Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na ununuzi wa helikopta 2 kupitia taasisi za uhifadhi za TANAPA 1 na NCAA 1; na uchimbaji wa mabwawa 30 kupitia TANAPA 12,

TAWA 2 na TWPF 16. Mabwawa hayo yatachimbwa katika Hifadhi za Taifa Serengeti 5, Ruaha 1, Tarangire 2, Katavi 2, Nyerere 2, Saadani 2, Mikumi 2 na Mkomazi 3; na Mapori ya Akiba Rungwa 2, Kizigo 2, Selous-Liwale 2, Muhesi 2, Maswa 2 na Msanjesi 1.

242. Mheshimiwa Spika, kazi nyingine zitakazofanyika ni ujenzi wa vizimba 50 katika maeneo yenye changamoto kubwa ya mamba na viboko. Maeneo hayo yanajumuisha Halmashauri za Wilaya za Bunda 3, Buchosa 3, Busega 3, Rufiji 3, Sengerema 3, Uvinza 4, Morogoro Vijijini 3, Tandahimba 3, Kibiti 3, Nsimbo 3, Nanyumbu 2, Nkasi 2, Tanganyika 4 Newala 2, Ukerewe 3, Muleba 2, Musoma Vijijini 2 na Ulanga 2.

Kizimba kilichoajengwa kwa ajili ya kuzuia mamba kutowadhuru wananchi Ziwa Rukwa katika Halmashauri ya Songwe.

243. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na wadau itawajengea uwezo Askari Wanyamapori wa Vijiji (VGS) 200 kwa ajili ya kukabiliana na matukio ya wanyamapori wakali na waharibifu. Vilevile, Wizara itatoa mafunzo ya mbinu rafiki za kukabiliana na wanyamapori wakali na waharibifu kwa wananchi 320 watakaotumika kama Wakufunzi katika Wilaya 16

zenye changamaoto ya wanyamapori wakali na waharibifu. Katika hatua nyingine, Wizara itanunua pikipiki 39 zikiwemo 22 kwa ajili ya Maafisa Wanyamapori wa Wilaya na 17 za Askari wa Jeshi la Uhifadhi ili kuwawezesha kufika kwenye maeneo ya matukio kwa wakati.

244. *Mheshimiwa Spika*, katika hatua nyingine, Wizara kupitia taasisi zake itaongeza ajira ya Askari 850 (TANAPA 454, NCAA 51 na TAWA 345) ili kuimarisha shughuli za uhifadhi na doria za kudhibiti matukio ya wanyamapori wakali na waharibifu; kuendelea na ujenzi wa vituo 10 vya askari katika Wilaya za Mbarali, Kalambo, Kilwa, Bariadi, Manyoni, Kilosa, Rufiji, Morogoro Vijijini, Babati na Monduli.

245. *Mheshimiwa Spika*, Wizara itaendelea kutumia teknolojia katika kukabiliana na wanyamapori wakali na waharibifu kwa kununua ndege zisizo na rubani (drones) 16 kupitia TANAPA 13, TAWA 2 na NCAA 1; na mikanda maalum ya mawasiliano 100 (GPS Satellite Collars) kupitia TWPF kwa ajili ya ufuatiliaji wa mienendo ya wanyamapori hao. Mikanda hiyo itafungwa kwa tembo viongozi katika maeneo ya Kusini (Nachingwea, Liwale, Namtumbo, Mchinga na Tunduru); Kaskazini (Mwanga, Same na Korogwe); na Kanda ya Ziwa (Biharamulo, Karagwe, Meatu, Bariadi, Itilima na Busega). Vilevile, Wizara itanunua na kusambaza vifaa vya kudhibiti tembo yakiwemo mabomu baridi 35,000. Katika hatua nyingine, Wizara itaendelea kufanya tafiti za kimkakati kwa ajili ya

kugundua mbinu mpya za kukabiliana na wanyamapori wakali na waharibifu.

246. Mheshimiwa Spika, Wizara itaendelea kutekeleza Mpango Kazi wa Kuongoa Shoroba za Wanyamapori wa Mwaka 2022 - 2026 kwa kukamilisha hatua za utambuzi wa mipaka na kuweka mabango kwenye shoroba 20 kati ya 61 zilizoainishwa ili kuwawezesha wananchi kuyatambua na kutoyatumia maeneo hayo kwa shughuli za kibinadamu zisizoendana na uhifadhi. Vilevile, Wizara imepanga kuondoa mimea vamizi katika eneo la hekta 11,509 katika Kasoko (Crater) ya Ngorongoro na Hifadhi ya Taifa ya Ziwa Manyara.

247. Mheshimiwa Spika, katika hatua nyingine, Wizara itaendelea kulipa kifuta jasho na kifuta machozi kwa wananchi wanaoathirika na matukio ya wanyamapori wakali na waharibifu kwa mujibu wa Kanuni za Kifuta Jasho na Kifuta Machozi.

248. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha ulinzi na uhifadhi wa wanyamapori, Wizara kupitia Taasisi zake za Uhifadhi itaendelea kutekeleza Mkakati wa Kupambana na Ujangili wa Mwaka 2023-2033 na Mkakati wa Kusimamia na Kuhifadhi tembo Nchini wa Mwaka 2023-2033. Utekelezaji wa Mikakati hiyo utawezesha udhibiti wa matukio ya Ujangili na biashara Haramu ya Nyara Nchini.

249. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha ushirikishwaji wa jamii kwenye shughuli za Uhifadhi, Wizara ya Maliasili na Utalii itaandaa Mpango wa Kanda wa Kusimamia Rasilimali za Maliasili (Resource Zone Management Plan) kwa ajili ya Jumuiya ya Hifadhi ya Wanyamapori ya Ifinga (Madaba) na kufanya tathmini ya maeneo ya Jumuiya ya Hifadhi ya Ndonda (Nachingwea) na Ikungi kwa ajili ya uanzishwaji wa Jumuiya hizo.

250. Mheshimiwa Spika, katika hatua nyingine, Wizara itafanya ukaguzi wa ranchi, mashamba na bustani za wanyamapori na vituo vya kuuzia nyamapori. Vilevile, Wizara itafanya mapitio ya Sheria ya wanyamapori, Sura ya 283 na Kanuni za Wanyamapori (Uwindaji wa Kitalii, Uwekezaji Mahiri katika Maeneo Maalum ya Wanyamapori, Usimamizi wa Maeneo ya Ufugaji wa Wanyamapori, Usimamizi wa Maeneo ya Jumuiya ya Uhifadhi wa Wanyamapori na Biashara ya Nyara) kwa lengo la kuimarisha uhifadhi na matumizi endelevu ya rasilimali za wanyamapori.

4.3.1.2 Shirika la Hifadhi za Taifa Tanzania –TANAPA

251. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, Shirika linatarajia kupokea wageni takriban 1,950,000 sawa na ongezeko la asilimia 6.5 Shirika litaendelea kuimarisha mifumo ya kielektroniki katika kukusanya mapato kwa kufunga *smart gates*

30 katika hifadhi 8 za Arusha, Mkomazi, Ziwa Manyara, Mikumi, Nyerere, Ruaha, Kilimanjaro na Serengeti, kuboresha huduma za vibali vya kielektroniki (e-Permits) kwa kufungamanisha na mifumo mingine ya Serikali katika malango 5 ya Naabi, Ndabaka, Seronera, Kogatende na Ikoma.

252. *Mheshimiwa Spika*, katika kuimarisha ulinzi wa wanyamapori hasa walio hatarini kutoweka, Shirika litaendelea kuimarisha na kuboresha mawasiliano ya kidijitali kwa kuweka mfumo wa kufuatilia faru (LoRa WAN rhino tracking system) katika Hifadhi za Taifa Serengeti na Mkomazi na kuboresha matumizi ya mfumo wa redio kidijitali kwa ajili ya vituo vya askari ndani ya Hifadhi za Taifa za Kilimanjaro na Katavi.

253. *Mheshimiwa Spika*, Shirika litaendelea kuimarisha miundombinu ya uhifadhi na utalii kwa kufungua barabara mpya zenye urefu wa kilomita 448 katika Hifadhi za Taifa 6; na kukarabati kilomita 3,988 za barabara katika Hifadhi za Taifa 15; kukarabati kilomita 686.8 za njia za watembea kwa miguu katika Hifadhi za Taifa Kisiwa cha Saanane, Milima ya Mahale, Gombe, Kilimanjaro, Arusha na Milima ya Udzungwa; na ujenzi wa malango 5 katika Hifadhi za Taifa Nyerere 2, Mikumi 1, Mkomazi 1 na Saadani 1. Kazi nyingine zitakazofanyika ni ujenzi wa viwanja vidogo 4 vya ndege katika Hifadhi za Taifa Ruaha 2, Mikumi 1 na Nyerere 1; kukarabati viwanja 6 vidogo vya ndege katika Hifadhi za Taifa za Serengeti, Ruaha na Tarangire; Shirika litaendelea kuimarisha usalama

katika viwanja vya ndege kwa kununua gari maalum 1 katika Hifadhi ya Taifa Mikumi. Vilevile, Shirika litakarabati hosteli 5, mabanda 61 na nyumba za kupumzikia wageni 5 katika Hifadhi 16 za Taifa; na kujenga vituo 3 vya kutolea taarifa katika Hifadhi za Taifa za Serengeti, Ruaha na Mikumi.

254. *Mheshimiwa Spika*, Shirika litaanzisha na kuendeleza mazao mapya ya utalii katika Hifadhi za Taifa ikiwa ni pamoja na kukamilisha awamu ya pili ya ujenzi wa uwanja wa mchezo wa *Golf* katika Hifadhi ya Taifa ya Serengeti na kukamilisha ujenzi wa daraja la juu (Canopy walkway) katika Hifadhi ya Taifa ya Milima Udzungwa. Aidha, Shirika litaanzisha utalii wa faru kwa kujenga uzio wa faru (Rhino sanctuaries) katika Hifadhi za Taifa za Mikumi na Burigi-Chato na kuendeleza utalii wa faru katika maeneo mengine ya hifadhi. Katika hatua nyingine, Shirika litawezesha uanzishwaji wa shughuli za utalii (tourism activities) zinazolenga kuongeza siku za watalii kukaa katika Hifadhi za Taifa. Shughuli hizo ni pamoja na utalii wa nyota (star gazing na sleep out under the stars) Hifadhi ya Taifa za Serengeti na Ziwa Manyara, (hot spa) katika Hifadhi za Taifa za Ruaha na Ziwa Manyara. Sambamba na hilo, Shirika litaendelea kutangaza vivutio vya utalii ndani na nje ya Nchi kwa kurusha matangazo ya moja kwa moja (live streaming) na kutumia njia nyingine ili kuvutia watalii kutembelea Hifadhi za Taifa.

255. *Mheshimiwa Spika*, Shirika litajenga jumla ya nyumba 17 za watumishi katika Hifadhi za Taifa za

Kilimanjaro, Mahale na Ruaha na miundombinu ya usambazaji wa maji katika Hifadhi za Taifa za Mikumi, Serengeti na Tarangire.

4.3.1.3 Mamlaka ya Usimamizi wa Wanyamapori Tanzania – TAWA

256. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha uhifadhi na ulinzi wa rasilimali za wanyamapori nje ya maeneo ya Hifadhi za Taifa na Eneo la Hifadhi ya Ngorongoro, Mamlaka itaendelea kudhibiti ujangili na biashara haramu ya nyara kwa kuimarisha doria ambapo jumla ya doria 15,620 zitafanyika. Sambamba na hilo, Mamlaka, itanunua boti maalum – *air boat* 1 kwa Pori la Akiba Kilombero na trekta 1 kwa ajili ya Pori la Akiba Luganzo Tongwe ili kuimarisha doria katika maeneo yenye ardhioevu. Mamlaka itanunua magari 5 ya doria ambayo yatagawanywa katika Kanda 5 na kujenga madaraja 4 katika Mapori ya Akiba Kizigo 1, Wami-Mbiki 1, na Selous 2 pamoja na vituo 3 vya askari katika Mapori ya Akiba Moyowosi, Kizigo na Kilombero.

257. Mheshimiwa Spika, katika kuboresha miundombinu ya utalii Mamlaka itajenga Kilomita 315 na kufanya ukarabati Kilomita 73.5 za barabara katika Mapori ya Akiba ya Wami-Mbiki, Luganzo Tongwe, Rungwa, Pande na Mpanga Kipengere na Hifadhi ya wanyamapori ya Makuyuni. Mamlaka pia itajenga lango la watalii katika Hifadhi ya Makuyuni na vituo viwili vya kukusanya mapato katika Pori Tengefu Lake

Natron. Vilevile, Mamlaka itashiriki katika maonesho ya Kitaifa, Kimataifa na Kikanda kwa lengo la kutangaza utalii wa picha na uwindaji wa kitalii pamoja na fursa za uwekezaji.

258. *Mheshimiwa Spika*, katika hatua nyingine, Mamlaka itaendelea kuboresha mazingira ya utendaji kazi kwa kujenga ofisi 2 za Kanda za Uhifadhi za Magharibi na Ziwa; na ofisi 2 za Mapori ya Akiba Wami-Mbiki na Kilombero; kukarabati nyumba 5 za watumishi kanda ya Uhifadhi Kaskazini na Ghala Kuu la Nyara. Vilevile, Mamlaka itanunua basi la watumishi kwa ajili ya Mapori ya Akiba Ikorongo na Grumeti. Sambamba na hilo, Mamlaka itawezesha mafunzo ya muda mrefu na mfupi kwa watumishi 268 katika fani mbalimbali na mafunzo ya ukakamavu na utayari kwa watumishi 200 pamoja na kuwezesha watumishi kushiriki katika mashindano ya SHIMUTA.

259. *Mheshimiwa Spika*, katika kuendelea na utatuzi wa migogoro ya mipaka, Mamlaka itaboresha na kutengeneza barabara ya kuzunguka mpaka (mkuza) wenye urefu wa kilomita 243 katika Pori la Akiba Maswa. Aidha, Mamlaka itaandaa Mipango ya Jumla ya Usimamizi (GMP) kwa ajili ya Mapori ya Akiba Rukwa, Lukwika-Lumesule, Msanjesi na Liparamba.

4.3.1.4 Mamlaka ya Hifadhi ya Eneo la Ngorongoro – NCAA

260. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, Mamlaka itaendelea kuimarisha ulinzi na uhifadhi wa wanyamapori kwa kufanya doria 312 na ununuzi wa magari 6 kwa ajili ya kuimarisha ulinzi katika eneo la hifadhi. Sambamba na hilo, Mamlaka itajenga vituo 4 vya askari katika maeneo ya Kakesio, Ndorobo, Mbulumbulu na Acacia. Vilevile, Mamlaka itasafisha mpaka wenye kilomita 200 ili kuzuia moto kichaa na kuweka vigingi 50 kuepusha migogoro ya mipaka. Katika hatua nyingine, Mamlaka itaendelea kuimarisha ushirikiano na jamii zinazopakana na Hifadhi kwa kufanya mikutano 120 ya ujirani mwema kwa lengo la kutoa elimu ya uhifadhi na kutatua migogoro.

261. *Mheshimiwa Spika*, Mamlaka itaendelea kuboresha nyanda za malisho kwa kudhibiti mimea vamizi kupitia moto mpango, kung'oa, kufyeka na kuwezesha utafiti. Zoezi hili litafanyika katika eneo lenye ukubwa wa hekta 3,500 lililoathirika zaidi katika maeneo ya Ndutu na Kasoko ya Ngorongoro (Ngorongoro Crater). Katika hatua nyingine, Mamlaka itaotesha miche ya miti 164,231 ambayo itapandwa katika maeneo yaliyoathirika na ukataji miti na mingine itagawiwa kwa wadau mbalimbali wanaopakana na eneo la hifadhi na maeneo mengine.

262. *Mheshimiwa Spika,* katika hatua nyingine, Mamlaka itaendelea kusimamia zoezi la wananchi wanaohama kwa hiari kutoka ndani ya Eneo la Hifadhi ya Ngorongoro kwenda Msomera, Kitwai, Saunyi na maeneo mengine waliyochagua. Zoezi hilo litaenda sambamba na programu ya utoaji elimu, uhamasishaji wa wananchi kuhama kwa hiari, uandikishaji na uthaminishaji wa maendelezo katika Vijiji 25 ndani ya Eneo la Hifadhi ya Ngorongoro. Aidha, Mamlaka itaendelea kulipa stahiki ya fidia na motisha kwa wananchi watakaojiandikisha kuhama ndani ya eneo la hifadhi kwa hiari. Sambamba na hili Mamlaka itaendelea kukamilisha ujenzi wa nyumba 2,500 katika Vijiji vya Msomera, Kitwai na Saunyi kwa ajili ya wananchi watakaohama kwa hiari kuelekea katika maeneo hayo na kutoa chakula kwa kipindi cha miezi 18 kwa kaya zote zilizohamia katika maeneo hayo.

263. *Mheshimiwa Spika,* katika kuboresha miundombinu ya utalii, Mamlaka itajenga barabara yenye urefu wa kilomita 29.5 kutoka lango la Loduare hadi Malanja kwa kiwango cha tabaka gumu na kufungua barabara ya Endulen-Eyasi yenye urefu wa kilomita 21 kwa kiwango cha Changarawe. Vilevile, Mamlaka itafanya ukarabati wa mtandao wa barabara wenye kilomita 421 na ukarabati wa viwanja vidogo vya ndege vya Ngorongoro na Ndutu. Sambamba na hilo, katika kuongeza upatikanaji wa maji safi na salama kwa matumizi ya wageni na askari, Mamlaka itajenga miundombinu ya maji na kusimika pampu 2 za maji katika visima vya eneo la Olduvai na Ndutu na

kukarabati miundombinu ya maji katika eneo lote la hifadhi. Kwa upande mwingine, Mamlaka itafanya matengenezo ya njia ya umeme kutoka Loduare mpaka ofisi za Makao Makuu ya zamani Ngorongoro.

264. Mheshimiwa Spika, Mamlaka itaendelea kujitangaza na kushiriki katika matukio na maonesho mbalimbali ya utalii na uhifadhi ndani na nje ya Nchi ili kuongeza idadi ya watalii wanaotembelea hifadhi pamoja na kuvutia wawekezaji wenye tija watakojenga miundombinu ya huduma za malazi ambazo zitaongeza idadi ya vitanda ndani ya Hifadhi. Sambamba na hili, Mamlaka itaendelea kuboresha na kutumia njia za kidijitali ikiwemo *Ngorongoro live streaming* kutangaza mubashara vivutio na matukio mbalimbali kutoka hifadhini.

265. Mheshimiwa Spika, Mamlaka itaendelea kuongeza thamani ya vivutio vya malikale kwa kujenga Makumbusho ya Hifadhi ya Jiolojia, sehemu ya kupumzikia wageni na kuboresha njia za miguu (*walking trails*). Aidha, Mamlaka itaandaa utaratibu wa kufukua nyayo za Zamadamu zilizopo katika kituo cha Laetoli na kujengea jengo maalum kwa lengo la uhifadhi endelevu na utalii. Vilevile, katika kuongeza thamani ya Makumbusho ya Bonde la Olduvai, Mamlaka itaweka vifaa maalum vitakavyotumika kumuongoza mtalii (*self audio guide*) kwa lugha 9 tofauti.

266. *Mheshimiwa Spika*, Mamlaka katika kuboresha mazingira ya kufanyia kazi kwa watumishi itakamilisha ujenzi wa ofisi za Makao Makuu katika eneo la Kamyn Karatu na kuendelea kuwajengea uwezo watumishi kwa kuwawezesha kupata mafunzo ya muda mfupi watumishi 250 na mafunzo ya muda mrefu watumishi 25.

4.3.1.5 Taasisi ya Utafiti wa Wanyamapori Tanzania – TAWIRI

267. *Mheshimiwa Spika*, kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025, Taasisi itaendelea kufanya, kuratibu na kusimamia tafiti za wanyamapori kwa lengo la kuhakikisha uhifadhi na utalii endelevu. Maeneo ya kipaumbele katika tafiti zitakazofanyika ni pamoja na mwingiliano kati ya binadamu na wanyamapori, matumizi ya teknolojia katika uhifadhi, afya ya mifumo ikolojia, nyuki na mazao yake, mahusiano ya viumbe na ikolojia zao, uhifadhi wa bioanuai na urejeshwaji wa baadhi ya wanyamapori katika mifumo ikolojia mbalimbali. Aidha, Taasisi itafanya zoezi la kuidadi wanyamapori kwenye mifumo ikolojia yote Nchini na kuendelea kutoa ushauri wa kitaalam na kusambaza matokeo ya tafiti kwa watumiaji.

268. *Mheshimiwa Spika*, TAWIRI itaendelea Kujenga uwezo wa kutoa huduma ikiwa ni pamoja na kukarabati majengo 2 katika kituo cha utafiti wa wanyamapori Serengeti na kuboresha vitendea kazi. Aidha, TAWIRI itaendelea kuwapa watumishi stahiki

zao, kuwajengea uwezo wa kutekeleza majukumu yao, kupandisha madaraja watumishi 49 wanaostahili, ajira mpya 82, watumishi 12 watapatiwa mafunzo ya muda mrefu na Watumishi 48 watapata mafunzo ya muda mfupi, kutoa elimu na kuhamasisha kujikinga na magonjwa ya VVU/UKIMWI, magonjwa yasiyoambukiza, kushiriki michezo na semina za ujasiriamali kwa watumishi wote. Vilevile, TAWIRI itaanza kutumia mfumo wa TEHAMA/Teknolojia unaohusu tafiti za wanyamapori ambao umeunganishwa na Tume ya Sayansi na Teknolojia Tanzania (COSTECH) utaowezesha usajili na upatikanaji wa vibali vya utafiti kidijitali.

4.3.1.6 Chuo cha Usimamizi wa Wanyamapori Mweka – CAWM

269. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, Chuo cha Usimamizi wa Wanyamapori, Mweka, kitaendelea kutekeleza majukumu yake ya kutoa mafunzo kwa kudahili wanafunzi wapatao 1,000 katika fani za Usimamizi wa Wanyamapori na Utalii. Aidha, Chuo kitakamilisha mitaala 13 ya kozi za Usimamizi wa Mazingira na Taka (Environmental and Waste Management), Uwindaji wa Kitalii (Proficiency Course in Professional Hunting), Usimamizi wa Utalii (Tourism Management) na Ushirikishwaji wa Jamii katika Usimamizi wa Maliasili (Community Based Natural Resources Management). Kozi hizi zitatolewa katika ngazi mbalimbali kuanzia cheti cha msingi hadi shahada ya uzamili.

270. *Mheshimiwa Spika*, Chuo kitaendelea kufanya tafiti mbalimbali kwa lengo la kuboresha utoaji wa mafunzo na kutoa mchango katika utatuzi wa changamoto mbalimbali zinazokabili Sekta za Wanyamapori na Utalii. Aidha, Chuo kitaendelea kutekeleza jukumu la kutoa huduma za ushauri wa kitaalam na ugani kwa wadau mbalimbali wakiwemo Serikali na Taasisi zake pamoja na sekta binafsi.

271. *Mheshimiwa Spika*, ili kuweka mazingira rafiki ya kufanyia kazi kwa watumishi na ya kujifunzia kwa wanafunzi, katika Mwaka ujao wa Fedha Chuo kimepanga kujenga na kuiboresha miundombinu ikiwemo ujenzi wa ukumbi wa mikutano, ukarabati wa hosteli 4, madarasa 4, nyumba 4 za watumishi na kilomita 0.4 ya barabara za ndani za Chuo kwa kutumia vitofali vya sakafu (paving blocks) katika kampasi ya MWEKA. Aidha, Chuo kitanunua na kufunga vifaa vya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (TEHAMA) na kununua lori 1 kwa ajili ya mafunzo kwa vitendo. Chuo kitaimarisha maeneo yake ya mafunzo kwa vitendo kwa kujenga vyoo vya kisasa (Arash, Loliondo), hanga/bweni (Kwakuchinja), kuweka mipaka na kukamilisha taratibu za kupata hati miliki (Kihesa Kilolo na Nyumba ya Mungu).

272. *Mheshimiwa Spika*, ili kuwajengea watumishi uwezo wa kufanya kazi kwa weledi na kuongeza tija, Chuo kitawawezesha watumishi 17 kuhudhuria mafunzo ya muda mrefu na 100 ya muda mfupi. Aidha, Chuo kitaendelea kutoa stahiki za watumishi

kwa mujibu wa Sheria, Kanuni na Taratibu ili kuongeza ufanisi.

4.3.1.7 Kituo cha Mafunzo ya Uhifadhi wa Maliasili kwa Jamii - Likuyu Sekamaganga (CBCTC)

273. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, Kituo cha Mafunzo ya Uhifadhi wa Maliasili kwa Jamii–Likuyu Sekamaganga kitatoa mafunzo kwa wanafunzi 515, kati yao 253 watapatiwa mafunzo ya muda mrefu ya kozi ya Utalii na Uongozaji watalii na 262 watapatiwa mafunzo ya muda mfupi. Aidha, kituo kitaendelea kutangaza mafunzo yatolewayo kwa wadau kupitia maonesho/maadhimisho mbalimbali.

274. *Mheshimiwa Spika*, Katika hatua nyingine, kituo kitakamilisha ujenzi wa bweni 1; madarasa 2; ukarabati wa bweni 1 la wanafunzi wa kike na jengo la Utawala; na kununua vifaa mbalimbali vya malazi na mafunzo ikiwemo vitanda (double deckers) 100, magodoro 200, madawati 200 na mahema 14.

275. *Mheshimiwa Spika*, Kituo kitawezesha watumishi 2 kupata mafunzo ya muda mfupi hapa Nchini. Vilevile, watumishi 2 wataendelea na masomo ya muda mrefu ambapo mmoja ataendelea na ufadhili wa masomo ya Shahahada ya Uzamili katika usimamizi wa Utalii wa Kimataifa (Masters of Science International Tourism Management) Nchini Indonesia na mwingine ataendelea na Stashahada (Diploma) ya uhifadhi wanyamapori katika Chuo cha Wanyamapori MWEKA.

4.3.1.8 Taasisi ya Taaluma ya Wanyamapori Pasiansi – PWTI

276. *Mheshimiwa Spika*, Katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, Taasisi ya Taalum ya Wanyamapori Pasiansi itadahili wanafunzi 800 wa kozi ndefu katika fani za Uaskari wa Wanyamapori na Uongozaji Watalii na usalama kwa ngazi ya Astashahada na Astashahada ya awali; na kutoa mafunzo ya muda mfupi kwa washiriki 200. Katika hatua nyingine, Taasisi itaanzisha mtaala katika ngazi ya Stashahada katika Uaskari wa Wanyamapori na Uongozaji Watalii na kuanza kutumika Mwaka wa Masomo 2024/2025. Taasisi itawezesha watumishi 3 kuendelea na masomo katika Shahada ya Uzamili na Uzamivu na watumishi 8 katika masomo ya muda mfupi.

277. *Mheshimiwa Spika*, katika kuimarisha mazingira ya utoaji mafunzo na kujifunza, Taasisi imepanga kutekeleza yafuatayo katika Mwaka wa Fedha 2024/2025: kuimarisha kitengo cha TEHAMA na kujenga ghala la kisasa la kutunzia silaha za mafunzo; kukamilisha ujenzi wa maktaba; kukarabati mabweni na madarasa ya wanafunzi; kukarabati mifumo ya maji na umeme na kujenga bwalo la chakula litakaloweza kutumiwa na wanafunzi 500 katika kambi ya mafunzo ya Fort Ikoma. Sambamba na hilo, taasisi itaendelea na awamu ya tatu ya ujenzi wa uzio wa ukuta kipande chenye urefu wa mita 100 ili kuimarisha ulinzi na usalama katika Kampasi ya Pasiansi Jijini Mwanza.

4.3.1.9 Mfuko wa Uhifadhi wa Wanyamapori Tanzania – TWPF

278. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, Mfuko utaendelea kuwezesha: utoaji wa elimu kwa wananchi kuhusu mbinu mbalimbali za kudhibiti wanyamapori wakali na waharibifu; kulipa kifuta jasho na machozi kwa wananchi walioathiriwa na wanyamapori wakali na waharibifu; kuwezesha Kikosi kazi cha Taifa cha Kudhibiti Ujangili; utatuzi wa migogoro kati ya jamii na maeneo yaliyohifadhiwa; upandishaji hadhi maeneo yaliyohifadhiwa; na kujenga uwezo katika usimamizi wa rasilimali za wanyamapori. Aidha, Mfuko utawezesha ujenzi wa Zahanati 1 katika Kituo cha Mafunzo ya Uhifadhi wa Maliasili kwa Jamii – Likuyu Sekamaganga.

4.3.2 Sekta ya Misitu na Nyuki

4.3.2.1 Idara ya Misitu na Nyuki

279. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, Wizara itaandaa Mkakati na Mwongozo wa Kitaifa wa Huduma za Ugani wa Misitu; Mkakati wa Mazao Yasiyo Timbao; Mwongozo wa Kitaifa wa Kuandaa Mpango wa Usimamizi wa Mashamba ya Miti; Mwongozo wa Kitaifa wa Barabara za Msituni; Mwongozo wa Kitaifa wa Usimamizi wa Makundi ya Nyuki Wasiodunga; Mwongozo wa Kitaifa wa Misitu Mjini; Mwongozo wa Kitaifa wa Utekelezaji wa Mkakati wa Kilimo Msitu; Mwongozo wa Kitaifa wa Utalii wa

Nyuki; Mwongozo wa Kitaifa wa Kushirikisha Vikundi vya Wakulima na Wazalishaji wa Mazao ya Mimitu; na Kuandaa Sheria Ndogo ya mfano kwa ajili ya usimamizi wa hifadhi za mimitu ya Serikali za Mitaa. Kwa upande mwingine, Wizara itafanya mapitio ya Mwongozo wa Usimamizi Shirikishi wa Mimitu ya Jamii; na Mwongozo wa Uvunaji Endelevu katika Mimitu ya Asili. Aidha, Wizara itaendelea kufanya mapitio ya Sheria ya Mimitu, Sura ya 323 na Sheria ya Ufugaji Nyuki, Sura ya 224. Vilevile, Wizara itaendelea kusimamia utekelezaji wa Miongozo mbalimbali inayohusu Sekta ya Mimitu na Ufugaji Nyuki.

280. *Mheshimiwa Spika*, katika kuhakikisha kuwa jamii inaendelea kushiriki kwenye uhifadhi na uendelezaji wa rasilimali za mimitu na nyuki, Wizara itanza utekelezaji wa Programu ya Kuendeleza Ufugaji Nyuki; kuandaa mikutano 2 ya wadau wa mimitu na nyuki; kutoa mafunzo ya mbinu bora za ufugaji nyuki kwa vikundi 6 vya wafugaji nyuki wanawake pamoja na kuanzisha manzuki 6 za mfano katika Mikoa ya Arusha, Manyara na Kilimanjaro. Vilevile, Wizara itatoa mafunzo ya uhifadhi wa rasilimali za mimitu na nyuki kwa wadau wa kisekta kwenye kanda 7 za TFS. Vilevile, Wizara itaratibu vikao 4 vya Kamati Kuu ya Maandalizi ya Mkutano Mkuu wa 50 wa Wafugaji Nyuki Duniani (Apimondia) na kufanya Mikutano ya kujenga uelewa kwa wadau kuhusu Mkutano huo. Wizara pia itaratibu vikao 4 vya Kamati ya Ushauri wa Mimitu - NAFAC, vikao 3 vya Kamati ya Ushauri wa Ufugaji Nyuki – NABAC; vikao 4

vya Kamati ya Uendeshaji ya Utekelezaji wa Mpango Kazi wa Mazao ya Misitu Yaliyohandisiwa; na kuanzisha Baraza la Wataalam wa Misitu.

281. *Mheshimiwa Spika*, katika kuboresha mazao yatokanayo na misitu na nyuki, Wizara itafanya ufuatiliaji na tathmini ya viwanda vya misitu na nyuki, uzalishaji wa mkaa mbadala, vituo vya kukusanyia mazao ya nyuki na miradi inayosimamiwa na Idara; kufanya ufuatiliaji na tathmini ya utekelezaji wa Mpango Kazi wa Usimamizi Shirikishi wa Misitu ya Jamii wa Mwaka 2021 - 2031 kwenye misitu ya hifadhi 10 ya Taifa na Halmashauri; kushiriki mikutano na warsha za kitaifa, kikanda na kimataifa ikiwemo Apimondia, Vikao vya Mashirikiano katika Sekta ya Misitu kati ya Zanzibar na Tanzania Bara, na Kamati ya Misitu ya Dunia (COFO); na kuratibu ushiriki katika maonesho ya Kitaifa, Kikanda na Kimataifa ikiwemo Siku ya Kitaifa ya Upandaji Miti na Siku ya Misitu na Nyuki Duniani.

4.3.2.2 Wakala wa Huduma za Misitu Tanzania – TFS

282. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, Wakala utaimarisha ulinzi na usimamizi wa rasilimali za misitu na nyuki kwa kupandisha hadhi misitu 4 ya hifadhi kuwa hifadhi za misitu ya mazingira asilia; kutangaza kisheria hifadhi za misitu 40 na hifadhi 4 za nyuki; kuandaa Mipango ya Usimamizi wa Hifadhi 29 za Misitu yenye ukubwa wa

hekta 1,215,883 na kufanya mapitio ya Mipango ya Usimamizi wa Misitu 40 ya Hifadhi. Aidha, Wakala utaendesha jumla ya doria 4,576 katika maeneo ya hifadhi za misitu na nyuki. Vilevile, Wakala utaimarisha mipaka ya misitu 153 kwa kuhakiki mipaka yenye urefu wa kilomita 429.27; kusafisha mipaka yenye urefu wa kilomita 1,641.3; kuweka vigingi 881 na mabango 286; kuchimba mitaro 180 inayoonesha uelekeo wa mipaka ya Hifadhi za Misitu na Hifadhi za Nyuki.

283. *Mheshimiwa Spika*, Wakala utajenga vituo 17 vya ulinzi wa misitu ili kuimarisha uhifadhi katika misitu, ujenzi wa Ofisi ya Wakala - Makao Makuu Dodoma. Aidha, Wakala utaweka mifumo maalum ya mawasiliano katika Hifadhi 4 za Misitu ya Asili na shamba 1 la miti, minara 2 mipya ya kubaini matukio ya moto na kusimamia mingine 18 na kununua ndege nyuki (drones) 2. Aidha, Wakala utasafisha njia za kuzuia moto zenye urefu wa kilomita 5,067; na kutoa elimu ya kupambana na kuzuia moto kwa jamii katika Vijiji 169 vilivyopo katika Kanda 7 za Wakala za usimamizi misitu na nyuki.

284. *Mheshimiwa Spika*, Wakala utaimarisha miundombinu ya utalii katika Hifadhi za Misitu zenye vivutio vya utalii ikolojia kwa kujenga kilomita 21.7 za njia za watalii, barabara mpya zenye urefu wa kilomita 156 kwa kiwango cha changarawe za kuwezesha kufika kwenye hifadhi, nyumba ndogo 13 za kulala watalii na kambi 25 za watalii. Aidha, Wakala

utakarabati kilomita 394.9 za njia za watalii, kilomita 2,290 za barabara katika hifadhi, madaraja 36, kalvati 44 na mabanda 5 ya kupumzika watalii. Vilevile, Wakala utaimarisha vituo vya utalii wa malikale kwa kujenga kambi 2 za watalii na kukarabati barabara yenye urefu wa mita 100, majengo 2 ya ofisi katika vituo vya Michoro ya Miambani Kolo - Kondoa, Mji Mkongwe - Bagamoyo, Tembe la Kwihara - Tabora, Magofu ya Tongoni - Tanga na Kaole - Bagamoyo.

285. Mheshimiwa Spika, katika kuendeleza kampeni ya Tanzania ya Kijani na kukidhi mahitaji makubwa ya malighafi ya mazao ya misitu Nchini, Wakala utaongeza uzalishaji wa mbegu za miti kwa kuanzisha vyanzo 9 vya kuzalisha mbegu za miti; kuzalisha tani 26.3 za mbegu za miti jamiii mbalimbali na miche ya miti milioni 34.4. Aidha, Wakala utaendeleza mashamba ya Miti 24 kwa kupanda miti katika eneo lenye ukubwa wa hekta 7,655; kurudishia miti iliyokufa kwenye eneo la hekta 2,244; kupalilia eneo lenye hekta 32,386; kupogolea hekta 10,789; na kupunguzia miti kwenye hekta 4,727. Vilevile, Wakala utarejesha uoto katika maeneo ya misitu ya mikoko iliyoharibika kwa kupanda miche ya mikoko katika eneo la hekta 24.

286. Mheshimiwa Spika, Wakala utaendeleza mashamba 3 ya ufugaji nyuki na manzuki 82 na kuzalisha tani 43.5 za asali; tani 2.9 za nta na kilo 121 za chavua; kusimamia viwanda 3 vya nyuki; kutoa elimu kwa wafugaji nyuki 580; na kutengeneza

mizingira ya nyuki 1,000.

287. Mheshimiwa Spika, Wakala utaboresha mazingira ya kazi kwa kununua magari 25, pikipiki 38, boti 3, lori 1, mtambo 1, kujenga ofisi 15 na nyumba 3 za watumishi. Vilevile, Wakala utaendelea kutoa elimu kwa jamii pamoja na kushiriki katika maonesho mbalimbali. Sambamba na hilo, ili kuongeza weledi na kuboresha utendaji kazi Wakala utaendelea na programu za kuendeleza watumishi wake ambapo watumishi 95 watapatiwa mafunzo ya muda mrefu, watumishi 310 watapatiwa mafunzo ya muda mfupi katika nyanja mbalimbali na watumishi 255 watapatiwa mafunzo ya Jeshi la Uhifadhi.

4.3.2.3 Taasisi ya Utafiti wa Mimitu Tanzania – TAFORI

288. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, TAFORI itaendelea kufanya tathmini ya rasilimali za mimitu kwa ajili ya kuongeza tija katika viwanda vya mazao ya mimitu kwenye mikoa ya Kanda ya Kaskazini, Mashariki na Kusini; kukamilisha tathmini ya mchango wa Sekta ya Mimitu kwenye Pato la Taifa (GDP) kwa kutumia njia ya “green accounting”. Kazi nyingine zitakuwa kuendeleza tafiti za idadi ya miti, hali ya masoko, na mchango wa aina 3 za miti ya asili yenye fursa kubwa kibiashara; kufanya tafiti kwa kutumia teknolojia bora ya kuzalisha nishati mbadala; na kufanya utafiti wa kuangalia jinsi wadudu wachavushao wanavyoathiriwa na mabadiliko ya tabianchi. TAFORI pia, itafanya

tathmini ya ukuaji wa miti aina ya mianzi kwenye Mikoa ya Kanda ya Mashariki, Kusini-Mashariki na Nyanda za Juu Kusini; kufanya tathmini ya miti dawa na matumizi yake kwa ajili ya kuboresha maisha na uhifadhi wa misitu katika eneo la Milima ya Tao la Mashariki; kufanya utafiti wa faida na hasara ya biashara ya utomvu unaozalishwa kutoka kwenye miti katika Mikoa ya Kanda ya Kaskazini na Ziwa; na kuchunguza athari za mizunguko ya uvunaji wa spishi za misindano na mikaratusi kwenye uzalishaji na ubora wa mbao.

289. *Mheshimiwa Spika*, kwa upande mwingine, TAFORI itaendelea kuimarisha mazingira ya kazi kwa kuwezesha watumishi 28 kuhudhuria mafunzo ya muda mrefu na watumishi 17 kuhudhuria mafunzo ya muda mfupi. Aidha, TAFORI itajenga jengo la Kituo cha Utafiti cha Tabora na kukamilisha ukarabati wa jengo la Kituo cha Utafiti cha Malya. Pia, Taasisi kwa kushirikiana na wadau wa nje na ndani ya Nchi itaandaa Kongamano la 3 la Kimataifa la Sayansi linalotegemewa kukutanisha takriban wadau 500 wa ndani na nje ya Nchi. Mada kuu katika Kongamano hilo ni “Urejeshaji wa Mandhari ya Misitu kwa Maendeleo Endelevu ili Kukabiliana na Mabadiliko ya TabiaNchi (*Restoring Forest Landscapes for Sustainable Development and Climate Change Mitigation*)”. Kongamano hili linatarajiwa kufanyika tarehe 11-13 Disemba, 2024, Jijini Arusha.

4.3.2.4 Chuo cha Mafunzo ya Ufugaji Nyuki, Tabora – BTI

290. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, Chuo cha Mafunzo ya Ufugaji Nyuki kitadahili wanafunzi 420 wa mafunzo ya muda mrefu kwa ngazi ya Astashahada na Stashahada, kutoa mafunzo ya muda mrefu na mfupi, kufanya tafiti na kutoa ushauri wa kitaalam juu ya masuala mbalimbali katika mnyororo wa thamani. Aidha, Chuo kitakamilisha ujenzi wa kumbi 2 za mihadhara (Lecture theatre) na kukamilisha ujenzi wa bweni la wasichana. Chuo kitakarabati bweni 1 na nyumba 2 za watumishi. Vilevile, Chuo kitawezesha mtumishi 1 kuhudhuria mafunzo ya muda mrefu na watumishi 3 kuhudhuria mafunzo ya muda mfupi. Aidha, watumishi 6 watawezesha kuhudhuria mikutano ya mwaka ya kitaaluma. Katika kuongeza mapato ya ndani, Chuo kitanunua mashine 1 kwa ajili ya karakana ya mbao.

4.3.2.5 Chuo cha Viwanda vya Misitu - FITI

291. *Mheshimiwa Spika*, kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025, Chuo kinatarajia kudahili wanafunzi 500 katika teknolojia ya viwanda vya misitu (Astashahada ya awali 200, Astashahada 150 na Stashahada 150). Aidha, Chuo kitaendelea kutoa mafunzo ya muda mfupi na ushauri wa kitaalam katika matumizi endelevu ya mazao ya misitu na nishati mbadala kwa wananchi. Kwa upande mwingine, Chuo kitashirikiana

na wadau mbalimbali katika kutoa mafunzo na kuandika maandiko ya Miradi ya maendeleo kwa Chuo na wananchi.

292. *Mheshimiwa Spika*, kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025, Chuo kinatarajia kuendelea na maboresho ya miundombinu ikiwa ni pamoja na hosteli, madarasa, karakana ya mbao, mashine ya kukaushia mbao, mashine ya kutibu mbao, ununuzi wa vifaa vya maabara ya kupimia ubora wa mbao na vifaa vingine vya kufundishia. Aidha, Wizara itaendelea kuboresha maslahi ya watumishi, kuwezesha mafunzo ya muda mrefu na mfupi pamoja na kuongeza wafanyakazi wenye ujuzi.

4.3.2.6 Chuo cha Mimitu, Olmotonyi - FTI

293. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, Chuo cha Mimitu - Olmotonyi kitadahili wanafunzi 930 wa mafunzo ya muda mrefu katika ngazi ya Astashahada na Stashahada. Katika kuimarisha ufanisi wa kazi, Chuo kitawezesha watumishi 4 kupata mafunzo ya muda mrefu na 6 kupata mafunzo ya muda mfupi na kushiriki katika michezo mbalimbali. Vilevile, Chuo kitatoa mafunzo ya muda mfupi ya mimitu na uhifadhi wa maliasili kwa washiriki 200. Pia, Chuo kitatoa huduma za ugani kwa shule 10 za msingi na sekondari katika Wilaya ya Arumeru na Jiji la Arusha.

294. *Mheshimiwa Spika*, katika kuimarisha na kuboresha mazingira ya mafunzo, Chuo kitaotesha

miche ya miti 200,000 na miche ya miti ya matunda na maua 200,000. Aidha, Chuo kitapanda miche ya miti 100,000 katika shamba la miti la chuo na miche 100,000 ya matunda na maua katika maeneo ya Chuo. Aidha, Chuo kitagawa miche ya miti 50,000 na kuuza miche ya miti 50,000 na 100,000 ya matunda na maua. Vilevile, Chuo kitachakata magogo yenye mita za ujazo 1,400 na kuuza mazao yatakayotokana na uchakataji huo. Sambamba na hilo, Chuo kitakarabati mabweni 4, ukumbi 1 wa mihadhara, madarasa 3 na kununua samani mbalimbali za ofisi.

4.3.2.7 Mfuko wa Misitu Tanzania – TaFF

295. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, Mfuko utaendelea kuwezesha na kugharamia miradi 201 inayoendelea na miradi mipya 124 ya uanzishwaji wa vitalu vya miti, upandaji miti, ufugaji nyuki na miradi ya nishati safi ya kupikia hususan biogas kupitia utoaji ruzuku. Aidha, ruzuku itatolewa kwa watu binafsi; vikundi vya kijamii vikiwemo vikundi vya vijana na wanawake; mashirika yasiyo ya Kiserikali (NGOs); Asasi za kiraia (CSOs); taasisi za dini (FBOs); taasisi za mafunzo na taasisi za utafiti; na taasisi za Serikali zikiwemo shule za msingi na sekondari, idara, mashirika na Wakala wa Serikali, na Mamlaka mbalimbali zikiwemo Mamlaka za Serikali za Mitaa. Vilevile, Mfuko utaendelea kuwezesha ujenzi wa jengo la mihadhara katika Chuo cha BTI, mafunzo ya shahada ya uzamili na uzamivu katika fani ambazo

hazina wataalamu katika sekta ya misitu ambazo ni magonjwa ya mimea (*Plant Pathology*) na uzalishaji wa mimea kwa kutumia teknolojia za kisasa (*Tree Breeding*) na kuiwezesha TAFORI kufanya tafiti 5 za kimkakati zenye manufaa katika uhifadhi, uendelezaji na matumizi endelevu ya rasilimali za misitu na nyuki.

296. Mheshimiwa Spika, Mfuko utaandaa Mkakati wa Muda Mrefu wa Kutafuta Fedha kutoka kwa wadau mbalimbali (*Strategic Financial Plan*) kwa kushirikiana na Mfuko wa FUNDESNAP kutoka Nchi ya Bolivia Amerika ya Kusini. Aidha, Mfuko utaendelea kutoa tuzo na ufadhili wa masomo kwa wanafunzi watakaofanya vizuri katika mafunzo ya Astashahada, Stashahada na Shahada ya kwanza katika fani za misitu, ufugaji nyuki na teknolojia ya viwanda vya misitu. Vilevile, Mfuko utaendelea kugharamia vikao vya Kamati ya Kitaifa ya Ushauri ya Misitu (NAFAC); Kamati ya Kitaifa ya Ushauri ya Ufugaji Nyuki (NABAC); Kamati Endeshi ya Mazao ya Misitu Yaliyohandisiwa - EWP na vikao vya Kikundi kazi cha Misitu chini ya Baraza la Taifa la Biashara (TNBC).

297. Mheshimiwa Spika, Mfuko utaimarisha mazingira ya utendaji kazi kwa kununua magari 2 na kuanza ujenzi wa ofisi katika Jiji la Dodoma. Aidha, Mfuko utaandaa utaratibu wa kutekeleza muundo wa Mfuko ulioidhinishwa Mwezi Aprili, 2024 kwa kufanya tathmini ya mahitaji ya rasilimaliwatu ili kubaini idadi ya watumishi wanaohitajika katika kutekeleza majukumu ya Mfuko, kuandaa muundo wa maendeleo

ya kiutumishi (*scheme of service*), kuandaa muundo wa mishahara (*salary structure*), kuandaa maelezo ya kazi (*job list and job description*) na kuandaa Mpango wa Kurithishana madaraka (*succession plan*). Vilevile, katika kuwajengea uwezo watumishi kutekeleza majukumu yao kwa ufanisi, Mfuko utagharamia mafunzo ya muda mfupi kwa watumishi 16 na mafunzo ya muda mrefu (Shahada ya Uzamili) kwa mtumishi 1.

4.3.3 Sekta ya Utalii

4.3.3.1 Idara ya Utalii

298. *Mheshimiwa Spika*, kwa kuzingatia malengo yaliyopo ya kukuza na kuendeleza Sekta ya Utalii Nchini, Wizara kwa kipindi cha Mwaka wa Fedha 2024/2025 itatekeleza yafuatayo: kufanya mapitio ya Sheria ya Utalii, Sura ya 65, Kanuni na Miongozo ya Biashara za Utalii Nchini; kufanya ukaguzi, uhakiki na utambuzi wa Wakala wa Biashara za Utalii Nchini; kufanya tathmini ya hali ya utoaji wa leseni za Wakala wa Biashara za Utalii Nchini; na ufuatiliaji wa uendelezaji wa mazao ya utalii Nchini. Shughuli nyingine zitakazotekelezwa ni kuratibu na kuandaa vikao 4 vya Kamati ya Kitaalam ya Ushauri ya Utalii; kuandaa Kanuni, Miongozo ya kufanya uhakiki na kupanga huduma za malazi na chakula katika Madaraja ya Ubora wa Nyota; na kufuatilia utekelezaji wa Vigezo vya Jumuiya ya Afrika Mashariki. Sambamba na hayo, Wizara itaendelea kuandaa

Orodha ya Huduma za Malazi zinazopaswa kukusanya Tozo ya Kitanda Siku (Bed Night Levy) na kutangazwa katika Gazeti la Serikali pamoja na kufanya tathmini ya uhakiki wa usajili wa wageni wanaolala katika huduma mbalimbali za malazi Nchini. Lengo ni kufahamu uwezo wa kuhudumia watalii katika huduma za malazi hususan kupata idadi ya vyumba na vitanda vilivyopo Nchini.

299. Mheshimiwa Spika, katika hatua nyingine, Wizara itaendelea kupanga huduma za malazi Nchini katika Madaraja ya Ubora wa Nyota kwenye Mikoa ya Mbeya, Kilimanjaro na Mwanza pamoja na kufanya tathmini ya ubora wa huduma katika Mikoa ya Dar es Salaam na Arusha. Aidha, Wizara itafanya mikutano 4 ya wadau kuwajengea uelewa kuhusu Sheria ya Utalii, Kanuni na Miongozo mbalimbali. Vilevile, katika kupunguza mianya ya upotevu wa mapato yatokanayo na Sekta ya Utalii, Wizara itajenga Mfumo wa "*Tanzania Online Safari Booking System*".

300. Mheshimiwa Spika, Wizara itafanya mikutano 3 ya Wadau wa Utalii kuhusu uendelezaji wa mazao ya utalii ya kimkakati ya Fukwe, Meli, Mikutano na Matukio; kufanya mapitio ya Mpango Kamambe wa Kusimamia Utalii wa Mwaka 2002 (Tourism Master Plan); kuandaa Programu ya Kitaifa ya Uendelezaji Utalii – NTDP; na kukamilisha Mwongozo wa Pamoja wa Kuendeleza Utalii. Shughuli nyingine zitakazofanyika ni: kushiriki katika matamasha, misafara ya utalii, matukio na maonesho ya Kitaifa na

Kimataifa kwa lengo la kukuza utalii; kufanya mkutano 1 wa Jukwaa la Uwekezaji la Utalii (Tanzania Tourism Investment Forum) na mikutano 2 ya Majadiliano na Wadau wa Sekta - PPD kuhusu masuala ya usimamizi na uendelezaji utalii; na kuendelea kushiriki katika matukio ya ushirikiano ya Kikanda na Kimataifa inayohusu masuala mbalimbali ya Sekta ya Utalii.

301. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha kuwa mazingira ya biashara ya utalii nchini yanaimarika kuendana na matokeo chanya ya filamu ya Tanzania - *the Royal Tour*, Wizara imefanya vikao vingi na wadau wa Sekta mbalimbali na imechukua juhudi za makusudi na za kimageuzi kufanya maboresho kama ifuatavyo:

Mosi, imeendelea kutekeleza maelekezo yaliyoainishwa katika Mkakati wa Kitaifa wa Kuboresha Mazingira ya Biashara (MKUMBI) katika Sekta za Utalii na Misitū;

Pili, imechukua pia juhudi mahsusi za kuboresha Kanuni na Sheria ikiwemo Kanuni za Tozo za Utalii za Mwaka 2015 na maboresho yake ya Mwaka 2017 pamoja na Kanuni za Usajili na Ulipaji wa Leseni za Wakala wa Biashara za utalii za Mwaka 2015 na maboresho yake ya Mwaka 2017.

302. Mheshimiwa Spika, maeneo mahsusi yatakayoboreshwa na utekelezaji wake kuanzia Julai, 2024 na mengine kuanzia Disemba kama tutakavyoainisha baadaye katika kanuni ni pamoja na kuhuisha muda wa kulipa Ada ya Leseni ya Biashara

za utalii na kuwa katika kipindi cha miezi 12 kuanzia siku ya mwisho ambayo wakala wa biashara za utalii amelipia leseni yake badala ya utaratibu wa sasa hata kama mtu amekata leseni Novemba zote zinafikia ukomo Disemba, kupunguza Ada ya Leseni ya Biashara za utalii kwa wakala wa kupandisha watalii mlimani (mountain climbing), kufuta tozo kwa waongoza watalii wenye leseni hai kila wanapoingia hifadhini, wadau kulipa Ada ya Leseni ya Biashara za utalii kwa kutumia shilingi ya Tanzania badala ya Dola za Marekani pamoja na kuongeza muda wa Leseni ya Biashara za utalii kwa Waongoza watalii ambapo kwa sasa itadumu kwa kipindi cha miaka mitatu badala ya mwaka mmoja wa sasa.

303. *Mheshimiwa Spika*, tunatambua umuhimu wa sekta ya utalii katika kuchangia Pato la Taifa hivyo, pamoja na maboresho haya, maboresho mengine yanayohusu maboresho ya kodi mbalimbali katika sekta ya utalii yataainishwa kwenye hotuba ya Bajeti Kuu ya Serikali itakapowasilishwa na Mheshimiwa Waziri wa Fedha.

4.3.3.2 Bodi ya Utalii Tanzania – TTB

304. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025 Bodi ya Utalii Tanzania itaendelea kutekeleza jukumu la kutangaza na kuhamasisha utalii ndani na nje ya Nchi kwa kushirikiana na wadau mbalimbali. Shughuli zitakazofanyika ni pamoja na kutangaza utalii kupitia Ligi mbalimbali na mashindano

ya michezo yenye wafuatiliaji wengi zaidi Duniani, kutumia watu mashuhuri na wenye ushawishi, Mabalizi wa hiari wa utalii, vyombo vya habari vya Kimataifa vyenye ushawishi pamoja na mitandao ya kimataifa ya utalii kama vile *TripAdvisor* na *Expedia Group*.

305. *Mheshimiwa Spika*, katika jitihada nyingine, Bodi ya Utalii Tanzania itashirikiana na wadau mbalimbali katika kutangaza utalii kupitia misafara ya utangazaji utalii (Road Shows) katika masoko yetu ya utalii hususan Nchi za Ghuba, Scandinavia, China, India, Brazil, Urusi na Poland; ziara maalum za mafunzo za utalii (Familiarization Trips) kwa wakala wakubwa wa utalii, waandishi wa habari wa kimataifa na watu mashuhuri wenye ushawishi kutoka Nchi ambazo ni masoko yetu ya utalii; pamoja na ushiriki katika Maonesho na Matukio mbalimbali ya utangazaji utalii ndani na nje ya Nchi. Aidha, Bodi itaandaa Onesho la 8 la Swahili International Tourism Expo - SITE 2024 ambalo hushirikisha waoneshaji na wanunuzi wa Kimataifa wa bidhaa za utalii. Maonesho haya ni jukwaa muhimu la kutangaza vivutio vya utalii na fursa za uwekezaji zilizopo.

306. *Mheshimiwa Spika*, Bodi itaendelea kuandaa filamu na makala zenye viwango vya Kimataifa kwa lengo la kuitangaza Tanzania katika Soko la Utalii Kimataifa. Aidha, Bodi itaendelea kutangaza mazao ya utalii ikiwemo utalii wa meli, fukwe, mikutano na matukio, michezo, uwindaji wa kitalii, utamaduni, malikale, ikolojia, miamba, kilimo, matibabu, nyuki na

vyakula kwa kushirikiana na Wadau. Bodi pia itaendelea kutangaza vivutio vya utalii kwa kushirikiana na mashirika ya ndege ya kimataifa yakiwemo *Qatar Airways, Emirates, Ethiopian Airlines,* na *Turkish Airlines.*

307. Mheshimiwa Spika, Bodi ya Utalii Tanzania itaendelea kushirikiana na ofisi za Balozi za Tanzania katika Nchi mbalimbali kwa lengo la kuvutia uwekezaji kwenye utalii na kuimarisha utangazaji utalii katika masoko ya msingi, kimkakati na yale yanayochipukia katika Bara la Amerika, Ulaya, Asia, Australia, Mashariki ya Kati na Afrika. Juhudi hizo zitaenda sambamba na kuendelea kuimarisha matumizi ya TEHAMA katika masuala ya utangazaji utalii Kwa upande mwingine, Bodi itaendelea kuratibu na kusimamia Programu na Kampeni Maalum kwa muktadha wa kujenga hamasa ya utalii kwa makundi mbalimbali ya kijamii.

308. Mheshimiwa Spika, Bodi ya Utalii Tanzania itaendelea kuboresha maslahi ya watumishi kwa kufanya mapitio ya miundo ya maendeleo ya utumishi, mpango wa motisha na maboresho ya mishahara. Sambamba na hilo, Bodi itawajengea uwezo watumishi wake kwa kuwapa mafunzo ya muda mrefu na mfupi kwa kuzingatia Mpango wa Mafunzo.

4.3.3.3 Wakala wa Chuo cha Taifa cha Utalii - NCT

309. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, Chuo kitadahili wanafunzi 1,500 katika ngazi ya Astashahada 1,100 na Stashahada 400. Aidha, Chuo kitatoa mafunzo ya muda mfupi kwa wadau mbalimbali katika mnyororo wa thamani wa utalii. Vilevile, Chuo kitakamilisha ujenzi wa Jengo la Mafunzo kwa Kampasi ya Arusha na kufanya ukarabati wa miundombinu ya Jengo la Mafunzo katika Kampasi ya Bustani, Jijini Dar es Salaam.

310. *Mheshimiwa Spika*, Chuo cha Taifa cha Utalii kitaendelea kutekeleza mikakati mbalimbali ikiwemo kufanya huduma mkoba (Outreach programs) za uhamasishaji, kushiriki maonesho pamoja na kuandaa vipindi vya televisheni na redio kwa ajili ya kunadi Programu za Mafunzo kwa Wanafunzi wa Shule za Sekondari na Wadau wa Utalii. Hatua hiyo inalenga kuongeza udahili zaidi wa wanafunzi na kuboresha utoaji huduma za utalii na ukarimu Nchini.

311. *Mheshimiwa Spika*, Chuo cha Taifa cha Utalii kitaandaa Kongamano la 3 la Kimataifa (The 3rd Linking Industry with Academia in the Tourism and Hospitality in Developing Countries (LIATH-DC) linalokutanisha Wadau na Wanataaluma katika masuala ya Utalii na Ukarimu. Kongamano hili linaandaliwa kwa kushirikiana na Chuo Kikuu cha Teknolojia cha *Tshwane* cha Afrika Kusini pamoja na

Chuo cha *Kenya Utalii College* na linatarajiwa kufanyika Mwezi Novemba 2024.

312. *Mheshimiwa Spika*, Chuo cha Taifa cha Utalii kitaendelea na utekelezaji wa Mpango wa mafunzo kwa Watumishi 30 kuwezesha kupata mafunzo ya muda mrefu na muda mfupi ndani na nje ya Nchi ambapo watumishi 4 watapata mafunzo ya muda mrefu kwa ngazi ya Uzamili (Masters) na Uzamivu (PhD) na watumishi 26 watawezesha kupata mafunzo ya muda mfupi. Utoaji wa mafunzo hayo utajikita zaidi katika fani za ukarimu, utalii na uratibu wa matukio.

4.3.4 Sekta ya Mambo ya Kale

4.3.4.1 Idara ya Mambo ya Kale

313. *Mheshimiwa Spika*, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025 Wizara itatangaza maeneo 15 ya malikale katika Gazeti la Serikali kuwa Urithi wa Taifa; kuendelea na utatuzi wa migogoro ya mipaka katika maeneo 4 ya malikale na kuhuisha taarifa za maeneo 21 yaliyotangazwa katika Gazeti la Serikali kuwa Urithi wa Taifa katika Mikoa ya Dodoma, Singida na Lindi. Aidha, Wizara itafanya warsha 3 za Wadau wa Malikale kuhusu usimamizi na uendelezaji wa maeneo yenye malikale Nchini. Vilevile, Wizara itaandaa Mwongozo na Taratibu za kutwaa na kuhamisha umiliki wa rasilimali za malikale kutoka kwa wamiliki kwenda kwa Wadau wenye uwezo na nia ya

kuyaendeleza kwa ajili ya kuendeleza shughuli za uhifadhi. Kazi nyingine zitakazotekelezwa ni kufanya vikao 2 vya Wadau katika Mikoa 2 kwa ajili ya kuidhinisha Mkakati wa Utekelezaji wa Sera ya Malikale ya Mwaka 2008; kushiriki katika maonesho na matamasha ya kitaifa na kimataifa; na mikutano ya kikanda na kimataifa.

4.3.4.2 Shirika la Makumbusho ya Taifa - NMT

314. *Mheshimiwa Spika*, kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025, Shirika litaimarisha kazi za uhifadhi na usimamizi wa malikale Nchini kwa kuhamasisha uwekezaji kwenye malikale na vituo vya makumbusho, kusimamia ukarabati wa majenzi ya kale 15 yaliyopo katika maeneo ya Mafia (Pwani) na Kigamboni (Dar es Salaam) pamoja na kutumia mifumo ya kidijitali kuhifadhi kumbukumbu za maeneo ya malikale Nchini. Aidha, Shirika litaendelea kuimarisha mifumo ya TEHAMA katika shughuli za uhifadhi ikiwemo usajili wa mikusanyo. Vilevile, Shirika litafungua maonesho mapya 2 ya kudumu ya kidijitali katika vituo vya Makumbusho, Nyumba ya Utamaduni (Dar es Salaam) na Kituo cha Tendaguru (Lindi). Katika hatua nyingine, Shirika litajenga nyumba 2 za asili kwa jamii ya Wachaga 1 na Wafipa 1 katika Kijiji cha Makumbusho na kuanza mpango wa uboreshaji wa jukwaa la sanaa (theatre) katika Kituo cha Makumbusho na Nyumba ya Utamaduni ili kuwezesha jukwaa hilo kuhudumia watu 600 kwa wakati mmoja.

315. *Mheshimiwa Spika*, Shirika litaendelea kushirikisha Mamlaka za Serikali za Mitaa katika kuhamasisha uhifadhi na uendelezaji malikale Nchini. Aidha, Shirika litafanya tafiti 5 za masuala ya urithi wa utamaduni na kutoa vibali vya utafiti katika maeneo ya malikale. Vilevile, Shirika litaendelea kuhamasisha jamii kuanzisha makumbusho binafsi, kutangaza vivutio vya urithi wa kiutamaduni kidijitali na kufanya programu za uhamasishaji utalii wa ndani kwa kuendesha kampeni ya makumbusho inayotembea (mobile exhibition), maonesho, matamasha, matukio na warsha zenye kujenga uelewa kuhusiana na utalii wa malikale. Katika hatua nyingine, Shirika litatekeleza Mpango wa uanzishwaji wa Makumbusho ya Marais, Dodoma. Aidha, Shirika litaendesha programu za kutekeleza Mpango wa Miaka 10 wa Kuenzi, Kutangaza na Kuhifadhi Urithi wa Mwalimu Julius Kambarage Nyerere.

4.3.4.3 Mfuko wa Mambo ya Kale – NFA

316. *Mheshimiwa Spika*, kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025, Mfuko utawezesha uandaaji wa Mipango ya Usimamizi wa Maeneo 2 ya Malikale ya Mji wa Kihistoria wa Bagamoyo na Magofu ya Kaole; uwekaji wa vioneshwa katika Kituo cha Kumbukumbu na Taarifa cha Tendaguru, Lindi; na kutambua maeneo 27 ya malikale ili yaweze kutangazwa katika Gazeti la Serikali kuwa Urithi wa Taifa. Aidha, Mfuko utaratibu utekelezaji wa Mpango wa Urejeshwaji wa malikale za

Tanzania zilizopo nje ya Nchi; kuratibu shughuli za uhifadhi wa malikale katika maeneo 25 Nchini; kufanya vikao 2 vya wadau kujadili uhifadhi na ufukuaji wa Nyayo za Laetoli; kuandaa Kanuni za utafiti wa malikale pamoja na uanzishwaji wa Makumbusho Binafsi Nchini; kuwezesha utekelezaji wa Mpango wa Kitaifa wa Kuenzi na Kusherehekea Urithi wa Mwl. Nyerere; na mafunzo kwa vitendo ya uhifadhi wa maeneo na majengo ya kihistoria.

4.4 Miradi ya Maendeleo

317. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, Wizara inakadiriya kutumia **Shilingi 97,241,336,000** kutekeleza Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 18,074,661,000** ni fedha za ndani na **Shilingi 79,166,675,000** ni fedha za nje. Fedha za maendeleo **Shilingi 97,241,336,000** zinajumuisha **Shilingi 52,845,774,134** kwa ajili ya kutekeleza Miradi ya Idara na Vitengo vilivyo chini ya Wizara; na **Shilingi 44,395,561,866** za Miradi itakayotekelezwa na Taasisi (TANAPA, TAWA, NCT na NMT).

318. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, Wizara itatekeleza miradi ya maendeleo kama ifuatavyo:

Mradi wa Programu ya Maboresho ya Usimamizi wa Fedha za Umma (Public Finance Management and Reform Programme VI)

Mradi wa Programu ya maboresho ya usimamizi wa Fedha za Umma Awamu ya Sita (PFMRP VI) ni mradi wa ubia wa maendeleo baina ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania pamoja na Benki ya Dunia. Katika Mwaka wa Fedha 2024/2025 mradi utatumia **Shilingi 95,794,606** fedha za ndani na **Shilingi 1,405,250,000** fedha za nje kutekeleza shughuli zifuatazo:-

- (i) Kuhuisha teknolojia zilizotumika kutengeneza moduli za Mfumo wa *MNRT Portal*, kuongeza moduli mpya pamoja na kufungamanisha mfumo wa *MNRT Portal* na mifumo ya taasisi zingine (TRA, Uhamiaji, NCAA, NIDA na BRELA);
- (ii) Kufanya zoezi la majaribio la ukubali wa mfumo wa kielektroniki wa upangaji wa huduma za malazi na chakula katika Madaraja ya Ubora ya nyota;
- (iii) Kufanya mafunzo ya Mfumo wa kielektroniki wa tathmini ya upangaji wa huduma za malazi na chakula katika Madaraja ya Ubora (AserT) kwa watumiaji na wadau katika kanda 4;
- (iv) Kuwawezesha watumishi 8 kupata mafunzo ya muda mfupi ya usalama mtandaoni;
- (v) Kuandaa nyaraka za usimamizi wa TEHAMA (ICT Documents – Enterprise Architecture Document na ICT Security Guideline Document).

Ujenzi wa Tanzania *Online Safari Booking System*

Ujenzi wa Mfumo huu una lengo la kupunguza mianya ya upotevu wa mapato yatokanayo na Sekta ya Utalii ambapo Wizara ya Maliasili na Utalii itajenga Mfumo wa *Tanzania Online Safari Booking System*. Kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 ujenzi wa mfumo utatumia kiasi cha **Shilingi 1,000,000,000** fedha za ndani kwa ajili ya ukusanyaji wa mahitaji ya mfumo, usanifu, ujenzi, kufanya majaribio, kupandisha mfumo, mafunzo, matengenezo na maboresho ya mfumo.

Mradi wa Kuboresha Usimamizi wa Maliasili na Kukuza Utalii Kanda ya Kusini (Resilient Natural Resources Management for Tourism and Growth Project - REGROW)

Mradi huu unatekelezwa na Serikali ya Tanzania kupitia mkopo wa masharti nafuu kutoka Benki ya Dunia. Katika Mwaka wa Fedha 2024/2025 mradi utatumia **Shilingi 92,672,655** fedha za ndani na **Shilingi 40,880,000,000** fedha za nje kutekeleza shughuli zifuatazo:

- (i) Kutekeleza mikakati ya kutangaza Utalii na kuendeleza Utalii wa utamaduni kusini mwa Tanzania;

- (ii) Kuwezesha ufuatiliaji wa njia mbadala za kujipatia kipato kwa jamii zinazoishi jirani na hifadhi za kipaumbele (Mikumi, Nyerere, Udzungwa na Ruaha) kwa kusimamia shughuli za jamii katika Vijiji 61, vikundi vya COCOBA, Ufadhili wa wanafunzi, miradi ya vikundi, na Askari Wanyamapori wa Jamii (VGS);
- (iii) Kuwajengea uwezo wa kusimamia vikundi wawezeshaji jamii 46, wajumbe 460 wa kamati za kusimamia utekelezaji wa shughuli za wananchi, watendaji wa Vijiji 46 pamoja na wawakilishi wa Mradi kwenye Wilaya 10 za Kilolo, Iringa, Mvomero, Kilosa, Chamwino, Ifakara, Rufiji, Kisarawe, Mbarali na Morogoro;
- (iv) Kukamilisha Ujenzi wa Kituo cha Utangazaji Utalii Kusini mwa Tanzania (Southern Tanzania Destination Marketing Center) na Kituo cha Utafiti wa Wanyamapori katika eneo la Kihesa Kilolo – Iringa;
- (v) Kukamilisha ujenzi wa miundombinu ya umwagiliaji katika skimu za mabonde madogo ya mito Chimala na Kimani kwa ujenzi wa skimu za Mbuyuni-Kimani na Makangarawe katika Wilaya ya Mbarali;
- (vi) Kuwezesha upandaji wa miti rafiki katika vyanzo vya maji katika kingo za mito Ndembera,

Mfyamba, Kioga, Mbarali, Kimani, Chimala, Mpolo, Mambi, Mswiswi, Mlowo, Gwiri, Mkoji, Balali, Halali, Mtitafu na Lumbizi katika Wilaya za Mufindi, Mbarali, Makete, Mbeya na Wanging'ombe;

- (vii) Kuwezesha shughuli ya kurejesha mikondo ya mito iliyopoteza muelekeo (River trainings) katika Mto Mbarali;
- (viii) Kuwezesha usimamizi wa fedha, manunuzi, usalama wa jamii na mazingira kwenye maeneo ya mradi, mafunzo pamoja na upatikanaji wa vitendea kazi kwa watekelezaji wa mradi; na
- (ix) Kuwezesha usimamizi na uratibu wa mradi kwa kufanya tathmini na kuratibu ufuatiliaji wa shughuli za mradi.

Mradi wa Kujenga Uwezo wa Maeneo ya Hifadhi, Mpori ya Akiba na Kikosi Dhidi ya Ujangili (Capacity Building in Game Reserves)

Mradi huu unatekelezwa kwa fedha za ndani, Kwa Mwaka wa Fedha 2024/25 mradi utatumia **Shilingi 1,123,563,539** kutekeleza shughuli zifuatazo:-

- (i) Kukamilisha malipo ya ununuzi wa eneo na kuandaa michoro kwa ajili ya ujenzi wa ghala la nyara Jijini Dodoma;

- (ii) Kununua vitendea kazi kwa ajili ya kuimarisha shughuli za uhifadhi;
- (iii) Kuperemba na kufanya tathmini ya pamoja ya shughuli za mradi;
- (iv) Kuwezesha uratibu na usimamizi wa shughuli za mradi; na
- (v) Ununuzi wa visukuma mawimbi (GPS Collars) 50 na mabomu baridi 20,000.

Mradi wa Kukabiliana na Ujangili na Biashara Haramu ya Nyara (Combating Poaching and illegal Wildlife Trade in Tanzania)

Wizara kwa kushirikiana na Shirika la Maendeleo la Umoja wa Mataifa (UNDP) inatekeleza Mradi wa kupambana na ujangili na biashara haramu ya nyara unaofadhiliwa na Mfuko wa Dunia wa Mazingira “*Global Environmental Facility – GEF*” katika Mwaka wa Fedha 2024/2025 mradi utatumia **Shilingi 3,660,500,000** fedha za nje kutekeleza shughuli zifuatazo:-

- (i) Ununuzi wa vifaa vya doria kwa ajili ya Kikosi Kazi cha Taifa Dhidi ya Ujangili (NTAP) na Kanda za Ki-ikolojia za Kuratibu Doria (TCGs);

- (ii) Kutoa mafunzo maalum kuhusu intelijensia, usimamizi wa kesi na operesheni kwa maafisa kutoka NTAP, TCG na Jeshi la Uhifadhi wa Wanyamapori na Misitū;
- (iii) Kuwezesha doria za ki-intelijensia katika TCG 10 na doria za pamoja za kikanda kwenye maeneo ya mifumo ikolojia inayovuka mipaka ya Nchi;
- (iv) Kutoa elimu kuhusu athari za ujangili na biashara haramu ya nyara kwa Wabunge, Majaji na Waendesha Mashtaka;
- (v) Kukamilisha maandalizi ya kanzidata kwa ajili ya kutunza taarifa na kumbukumbu mbalimbali za ujangili na biashara haramu ya nyara;
- (vi) Kuwezesha mikutano ya kikanda ya kupambana na ujangili;
- (vii) Kununua samani kwa ajili ya chumba maalum cha kuratibu kazi za kudhibiti ujangili; Kuwezesha uwekaji wa alama za kudumu na mipaka ya eneo la Jumuiya ya Hifadhi ya Wanyamapori Chamwino;
- (viii) Kuwezesha jamiii kutekeleza miradi ya kuongeza kipato na kupunguza utegemezi wa rasilimali za wanyamapori;
- (ix) Kujengea uwezo hifadhi ya wanyamapori ya jamii (WMA) ya Chamwino kwa kuinunulia vifaa;

- (x) Kuwezesha mtandao wa jamii wa ufuatiliaji wa masuala ya ujangili katika mfumo ikolojia wa Ruaha – Rungwa;
- (xi) Kuwezesha utekelezaji wa mbinu za kujikinga na wanyamapori hatari na waharibifu; na
- (xii) Kuwezesha kampeni za kupambana na ujangili na biashara haramu ya nyara.

Mradi wa Kujenga Uwezo wa Taasisi na Mafunzo ya Misitu na Ufugaji Nyuki (Capacity Building in Forestry and Beekeeping)

Katika Mwaka wa Fedha 2024/2025 Mradi utatumia **Shilingi 92,672,655** za fedha za ndani kwa ajili ya kujenga maabara ya mafunzo kwenye Chuo cha Ufugaji Nyuki – Tabora (BTI).

Programu ya Kuwezesha Mnyororo wa Thamani wa Mazao ya Nyuki (Support to Beekeeping Value Chain Programme – BEVAC)

Mradi huu unatekelezwa kwa ushirikiano kati ya Serikali ya Tanzania na Umoja wa Ulaya. Katika Mwaka wa Fedha 2024/2025 mradi utatumia **Shilingi 1,587,948,290** fedha za nje kutekeleza shughuli zifuatazo:

- (i) Kuwezesha mafunzo ya utalii wa nyuki, uzalishaji wa malkia na utengenezaji wa vifaa vya kukusanyia chavua kwa wakufunzi wa taasisi za mafunzo;
- (ii) Kuwezesha ununuzi wa vifaa vya maabara ya utafiti wa ufugaji nyuki iliyopo Njiro;
- (iii) Kuwezesha ujenzi wa bweni la wanafunzi wa kike katika Chuo cha Mafunzo ya Ufugaji Nyuki Tabora;
- (iv) Kutoa mafunzo ya utengenezaji wa mizinga ya nyuki inayofaa na utengenezaji wa mavazi ya kinga kwa mafundi seremala na cherehani mtawalia katika eneo la mradi;
- (v) Kuboresha ugavi wa asali kwa kuanzisha vituo vya kukusanyia asali, masoko mahsusi ya kuuzia asali jirani na maeneo yaliyohifadhiwa pamoja na kuwezesha uanzishwaji wa vibanda maalum vinavyohamishika kwa ajili ya kuuzia asali maeneo ya barabarani;
- (vi) Kuwezesha vitendea kazi kwa ajili ya uzalishaji wa mazao ya nyuki kwa kuzingatia mbinu bora kwa vikundi vinavyotekeleza shughuli katika hifadhi za nyuki zilizoanzishwa;

- (vii) Kuandaa ramani na vigezo vya kuanzisha manzuki za mfano na kuwezesha uanzishwaji wa manzuki hizo katika Wilaya za mradi;
- (viii) Kuwezesha utafiti-vitendo katika masuala ya teknolojia za ufugaji nyuki, kuchapisha na kusambaza mbinu na matokeo ya tafiti hizo; na
- (ix) Kuwezesha uanzishwaji wa kambi bora za ufugaji nyuki na kufanya ziara za kubadilishana uzoefu wa teknolojia za ufugaji wa malkia na uvunaji wa chavua.

Mradi wa Kurejesha Mifumo ya Chakula na Matumizi Bora ya Ardhi (Food Systems, Land use and Restoration Project – FOLUR)

Mradi huu unaofadhiliwa na Mfuko wa Dunia wa Mazingira “*Global Environmental Facility – GEF*” utatumia **Shilingi 2,474,900,000** fedha za nje kutekeleza shughuli zifuatazo:-

- (i) Kutekeleza Mpango Kazi wa Usimamizi Shirikishi wa vyanzo vya maji katika Bonde la Kilombero (SMT);

- (ii) Kuwezesha maandalizi ya mipango ya Matumizi Bora ya Ardhi za Vijiji katika maeneo ya kipaumbele katika ikolojia za Kilombero;
- (iii) Kutoa mafunzo na kujenga uelewa kuhusu usimamizi shirikishi wa ikolojia za Kilombero;
- (iv) Kuwezesha tathmini ya vihatarishi kwenye maeneo yenye thamani kubwa ya uhifadhi na kubainisha maeneo ya kipaumbele kwa ajili ya uongoaji kwenye maeneo yaliyoharibiwa katika ikolojia ya Kilombero; na
- (v) Kusimamia maeneo yenye thamani kubwa ya uhifadhi katika ikolojia lengwa kupitia mbinu zilizofanya vizuri kwenye maeneo mengine kwa ikolojia za Kilombero.

Mradi wa Uendelezaji wa Utalii wa Mikutano na Matukio (MICE Tourism Development Project)

Mradi huu utatumia **Shilingi 432,472,388** fedha za ndani kwa ajili ya kufanya upembuzi yakinifu na kuandaa michoro ya ujenzi wa ukumbi wa mikutano.

Ujenzi wa Makumbusho ya Marais - Dodoma

Ujenzi huu una lengo la kuongeza wigo katika uhifadhi wa urithi wa asili na utamaduni wa Mtanzania, kuhifadhi historia za Waasisi na Viongozi Wakuu wa Nchi, kuimarisha na kuhamasisha tafiti za masuala ya historia pamoja na kuongeza vivutio vya utalii vya utamaduni. Kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 ujenzi huu utatekelezwa na fedha za ndani kiasi cha **Shilingi 1,000,000,000** kwa ajili ya kuanza ujenzi wa makumbusho ya Marais wa Tanzania itakayojengwa Jijini Dodoma.

Mradi wa Kujenga Uwezo na Kuimarisha Chuo cha Taifa cha Utalii

Kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 mradi huu utatumia fedha za ndani kiasi cha **Shilingi 2,757,658,485** kwa ajili ya kukamilisha ujenzi wa jengo la taaluma (*Academic block*) kwenye Kampasi ya Arusha. Jengo hilo litakuwa na miundombinu ya madarasa yenye uwezo wa kutumika kutoa kwa wanafunzi 1200, kumbi za mihadhara, kumbi za mikutano na vifaa vya mafunzo vikiwemo majiko, chumba cha kufulia (*Laundry*), mgahawa na vyumba vya wageni (*application rooms*).

Miradi ya TANAPA

Kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 Shirika la Hifadhi za Taifa Tanzania (TANAPA) litatumia kiasi cha **Shilingi 18,633,325,000** fedha za nje ili kutekeleza baadhi ya shughuli zifuatazo: -

- (i) Ujenzi wa Miundombinu ya kijamii (29 katika Wilaya ya Serengeti na 29 katika Wilaya ya Ngorongoro);
- (ii) Ujenzi wa Kituo cha kutolea taarifa kwa wageni (Serengeti Visitors Interpretive Centre (SVIC) eneo la Seronera;
- (iii) Kugharamia shughuli za Ikolojia katika Hifadhi za Mahale na Katavi;
- (iv) Kugharamia kazi ya uzoeshaji wa Sokwe matu (Habituation of Chimpanzee at Mahale Mountains NP);
- (v) Ujenzi wa miundombinu ya kijamii katika Ushoroba wa Katavi – Mahale;
- (vi) Ujenzi wa miundombinu ya kudhibiti mwenendo wa magari;

- (vii) Utoaji elimu kwa wadau; na
- (viii) Ujenzi wa jengo la Utawala kwa Hifadhi ya Taifa ya Milima ya Mahale na ujenzi wa nyumba 6 za Maafisa katika Hifadhi ya Taifa Katavi.

Miradi ya TAWA

Kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 Mamlaka ya usimamizi wa wanyamapori itatumia kiasi cha **Shilingi 22,004,578,381** ambapo kiasi cha **Shilingi 11,479,826,671** ni fedha za ndani na **Shilingi 10,524,751,710** fedha za nje kwa ajili ya kutekeleza shughuli zifuatazo:-

- (i) Ujenzi wa vivuko vya barabara, Jengo la Ofisi, Nyumba ya Wageni na Mnara wa Tangi la Maji, Karakana Kubwa, Bweni katika Pori la Akiba la Selous;
- (ii) Ukarabati wa mtandao wa barabara wenye urefu wa kilometa 593 na viwanja vidogo 4 vya ndege katika Pori la Akiba la Selous;
- (iii) Ununuzi wa injini mpya ya ndege (5H SGR), kamera 3 kwa ajili ya programu ya uhamasishaji, magari 6 pamoja na gari 1 ya kubeba wagonjwa (Ambulance), vifaa vya

ujenzi wa mfumo wa usambazaji wa maji katika vituo 8 vya Askari wa kudhibiti wanyamapori wakali na waharibifu na basi dogo kwa ajili ya wafanyakazi wa Mapori ya Akiba Ikorongo – Grumeti;

- (iv) Kununua na kufunga mfumo wa umeme wa jua (solar system) katika Kituo cha Askari wa kudhibiti wanyamapori wakali na waharibifu Mboliboli;
- (v) Ujenzi wa vyumba 3 vya madarasa katika Shule ya Ngumbu-Liwale, shule ya Sekondari Mwaseni-Rufiji na Shule ya msingi Miguruwe-Kilwa;
- (vi) Upanuzi wa Zahanati ya Miguruwe - Kilwa pamoja na ununuzi wa dawa;
- (vii) Ujenzi wa daraja la Lung'onya na Matandu;
- (viii) Ujenzi wa kilometa 255.1 za mtandao wa barabara katika mapori ya Akiba Wami-Mbiki, Mpanga Kipengere, Luganzo na Hifadhi ya wanyamapori Makuyuni;
- (ix) Ujenzi wa ofisi 4 kwa ajili ya Kanda za Uhifadhi Magharibi, Ziwa na Mapori ya Akiba Wami-mbiki na Kilombero;

- (x) Kununua boti maalum (air boat) 1 na trekta 1 katika Pori la Akiba Kilombero;
- (xi) Kujenga lango la kuingia na kutoka katika Hifadhi ya Wanyamapori Makuyuni; na
- (xii) Ukarabati wa nyumba 5 za watumishi na ujenzi wa uzio katika Ofisi ya Matumizi Endelevu – Arusha.

5.0 SHUKRANI

319. *Mheshimiwa Spika*, ninapenda kumshukuru tena Mheshimiwa Rais kwa namna ambavyo ameendelea kutoa dira na maelekezo ili kuimarisha zaidi Sekta yetu ya Maliasili na Utalii na kuwezesha kufikia malengo yetu. Pia, kutumia nafasi hii tena kukushukuru wewe binafsi, Mheshimiwa Naibu Spika, Wenyeviti wa Bunge na Wenyeviti wa Kamati za Kudumu za Bunge kwa ushirikiano mnaotoa katika kuliongoza Bunge letu Tukufu.

320. *Mheshimiwa Spika*, mwisho lakini sio kwa umuhimu, nitumie fursa hii tena kipekee kumshukuru Mheshimiwa Naibu Waziri wa Wizara ya Maliasili na Utalii. Kwa hakika Naibu Waziri Wangu amekuwa wa Msaada Mkubwa katika utekelezaji wa majukumu yangu, wakati wote. Aidha, nawashukuru kwa dhati Katibu Mkuu na Naibu Katibu Mkuu kwa kusimamia vyema utekelezaji wa kazi mbalimbali za Wizara.

Vilevile, nawashukuru Wakurugenzi na Vitengo vya Wizara; Wenyeviti wa Bodi zilizo chini ya Wizara; Viongozi wa Taasisi na Watendaji wote wa Wizara kwa ushirikiano mzuri ambao wamekuwa wakinipatia wakati wote na juhudi walizofanya kuhakikisha kwamba tunatimiza ipasavyo majukumu tuliyokabidhiwa. Naomba waendeleo na juhudi hizo ili tuweze kutimiza malengo tuliyojiwekea.

321. *Mheshimiwa Spika*, ninapenda kutumia fursa hii kuwashukuru kwa dhati na kuwatambua wadau wote wa Wizara yetu ikiwa ni pamoja na Washirika mbalimbali wa Maendeleo ambao wamechangia kwa kiasi kikubwa katika utekelezaji wa Programu, Miradi na Mipango mbalimbali ya Wizara.

322. *Mheshimiwa Spika*, nianze kwa kuzishukuru Nchi marafiki, Jumuiya za Kikanda, Mashirika ya Kimataifa, Taasisi za Serikali pamoja na wadau wengine wakiwemo Sekta Binafsi kwa ushirikiano wao katika kukuza na kuendeleza Sekta ya Maliasili, Malikale na Utalii ili kuchochea maendeleo ya jamii na uchumi wa Nchi kwa ujumla. Nachukua fursa hii kuzishukuru Serikali za Canada, China, Umoja wa Falme za Kiarabu (UAE), Korea Kusini, Marekani, Morocco, Namibia, Norway, Ubelgiji, Ufaransa, Ufini, Ujerumani, Uswisi na Jumuiya ya Umoja wa Nchi za Ulaya.

323. *Mheshimiwa Spika*, napenda kuchukua fursa hii pia kuyashukuru na kuyatambua Mashirika na

Taasisi za Kimataifa zikiwemo: EU, AfDB, AWF, AWHF, ENABEL, FAO, FZS, GEF, GIZ, ICCROM, ICOM, ICOMOS, ILO, IMF, ITC, IUCN, KfW, NORAD, RTI, PAMS Foundation, Trade Aid, UNDP, UNESCO, UN-Tourism, IORA, USAID, Honey Guide Foundation, CIFOR, ICRAF, INBAR, GATSBY, FOREST-FARM FACILITY, SIX RIVERS, WCS, WHC, WTTC, World Bank, Wild Aid, WMF na WWF.

324. *Mheshimiwa Spika*, napenda kuwashukuru pia wadau wote wa ndani wa Sekta ya Maliasili na Utalii wakiwemo: TCT, TATO, HAT, TAHOA, TLTO, TTGA, KGA, NTSGS, IGS, TGS, KTGA, NGTF, KPA, TPO, TACTO, TAOA, TAHA, TAWTO, TWEA, CWMAC, TABEDO, TAF, TTGAU, API-SUPPORT, HEAT, SHIVIMITA, *Nature* Tanzania na wadau wote wanaoshiriki kikamilifu katika shughuli za uhifadhi wa maliasili, malikale, uendelezaji na utangazaji utalii ikiwemo ofisi zetu za Ubalizi nje ya Nchi.

325. *Mheshimiwa Spika*, kwa namna ya kipekee napenda kutambua mchango wa Viongozi wetu wa Dini na Viongozi wa Kimila kwa jitihada wanazozionyesha katika kuhakikisha kuwa rasilimali zetu zikiwemo wanyamapori, misitu na malikale zinaendelea kulindwa na kuhifadhiwa kwa maslahi ya vizazi vya sasa na vijavyo. Aidha, Viongozi hawa wamekua mstari wa mbele katika kupiga vita shughuli zinazoharibu mazingira zikiwemo; ukataji miti ovyo, uchomaji wa mkaa kiholela, na kufanya shughuli za kilimo ndani ya hifadhi kinyume na Sheria. Kwa

upande mwingine, natambua mchango mkubwa unaotolewa na wenzetu wa Vyuo Vikuu, Vyuo vya Kati, Shule za Sekondari na Msingi kwa namna walivyojikita katika utunzaji wa rasilimali za misitu na nyuki kwa kuanzisha vitalu vya miti na miradi ya ufugaji nyuki katika maeneo yao. Vilevile, natambua mchango wa taasisi za tafiti kwa namna zinavyoshirikiana na Wizara kwa kutafuta majawabu ya changamoto mbalimbali zinazokabili sekta ya Maliasili na Utalii.

326. Mheshimiwa Spika, kwa namna ya kipekee, navishukuru Vyombo Vya Ulinzi na Usalama, Taasisi za Himasheria pamoja na Vyombo vya Habari kwa kuendelea kutoa ushirikiano kwa Wizara ya Maliasili na Utalii katika kufanikisha utekelezaji wa shughuli zetu. Aidha, ninapenda kuwashukuru Wananchi wote walioshiriki kikamilifu katika shughuli za uhifadhi wa Maliasili, Malikale na uendelezaji Utalii.

327. Mheshimiwa Spika, nitumie fursa hii kuwaomba wadau wote kuendelea kutoa ushirikiano kwa Wizara ili iweze kutekeleza majukumu yake kikamilifu. Wizara yangu inatambua na kuthamini michango inayotolewa na wadau hawa katika kuwezesha utekelezaji wa majukumu ya Wizara.

328. Mheshimiwa Spika, napenda kwa mara nyingine kuwashukuru Sekta zote ambazo tunashirikiana nazo katika utekelezaji wa majukumu yetu katika uhifadhi wa Maliasili, Malikale na Utalii na wananchi wote kwa ushirikiano wao.

6.0 MAOMBI YA FEDHA KWA MWAKA 2024/2025

329. Mheshimiwa Spika, ili Wizara iweze kutekeleza malengo na vipaumbele iliyojiwekea, ninaomba Bunge lako Tukufu liidhinishe jumla ya **Shilingi 348,125,419,000** kwa matumizi ya Fungu 69 kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 250,884,083,000** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na **Shilingi 97,241,336,000** ni za Miradi ya Maendeleo.

330. Mheshimiwa Spika, fedha za Matumizi ya Kawaida zinajumuisha **Shilingi 125,366,391,000** za Mishahara na **Shilingi 125,517,692,000** za Matumizi Mengineyo. Fedha za Miradi ya Maendeleo zinajumuisha **Shilingi 18,074,661,000** fedha za ndani na **Shilingi 79,166,675,000** fedha za nje.

7.0 HITIMISHO

331. Mheshimiwa Spika, napenda kuhitimisha kwa kutoa rai kwa Watanzania wote kuendelea kushiriki katika uhifadhi wa Maliasili, Malikale na uendelezaji wa Utalii. Aidha, ninatoa shukrani zangu za dhati kwako na kwa Waheshimiwa Wabunge wote kwa kunisikiliza.

332. Mheshimiwa Spika, Hotuba hii inapatikana pia katika tovuti ya Wizara ya Maliasili na Utalii: <https://www.maliasili.go.tz>

333. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

ORODHA YA VIAMBATISHO

Jedwali Na. 1: Maduhuli ya Wizara kwa mwaka 2022/2023 na Makusanyo kwa Mwaka 2023/2024 (hadi Aprili, 2024)

Wizara/ Taasisi	Makusanyo kwa mwaka 2022/2023	Makadirio kwa mwaka 2023/2024	Makusanyo hadi Aprili, 2024	%
(i)	(ii)	(iii)	(iv)	(v)
A: Maduhuli yaliyokusanywa kupitia Mfumo wa MNRT Portal				
Wizara	8,275,350,382.97	11,000,000,000	8,814,245,267.40	80.13
Taasisi	162,156,267,450.40	189,363,068,234	142,573,415,109.92	75.29
JUMLA	170,431,617,833.37	200,363,068,234	151,387,660,377.32	75.56
B: Maduhuli ya Taasisi za Wizara (TANAPA, NCAA na TAWA) yaliyowasilishwa Mfuko Mkuu wa Serikali kupitia TRA				
TANAPA	282,825,596,834.55	339,115,231,823	353,438,677,730.15	104.22
NCAA	171,322,125,734	155,400,000,000	188,519,361,412	121.31
TAWA	55,570,877,935.3	78,390,387,647.92	57,647,139,960.28	73.54
Jumla Ndogo	509,718,600,503.85	572,905,619,470.92	599,605,179,102.43	104.66
JUMLA KUU	680,150,218,337.22	773,268,687,704.92	750,992,839,479.75	97.12

* Aprili, 2024

Jedwali Na. 2: Makadirio ya Mapato kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025

Na.	Idara/ Taasisi	Fedha zilizoidhinishwa kwa Mwaka 2023/2024	Makadirio kwa Mwaka 2024/2025
I: Mfuko Mkuu wa Serikali			
1	Utawala	7,000,000.00	7,000,000
2	Utalii	10,893,000,000.00	10,943,000,000
3	Mambo ya Kale	100,000,000.00	50,000,000
4	TAWA	78,390,387,647.92	94,558,757,000
Jumla Ndogo		89,390,387,647.92	105,558,757,000
II: Taasisi zinazokusanya na kutumia			
1	TAWIRI	1,925,000,000	3,276,299,600
2	CAWM	7,997,383,513	7,997,383,503
3	PWTI	3,650,579,000	2,988,800,219
4	CBCTC	1,614,000,000	1,597,604,000
5	TAFORI	1,200,000,000	1,015,610,000
6	FTI	2,810,000,000	1,526,400,000
7	BTI	554,165,000	586,290,000
8	FITI	1,369,000,000	980,000,000
9	TTB	835,000,000	1,720,000,000
10	NCTA	4,676,240,000	3,729,747,117
11	NMT	1,275,918,721	1,404,382,561
12	TFS	161,455,782,000	175,596,546,000
13	TANAPA	339,115,231,823	430,864,198,480
14	NCAA	155,400,000,000	230,000,000,000
Jumla Ndogo		683,878,300,057	863,283,261,480
Jumla (I + II)		773,268,687,704.92	968,842,018,480

Jedwali Na. 3: Mwenendo wa Utalii Nchini kuanzia Mwaka wa Fedha 2019 hadi 2023

Mwaka	2019	2020	2021	2022	2023
Idadi ya watalii wa kimataifa	1,527,230	620,867	922,692	1,454,920	1,808,205
Watalii wa Hotelini	1,353,279	563,779	848,936	1,365,861	1,710,333
Mapato (Dola za Kimarekani - Milioni)	2,604.46	714.5	1,310.34	2,527.77	3,373.83
Wastani wa siku za Mtalii kukaa Nchini	13	10	10	9	10
Wastani wa matumizi ya fedha kwa Mtalii kwa Siku (Dola za Kimarekani)					
Safari za Vifurushi	379	312	364	377	419
Safari zisizo za Vifurushi	216	115	141	166	178

Jedwali Na. 4: Idadi ya Watalii Waliotembelea Eneo la Hifadhi ya Ngorongoro na Mapato kuanzia Mwaka wa Fedha 2019/2020 hadi 2023/2024

Na.	Mwaka wa Fedha	Watalii wa Nje	Watalii wa Ndani	Jumla ya Watalii	Mapato (Shilingi)
1.	2019/2020	412,244	294,807	707,051	123,858,764,000
2.	2020/2021	72,632	118,982	191,614	31,426,077,258
3.	2021/2022	228,810	196,576	425,386	91,131,434,281
4.	2022/2023	458,351	293,881	752,232	171,322,125,734
5.	2023/2024*	481,163	299,118	780,281	188,519,361,412
	Jumla	1,653,200	1,203,364	2,856,564	606,257,762,685

* Hadi Aprili, 2024

Jedwali Na. 5: Mwenendo wa Uwindaji wa Kitalii na Mapato Kuanzia Mwaka wa Fedha 2019/2020 hadi 2023/2024

Na.	Mwaka	Idadi ya Watalii			Mapato (Shilingi)
		Wawindaji	Watazamaji (<i>Observers</i>)	Jumla	
1.	2019/2020	484	484	968	22,384,414,381.00
2.	2020/2021	355	255	610	24,945,979,320.00
3.	2021/2022	531	313	844	49,535,183,266.00
4.	2022/2023	580	207	787	47,504,406,125.31
5.	2023/2024*	512	598	1,110	39,360,383,678.29
	Jumla	2,462	1,856	4,318	183,730,366,770.60

*Hadi Aprili, 2024

Jedwali Na. 6: Idadi ya Watalii Waliotembelea Mapori ya Akiba na Mapato kuanzia Mwaka wa Fedha 2019/2020 hadi 2023/2024

Na.	Mwaka	Watalii			Mapato (Shilingi)
		Nje	Ndani	Jumla	
1.	2019/2020	77,411	24,405	95,861	18,308,809,362.00
2.	2020/2021	26,854	10,830	37,684	3,399,960,437.84
3.	2021/2022	109,674	48,434	158,108	9,940,367,816.68
4.	2022/2023	123,840	43,124	166,964	12,940,469,659.54
5.	2023/2024*	100,667	57,058	157,725	18,286,756,282.00
	Jumla	438,446	183,851	616,342	62,876,363,558.06

* Hadi Aprili, 2024

Jedwali Na. 7: Malipo ya Kifuta Jasho na Kifuta Machozi yaliyolipwa kuanzia Julai, 2023 hadi Mei, 2024

Na.	Halmashauri (W)	Idadi ya waliolipwa	Kiasi kilicholipwa (Tsh.)
1	Arumeru DC	131	32,762,500
2	Babati DC	243	36,900,000
3	Bariadi DC	15	7,600,000
4	Buchosa DC	99	20,940,000
5	Bunda DC	2	1,500,000
6	Bunda TC	294	75,375,000
7	Chalinze DC	356	68,010,000
8	Chamwino DC	2	1,500,000
9	Chemba DC	45	16,850,000
10	Dodoma CC	2	600,000
11	Hanang' DC	6	4,000,000
12	Handeni DC	426	118,330,000
13	Itigi DC	12	8,500,000
14	Kalambo DC	504	123,993,750
15	Kaliua DC	3	2,500,000
16	Karatu DC	73	29,575,000
17	Kibaha DC	89	18,565,000
18	Kilolo DC	49	7,300,000
19	Kilosa DC	616	235,860,000
20	Kilwa DC	117	23,175,000
21	Kiteto DC	1	1,000,000
22	Kondoa DC	167	61,250,000
23	Kwimba DC	1	500,000
24	Liwale DC	16	14,500,000
25	Longido DC	235	43,045,000

Na.	Halmashauri (W)	Idadi ya waliolipwa	Kiasi kilicholipwa (Tsh.)
26	Lushoto DC	2	2,000,000
27	Malinyi DC	3	3,000,000
28	Mbarali DC	341	76,495,000
29	Mbeya TC	4	150,000
30	Meatu DC	5	4,500,000
31	Mkinga DC	191	48,050,000
32	Monduli DC	1,051	231,751,250
33	Morogoro DC	255	68,925,000
34	Mufindi DC	11	1,496,000
35	Mvomero DC	33	25,400,000
36	Nachingwea DC	1,559	374,930,000
37	Newala DC	1	1,000,000
38	Newala TC	5	2,700,000
39	Ngorongoro DC	79	23,975,000
40	Rorya DC	3	1,500,000
41	Same DC	1,515	217,230,000
42	Serengeti DC	1,631	247,746,250
43	Siha DC	253	38,643,750
44	Songwe DC	1	1,000,000
45	Tandahimba DC	90	69,900,000
46	Ukerewe DC	2	1,500,000
47	Uvinza DC	4	3,500,000
48	Wanging'ombe DC	9	735,000
JUMLA		10,552	2,400,258,500

Jedwali Na. 8: Mwenendo wa Upandaji Miti katika Mashamba ya Miti Kuanzia Mwaka wa Fedha 2019/2020 hadi 2023/2024

Na.	Jina la Shamba	Ukubwa wa Shamba (Hekta)	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023	2023/2024*	Jumla
1	Buhigwe	1,383	143	130	126	57	186	642
2	Buhindi	21,880	357	495	504	258.6	227	1,842
3	Iyondo Mswima	2,935	200	175	101	102	100	678
4	Kawetire	5,182	47	62	78	70.58	27	285
5	Kiwira	2,820	99	87	136	182	217	721
6	Korogwe	10,276	129	108	0	98	20	355
7	Longuza	7,067	168	133	223	218	182	924
8	Makere Kusini	65,178	N/A	173	334	611	544	1,662
9	Mbizi	23,824	311	249	123	130	80	893
10	Meru	8,195	357	180	258	286	310	1,391
11	Morogoro	12,950	283	263	220	185	150	1,101
12	Mpepo	20,905	500	500	0	470	320	1,790
13	Mtibwa	16,109	125	97	166.5	211	132	732
14	North Kilimanjaro	8,069	249	155	201	249.5	236	1,091
15	North Ruvu	1,926	100	170	42	142	15	469
16	Rondo	31,930	126	154	207	201	13	701
17	Rubare	2,979	309	N/A	36	22	17	384
18	Rubya	6,374	234	72	76	113	74	569
19	Sao Hill	135,903	2,616	2,793	2,761	3,355	2,960	14,485
20	Shume	4,863	144	174	161	255	204	938
21	Silayo	69,756	888	825	1200	1101	523	4,537
22	Ukaguru	3,127	303	230	210	63	26	832

23	West Kilimanjaro	7,632	239	160	144	393.9	256	1,193
24	Wino	39,400	420	428	509	440.5	503	2,301
	Jumla Kuu	510,663	8,347	7,773	7,817	9,215	7,322	40,516

* Hadi Aprili, 2024

Jedwali Na. 9: Mauzo ya Asali na Nta Nje ya Nchi kuanzia Mwaka wa Fedha 2019/2020 hadi 2023/2024

Na.	Mwaka	Asali		Nta	
		Tani	Thamani (Shilingi)	Tani	Thamani (Shilingi)
1.	2019/2020	2,032	13,413,721,200	251	3,865,400,000
2.	2020/2021	1,988	19,878,220,000	393	6,489,999,500
3.	2021/2022	1,562.93	15,629,295,500	747.56	14,951,148,000
4.	2022/2023	1,199	14,397,780,000	479	7,185,000,000
5.	2023/2024*	591	7,103,400,000	355	5,325,390,000
	Jumla	7,372.93	70,422,416,700	2,225.56	37,816,937,500

* Hadi Aprili, 2024

Jedwali Na. 10: Idadi ya Watalii Waliotembelea Hifadhi za Misituta ya Mazingira Asilia na Mapato kuanzia Mwaka wa Fedha 2020/2021 hadi 2023/2024

Na.	Mwaka	Watalii wa Nje	Watalii wa Ndani	Jumla ya Watalii	Mapato (Shilingi)
1.	2020/2021	4,348	55,258	59,606	154,965,050
2.	2021/2022	17,141	134,861	152,002	609,794,840
3.	2022/2023	31,141	211,833	242,974	1,377,993,865
4.	2023/2024*	38,278	173,486	211,764	1,689,095,459
	Jumla	90,908	575,438	666,346	3,831,849,214

* Hadi Aprili, 2024

Jedwali Na. 11: Idadi ya Watalii Waliotembelea Hifadhi za Taifa na Mapato kuanzia Mwaka wa Fedha 2019/2020 hadi 2023/2024

Na.	Mwaka	Watalii			Mapato (Shilingi)
		Nje	Ndani	Jumla	
1.	2019/2020	658,250	394,693	1,052,943	252,194,833,476
2.	2020/2021	153,389	358,500	511,889	56,979,796,789
3.	2021/2022	412,480	594,029	1,006,509	174,715,158,494
4.	2022/2023	812,241	858,196	1,670,437	337,424,076,896.29
5.	2023/2024*	832,851	765,747	1,598,598	353,438,677,730.15
	Jumla	2,869,211	2,971,165	5,840,376	1,174,752,543,385

* Hadi Aprili, 2024

Jedwali Na. 12: Idadi ya Wageni Waliotembelea Vituo vya Malikale na Mapato kuanzia Mwaka wa Fedha 2019/2020 hadi 2023/2024

Kituo	2019/2020		2020/2021		2021/2022		2022/2023		2023/2024*	
	Wageni	Mapato	Wageni	Mapato	Wageni	Mapato	Wageni	Mapato	Wageni	Mapato
Magofu ya Kaole	34,226	70,863,000	21,259	39,857,800	36,951	20,249,000	36,640	71,279,380	30,284	63,933,000
Zama za Mawe Isimila	2,392	10,214,000	6,823	14,866,924.5	10,485	25,192,935	7,266	22,841,393	1,098	19,672,580
Mji Mkongwe - Bagamoyo	18,392	50,793,624	9,573	21,162,000	22,788	11,779,730	18,229	52,688,030	13,832	44,693,000
Makumbusho Ya Mkwawa - Kalenga	1,655	3,267,300	3,672	5,966,730	6,004	8,977,935.00	5,049	8,685,870	5,556	11,236,040
Magofu ya Kilwa Kisiwani na Songo Mnara	3,740	40,538,000	4,040	27,563,500	5,993	34,911,550	6,370	66,024,402	6,148	75,801,950

Kituo	2019/2020		2020/2021		2021/2022		2022/2023		2023/2024*	
	Wageni	Mapato	Wageni	Mapato	Wageni	Mapato	Wageni	Mapato	Wageni	Mapato
Kimondo cha Mbozi	2,705	5,061,440	3,726	11,252,480	2,143	5,654,360	5204	8,033,318	2,626	3,507,700
Mapango ya Amboni	8,308	17,789,240	8,434	18,692,280	14,042	30,373,200	16036	39,599,789	12,909	22,115,888
Magofu ya Tongoni	345	984,000	192	373,000	174	239,000	449	1,043,500	378	765,000
Dkt. Livingstone Ujiji, Kigoma	3,198	7,786,000	3,027	6,876,475	32,486	66,815,780.00	4,336	17,099,478	7,224	14,455,020
Tembe la Kwihara	506	919,000	392	338,000	419	708,000	1212	1,810,840	541	1,124,000
Michoro ya Miambani Kondo, Kolo	2,765	17,543,000	2,316	9,407,000	5,990	10,495,162	5,665	26,588,500	4,185	21,231,500
Makumbusho ya Caravan Serai, Bagamoyo	3,028	6,250,880	2,190	3,478,000	5,186	9,347,000	5409	13,765,060	4,417	11,907,560
Nyumba Kumbukizi ya Mwl. Nyerere – Magomeni	0**	0**	181	283,000	1,226	2,160,580	470	1,858,500	958	2,030,780
Jumla	81,260	232,009,484	65,825	160,117,190	143,887	226,904,232	112,335	331,318,060	90,156	292,474,018

* Hadi Aprili, 2024

** Kituo kilifungwa kwa ajili ya ukarabati mkubwa

Jedwali Na. 13: Idadi ya Wageni Waliotembelea Makumbusho ya Taifa na Mapato Kuanzia Mwaka wa Fedha 2021/2022 hadi 2023/2024

Mwaka	2021/2022				2022/2023				2023/2024*			
	Wageni			Mapato	Wageni			Mapato	Wageni			Mapato
	Nje	Ndani	Jumla		Nje	Ndani	Jumla		Nje	Ndani	Jumla	
Nyumba ya Utamaduni	4,610	48,341	52,951	227,482,587	7,800	159,381	167,181	470,069,263.40	8,193	79,325	87,518	309,734,150
Kijiji cha Makumbusho	1,381	681,069	682,450	183,595,633	3,426	635,582	639,008	239,458,300	6,267	72,456	78,723	208,445,223.84
Azimio la Arusha	135	5,988	6,123	19,509,700	146	1,259	1,405	19,265,400	367	10,032	10,399	15,476,100
Vita vya Majimaji	22	2,690	2,712	50,182,700	71	2,340	2,441	47,611,200	49	14,487	14,516	16,754,500
Mwl. Nyerere -Butiama	27	6,077	6,104	33,960,000	60	5,008	5,068	38,325,300	47	10,464	10,511	65,931,800
Makumbusho ya Elimu Viumbe	909	5,648	6,557	23,551,700	2,445	38,536	40,981	71,284,290	2,065	18,313	20,378	81,001,275
Dkt. Rashid M. Kawawa	9	545	554	1,519,000	9	3,321	3,330	2,372,900	14	914	928	1,946,300
Mji Mkongwe - Mikindani	4	1,309	1,313	1,692,500	4	4,293	4,297	3,835,500	29	3,113	3,142	3,516,500
JUMLA	7,097	751,667	758,764	541,493,820	13,841	908,476	922,317	892,222,153.40	17,031	209,104	225,233	702,805,848.84

* Hadi Aprili, 2024

Jedwali Na. 14: Nafasi ya Tanzania kwa Idadi ya Wanyamapori Barani Afrika kwa Mwaka 2023

Na.	Wanyamapori	Nchi Tano zinazoongoza kwa wanyamapori na idadi				
		1	2	3	4	5
1.	Tembo	Botswana 130,000	Zimbabwe 100,000	Tanzania 60,000	Afrika Kusini 35,000	Namibia 24,000
2.	Nyati	Tanzania 225,000	Afrika Kusini 46,000	Mozambique 45,000	Kenya 42,000	Zambia 41,000
3.	Simba	Tanzania 17,000	Afrika Kusini 3,284	Botswana 3,064	Kenya 2,515	Zambia 2,349
4.	Faru	Namibia 2,196	Afrika Kusini 2,056	Zimbabwe 1,033	Kenya 938	Tanzania 212
5.	Chui	Tanzania 24,000**				

** Idadi ya Chui kwa Nchi nyingine za Afrika haipo kwa sasa.

Jedwali Na. 15: Idadi ya Wanafunzi Waliidahiliwa katika Vyuo vilivyo chini ya Wizara kuanzia Mwaka wa Fedha 2019/2020 hadi 2023/2024.

Chuo	Wanyamapori			Utalii	Misitu na Nyuki			Jumla	
	Mwaka	CAWM-Mweka	PWTI - Pasiansi	Likuyu Seka - maganga	NCT -Utalii	FITI - Moshi	BTI -Tabora		FTI -Olmotonyi
2019/2020		846	300	298	550	250	400	825	3,469
2020/2021		929	343	162	1,087	224	408	867	4,020
2021/2022		834	410	204	1,082	286	378	892	4,086
2022/2023		854	418	333	1,045	310	372	869	4,201
2023/2024*		1,067	646	583	1,229	358	394	840	5,117
Jumla Kuu		4,530	2,117	1,580	4,993	1,428	1,952	4,293	20,893

* Hadi Aprili, 2024

Jedwali Na. 16: Muhtasari wa Bajeti ya Miradi ya Maendeleo ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025

Na.	Namba ya Mradi	Jina la Mradi	Fedha zinazoombwa kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 (Sh.)			
			Fedha za Ndani	Fedha za Nje	Jumla	Mhisani
(i)	(ii)	(iii)	(iv)	(v)	(vi)	(vii)
Fedha na Uhasibu						
1	6251	Mradi wa Maboresho ya Usimamizi wa Fedha za Umma (PFMRP – VI) na ujenzi wa <i>Tanzania Online Safari Booking system</i>	1,095,794,606	1,405,250,000	2,501,044,606	WB/GoT
Jumla Ndogo			1,095,794,606	1,405,250,000	2,501,044,606	
Sera na Mipango						
2	5203	Mradi wa Kuboresha Usimamizi wa Maliasili na Kukuza Utalii Kanda ya Kusini (Resilient Natural Resources Management for Tourism and Growth – REGROW).	92,672,655	40,880,000,000	40,972,672,655	WB / GoT

Na.	Namba ya Mradi	Jina la Mradi	Fedha zinazoombwa kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 (Sh.)			
			Fedha za Ndani	Fedha za Nje	Jumla	Mhisani
(i)	(ii)	(iii)	(iv)	(v)	(vi)	(vii)
		Jumla Ndogo	92,672,655	40,880,000,000	40,972,672,655	
Wanyamapori						
3	4810	Mradi wa Kujenga Uwezo wa Maeneo ya Hifadhi, Mapori ya Akiba na Kikosi Dhidi ya Ujangili (Capacity Building in Game Reserves)	1,123,563,540	0	1,123,563,540	GoT
4	4812	Mradi wa Kukabiliana na Ujangili na Biashara Haramu ya Nyara (Support to Combating Wildlife Crime)	0	3,660,500,000	3,660,500,000	UNDP
		Jumla Ndogo	1,123,563,540	3,660,500,000	4,784,063,540	
Misitu na Nyuki						

Na.	Namba ya Mradi	Jina la Mradi	Fedha zinazoombwa kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 (Sh.)			
			Fedha za Ndani	Fedha za Nje	Jumla	Mhisani
(i)	(ii)	(iii)	(iv)	(v)	(vi)	(vii)
5	4648	Mradi wa Kujenga Uwezo wa Taasisi na Mafunzo ya Misitu na Ufugaji Nyuki (Capacity Building in Forestry and Beekeeping)	92,672,655	0	92,672,655	GoT
6	4651	Programu ya Kuwezesha Mnyororo wa Thamani wa Mazao ya Nyuki (Support to Beekeeping Value Chain Programme – BEVAC)	0	1,587,948,290	1,587,948,290	EU
7	4630	Mradi wa Usimamizi wa Mifumo ya Chakula, Matumizi Bora ya Ardhi na Urejeshaji wa Uoto wa Asili Tanzania (Food Systems, Land Use and Restoration in Tanzania's Landscapes – FOLUR)	0	2,474,900,000	2,474,900,000	EU
		Jumla Ndogo	92,672,655	4,062,848,290	4,155,520,945	

Na.	Namba ya Mradi	Jina la Mradi	Fedha zinazoombwa kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 (Sh.)			
			Fedha za Ndani	Fedha za Nje	Jumla	Mhisani
(i)	(ii)	(iii)	(iv)	(v)	(vi)	(vii)
Utalii						
8	4816	Uendelezaji wa Utalii wa Mikutano na Matukio (MICE-Tourism Development Project) na Ujenzi wa Makumbusho ya Marais Dodoma.	1,432,472,388	0	1,432,472,388	GoT
		Jumla Ndogo	1,432,472,388	0	1,432,472,388	
Taasisi za Wizara						
9	4817	Miradi ya TAWA	11,479,826,671	10,524,751,710	22,004,578,381	GoT & KfW
10	4813	Miradi ya TANAPA	0	18,633,325,000	18,633,325,000	KfW
11	4342	Kujenga Uwezo na Kuimarisha Chuo cha Taifa cha Utalii	2,757,658,485	0	2,757,658,485	GoT
		Jumla Ndogo	14,237,485,156	29,158,076,710	43,395,561,866	
		JUMLA KUU	18,074,661,000	79,166,675,000	97,241,336,000	

Jedwali Na. 17: Muhtasari wa Bajeti ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025

Maelezo		Bajeti 2024/2025
1.	Matumizi ya Kawaida	Mishahara 125,366,391,000
		Matumizi Mengineyo 125,517,692,000
Jumla Ndogo		250,884,083,000
2.	Matumizi ya Maendeleo	Ndani 18,074,661,000
		Nje 79,166,675,000
Jumla Ndogo		97,241,336,000
Jumla Kuu		348,125,419,000

Waziri wa Maliasili na Utalii Mhe. Angellah J. Kairuki (Mb) akizindua Mkakati na Mpango Kazi wa Mianzi katika Chuo cha Taifa cha Utalii Kampasi ya Bustani Jijini Dar es Salaam.

Waziri wa Maliasili na Utalii, Mhe. Angellah Kairuki (Mb) akiwa na Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii pamoja na Watumishi wa Wizara katika Hifadhi ya Msitu wa Mazingira Asilia Pugu Kazimzumbwi Machi, 2024.

Waziri wa Maliasili na Utalii, Mhe. Angellah Kairuki (Mb) akiwa na Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii walipotembelea Hifadhi ya Urithi wa Utamaduni wa Dunia ya Magofu ya Kilwa Kisiwani na Songo Mnara.

Waziri wa Maliasili na Utalii (kushoto) na Naibu Waziri wa Maliasili na Utalii (kulia) wakati wa uzinduzi wa Mpango wa Usimamizi wa Tembo (2023-2033) Jijini Dar es Salaam.

Naibu Waziri wa Maliasili na Utalii, Mhe. Dunstan L. Kitandula (Mb) watatu (kulia) akipewa maelezo kuhusu mtambo wa kuchakata asali katika Chuo cha Ufugaji Nyuki, Tabora (BTI).

Katibu Mkuu wa Wizara ya Maliasili na Utalii, Dkt. Hassan Abbasi kushoto akipewa maelezo ya bidhaa zilizotengenezwa kwa kutumia mazao ya miti kutoka kwa Mkuu wa Chuo cha Viwanda vya Misitu (FITI).

Naibu Katibu Mkuu wa Wizara ya Maliasili na Utalii, CP. Benedict Wakulyamba akikagua gwaride maalum wakati wa hafla ya Askari wa Jeshi la Uhifadhi kuhitimu katika Kituo cha Mafunzo ya Uhifadhi wa Maliasili kwa Jamii – Likuyu Sekamaganga, Wilayani Namtumbo Mkoa wa Ruvuma.

Utalii wa kupiga makasia katika Hifadhi ya Mazingira Asilia Pugu Kazimzumbwi, Dar es Salaam.

Maporomoko ya maji ya Endoro yaliyopo Eneo la Hifadhi ya Ngorongoro katika Wilaya ya Ngorongoro.

Meli ya watalii ijulikanayo kwa jina la Seabourn Sojourn kutoka Italia ikiwa na Watalii 715 kutoka Mataifa mbalimbali ilipowasili Jijini Dar es Salaam.